

Özgür Düşün

Aylık Gençlik Dergisi Yıl:2 Sayı:18 Ocak 2004

1.500.000 TL

- Sokağın Sesi: Soruşturmalar
- Liselerde Yaşam Tarzı ve Politik Çalışma
- CEM SOMEL ile Röportaj: Yapısal Uyum Politikaları
- Milli Davada Karar Anı
- Irak: Savaş Ardına Savaş
- 8. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi Üzerine
- Kamu Reformu Yasasında Gizlenen Hedef...
- Mücadele Tarihinden: GORKİ
- Tanrıçalarımızı Öldürüyorlar

2003 yılına merhaba derken, 2003 yılının, gençliğin demokratik hareketini yaratma yolunda atılım yılı olacağına inandığımızı belirtmişlik. Bu öngörümüz bir nebze de olsa gerçekleşmiş oldu. Özellikle emperyalist saldırı karşılığı üzerinden gerçekleşen gençlik faaliyetleri ve "üniversitemi istiyorum" çalışmaları üniversiteler ve ülke gündeminde yer edindi.

Bugün geldiğimiz yer, Amerika'nın ve destekçilerinin Irak'a saldırısı ve halihazırdaki işgalin varlığı varolan hareketli günleri geride bıraktırdı.

Özgür Düşün olarak dergimizi sizlere ulaştırdığımız ilk sayısındaki coşkun ve azmin kaybolmadan yayın hayatını devam ettirmesi için verdiğimiz çaba önümüzdeki yıllarda da devam edecek.

2004'e hoşgelen diyeceğimiz güne ramak kala İran'da meydana gelen deprem sonucunda on binlerce insanın yaşamını yitirmesi ve bir o kadarının evsiz kalması bundan sonraki yıllarda da geri kalmış, yarı-sömürge ve emperyalist-kapitalist ülkelerde yaşam mücadelesi veren ezilenlerin yüz yüze olduğu sorunların değişmeyeceğini, bu sorunların her geçen gün daha da artacağını göstermeye devam ediyor.

2004 yılının ilk sayısında da ülke ve dünya gündemine dair yazıların yanı sıra okur-yazarlarımızın yazıları değerli yapıtlarında konumlandırıldı. Yukarıda belirttiğimiz azim ve coşkun kaybolmaması için bundan sonraki sayılarımızda da okur-yazarlarımızın daha fazla ürün göndermelerini ve dergimizi daha fazla insana okutup dağıtımını yapmalarını talep ediyoruz.

2004 yılının yeni insan özgür dünya mücadelesi yolunda daha kararlı ve bilinçli olarak çaba gösterilecek bir yıl olması için emek sarfedilmelidir.

Yeni sayımızda buluşmak üzere...

Irak Kaybeden de Kıbrıs'ta Kazanan da...	1
Kamu Reformu Yasasında Gizlenen...	4
Demokratik Gençlik Hareketi'nden	6
"Millî Dava"	10
Irak: Savaş Ardına Savaş	14
Ozan'ın Deddiği	17
Görmeyi Bilmek	18
Ve Saddam Yakalandı	22
Sakağın Sesi	24
Sosyal Bilimler Kongresi Üzerine	26
Cem Samel ile Röportaj	28
Felsefeyle Düşünmek	31
Düşündürün İm Değiştiren İm	33
Prometheus	34
DGH Eğitim	35
Oryantalizm, Doğu Sorunu... -II-	37
Tanrıcağımızı Öldürüyorlar	42
Mücadele Tarihi'nden (Gorki)	44

ABONE OLALIM - ABONE BULALIM OKUYALIM - OKUTALIM

Yurtiçi Abonelik

6 Aylık: 9.000.000 TL

12 Aylık: 18.000.000 TL

Yurtdışı Abonelik

6 Aylık: 35 Euro

12 Aylık: 70 Euro

Özgür Düşün

Email: ozgur.dusun@hoteol.com

KARDELEN BASIM-YAYIM REKLAM
GÖSTERİ ORGANİZASYON LTD. ŞTİ.
Sahibi ve Yazışmaları Müdürü: Erdel GÜLER
Yönetim Yeri: Millet Cad. Nispetiye Mah. Fındıkzade
Sarıyapı Apt. No: 57 Kat: 5 Daire: 11 FİNDIKZADE/İST
Tel: (0212) 584 18 05-520 54 39
Faks: (0212) 584 18 04
Diğer: Kardelen Yayıncılık Basık Kayhan

BÜROLAR

ADANA: Kuruluşçu Mah. Melekçimez Çarşısı 10 Sok. No:21 Tel-Fax: (0322) 352 67 20

ANKARA: Konur Sok. 14/26 Kızılay/Ankara Tel-Fax: (0312) 425 79 59

İZMİR: 853. Sok. Bilen İhtarı No: 27 Kat 6/610 Konak/İzmir Tel-Fax: (0232) 443 86 22

KARTAL: Asstik Bulvarı Dr. Sadık Almetek Karaköy İhtarı No:2/25 Tel-Fax: (0216) 389 56 07

MERSİN: Karaman Mah. 4406 Sok. Müzayyen Barlı İhtarı No: 9 Kat: 4 Daire: 29 Tel-Fax: (0324) 237 32 79

ATINA: Kalicharrou 30 Ekaterina 106 BO Atina/Yunanistan Tel-Fax: (0030) 10 381 45 38

YD TEMSİLCİLİĞİ: KYOTO STR. 19 50670 Kain/DEU/İŞÇİLAND

Tel/Fax: (00 49) 221 130 13 68 e-mail Adresi: devrimcidenokraziyurtdisi@hoteol.com

Özgür Düşün Hesap Numarası: Ümit Sisilgün

Yapı Kredi İstanbul Şehadabası Şb. No: 0026482-7 İş Bankası İst/Aksaray Şb. No: 10021159324

IRAK'TA KAYBEDEN DE KIBRIS'TA KAZANAN DA HALKLAR DEĞİLDİR!

Bombalı saldırılarla birlikte gündeme ağırlığını koyan terör, emperyalistler tarafından Huntington'un "Medeniyetler Çatışması" teorisine dayanak olarak gösterilirken, takım sınıflar için ise "millî" duyguların şişirilmesine vesile yapılmıştı.

ABD'nin uzun bir sürece yaymış olduğu ve "terörizme karşı savaş" adıyla kamufle ettiği saldırganlık politikalarına malzeme olan eylemlere ilişkin yapılan demagojiler tam bitti derken, Saddam'ın yakalanış haberi yeni bir saldırı dalgasını başlattı. "İnsanlık suçu" işlemiş olan Saddam'ın icraatları bir bir sıralanarak mesrulaştırılmaya çalışılan işgal, Saddam'ın yakalandıktan sonra çekilen görüntüleriyle perçinlenmiş psikolojik savaş aygıtlarıyla daha bir desteklendi.

Saddam üzerine yapılan psikolojik analizler, ne zaman yakalandığı, içerisinde bulunduğu ruh hali ve yakalandığı mekanın mimari özellikleri üzerine yapılan yorumların girdabına kapılmadan meseleye daha bütünlüklü bakmak gerek. Aksi halde gereksiz bir dizi tartışmanın ayrıntılarıyla ilgilenerek mevcut durumun nesnellüğün-

den uzaklaşabiliriz ki; bugün gerek emperyalistlerin gerekse de komprador medyanın yaptığı budur. ABD'nin işgalci katliamcı konumuna amatturan tartışmaların kitlelerin bilincinde yarattığı yanılsamalar, yürütülen işgal politikasının basınla-medyayla yapılan bir aygıtıdır.

Her ne kadar Irak'taki direnişin oneri ve örgütleyicisi olmasa da, Saddam'ın yakalanması Irak halkı üzerinde kısmi bir moral bozukluğuna sebep oldu. Saddam'ın yakalanmasını bir koz olarak kullanan Bush, kimilerine göre bu kozunu yaklaştıran başkanlık seçimlerinin arifesinde kullanacaktı ama buna daha fazla gizleyememişti. Bu elbetteki muhtemeldir ama tali bir sorun olarak üzerinde çokça durmanın da bir önemi yoktur. Esas önemli olan ve üzerinde durulması gereken ABD'nin demagogik söylemleridir.

Ezilen halklara ve uluslara baskıdan, sömürüden ve acıdan başka hiçbir şey vaat edemeyen, yürüttüğü haksız savaşlarla, uyguladığı gıda ambargolarıyla her gün binlerce insanın ölümünden sorumlu olan ABD, bunları bir kenara atarak demokrasi dersi vermeye kalkışması ve dünya kamuoyunun karşısına insanlığın kurtarıcısı rollerine bürünerek çıkması halkın bilincinde ciddi bir kırılma yaratmıştır ki; bugün yaşanan her gelişmenin yorumlanmasındaki çarpık anlayış emperyalizmin yarattığı bu ideolojik hegemonyanın ürünüdür.

Saddam rejiminin sebep olduğu katliamları onaylamak mümkün değildir. Fakat gözden kaçırılmaması gereken nokta; emperyalizmin tıpkı sinagog saldırılarından sonra terörizmin esas sorumlusu kendisiyken ustaca, oluşan tepkiyi İslami kesimin üzerine yıkmaya becerisini, bu seferde Irak özgülünde gösteriyor olmasıdır. Sinagog, HSBC Bank ve İngiliz konsolosluğu saldırılarından sonra "Kahrolsun Şeriat" demek ne

kadar yanlışsa, bugün de Saddam karşıtı söylemlerde bulunmak o kadar gereksizdir. Çünkü bu, emperyalizmin hedefi aşırıdan, kendini işin içinden sıyırarak oyununa gelmektir. Hiçbir şey Irak işgalinin gerekçesi yapılamayacakken, haber bültenlerinin sıraladıkları gerekçeleri göstererek Saddam karşıtı tutum almak işgalcilerin ekmeğine yağ sürmektir. Unutulmamalı ki, Irak bugün işgal altındadır ve işgal koşullarında Saddam ve Saddam yanlısı güçler (gücü ve etkinliği direniş güçlerinin küçük bir kısmını oluştursa da) Irak ulusal direnişinin bir mütefikidir.

Marxistler olayları, olguları buldukları tarihsel süreç içerisinden, zamandan ve mekandan, yaşadığı çelişkilerden kopararak soyutlayamazlar, soyutlamamalıdır. Bir bakıma her çelişkiden kendi lehine yararlanabilmelidir. Ancak bu şekilde doğru politika belirlenebilir. Aksi halde ise oluşturulabilecek cephe, darlaşmaya mahkumdur. Tüm bu koşullar göz önünde bulundurulduğunda Saddam ve rejim işgalcilerle uzlaşmaz bir çelişkiye sahiptir ve bu anti-emperyalist cephede yer alması için yeter koşuldur.

Nasıl ki halk sınıf ve tabakaların gerici sınıflara karşı bir devrimci sınıf ittifakı oluşturuyorsa, işgal koşullarında da işgalin karşısındaki tüm ulusal güçler bir ittifak oluşturmak zorundadır. Bu politikanın doğruluğu dünya halklarının zengin tecrübeleriyle kanıtlanmıştır.

Bu tartışma geç kalınmış bir tartışma olarak görülebilir. Fakat, Saddam'ın yakalanmasıyla birlikte Kürt Ulusal Hareketi de, belki de en çok Halepçe Katliamı'nın yarattığı etkiyle, estirilen ABD patentli demokrasi rüzgarına kapılmış görünüyor. Kuşkusuz "demokratik sömürgecilik" savının ardından verilebilecek kendi içinde tutarlı bir refleks bu. Fakat unutulmaması gerekir ki, Sad-

İKİ GERİCİ KLİK ARASINDA TERCİH YAPMAYA ZOR- LANAN HALKIN , ÜÇÜNCÜ BİR TER- CİHİ OLMALIDIR. YOKSA HALK, ÇIKAR HESAPLARI İÇİN GÜDÜLEN GERİCİ POLİTİKALARIN YELKENLERİNİ ŞİŞİRMekten ÖTEYE GİDEMEMEYECEKTİR.

dam'dan sorulacak hesabın ne zamanıydı, ne de bu hesabı soracak olan ABD idi.

Tüm bu belirlemelerden sonra Saddam üzerine fazla gurultu koparmanın gereği yoktur. Çünkü, ABD Saddam'ı Irak'taki direnişin sembolü olarak gösterip direnişin var olup olmasını Saddam'a endekstleyerek direniş karşısında koz kazanmaya çalışırken bizler direnişi yaratan nesnellikten bahsetmeli ve öne çıkarmalıyız.

Her şey karşıtıyla vardır ve mücadele halindedir. Bugün de işgal direnişle birlikte vardır. Bugün çelişkinin hakim yanını işgal oluştururken yarı direnişin hakim hale gelebileceği nesnellik vardır. İşgali meşru kılabilecek hiçbir mantıksal boyut yokken, direnişin meşruluğunu anlatabilecek onlarca veri vardır. Ne işgalcilere yamanma politikası, ne demedat umma boş hayali... Irak'ta tek çıkar yol direnişten geçiyor.

Ve bu direniş, hak ettiği desteği uluslar arası arenada bulmak zorundadır. İzleyemeyiz.

Kıbrıs'ta kim kazandı?

Kıbrıs'taki seçimler AB tartışmalarının kısıcında, bir yandan AB'nin açıklamaları diğer yandan ise çeşitli ağızlar tarafından dilendirilen geleneksel Kıbrıs politikasının arasında yapıldı.

Emperyalistlerin kendi stratejik planları dahilinde politika belirlediği seçimlere tam anlamıyla çıkar ilişkileri damgasını vurdu. Bir yandan ABD sıkıştırırken, diğer yandan ise AB aba altından sopa göstererek seçimlerden kendi lehine sonuç almaya çalıştı. AB parlamentosunda ve karar organlarında ABD destekçisi sandalyelerin artması bakımından Kıbrıs'ın önemi büyüktü. Bu anlamıyla her daim ABD politikalarının destekçisi hakim sınıflar ve onların siyasi temsilcileri mevcut süregelen Kıbrıs politikasını utangaç tavırlarla sorgulamaya başladılar. Kendi içinde parçalı bir tablo oluşturan hakim sınıfların kimi temsilcileri Annan planının müzakere edilebileceğini söylerken, bir diğer kısmı buna yaklaşmanın yanlışlığından dem vurarak geleneksel politikalarda ısrar etti.

Annan planı çerçevesinde ceceyan eden seçim tartışmaları muhalefet partileri olan CTP (Cumhuriyetçi Türk Partisi) ve BDH (Barış ve Demokrasi Hareketi)'yi sandıktan güçlenerek çıkardı. UBP (Ulusal Birlik Partisi) ve DP (Demokrat Parti) ise geçen seçime nazaran oy kaybına uğradı. Kıbrıs Rum Kesmi'nin Mayıs 2004'te

AB'ye girecek olması, KKTC'deki muhalefeti güçlendirdi. AB'nin ekonomik refah, daha fazla demokrasi ve özgürlük olarak lanse edilen imajı kitlelerin geleneksel politikaya olan desteğinden daha cazip hale geldi.

Türkiye'nin AB üyeliğinin Kıbrıs'ın konumuna ve yapılacak düzenlemelere bağlı kılınması (ki-

li bir durum yarattı. Bir yandan AB'ye girmek isteyen, diğer yandan ise geleneksel şoven politikadan vazgeçmek istemeyen hakim sınıflar birbirlerinin aksini düşündükleri ve Kıbrıs'taki çıkarlarıyla AB sürecinin karşı karşıya getirilmemesi gerektiği şeklindeki düşüncelerini anlatıdurdular.

Annan planını destekleyen AB'nin amacının Kıbrıs'ta çözüm aramaktan çok, Kıbrıs'ı bir koz olarak kullanıp, politik arenada çıkar elde etmek olduğu görüldü.

Seçimler öncesinde koşulların demokratik olup olmadığı yönü de-

ğerlendirmelerden her ne kadar demokratik olduğu sonucunu çıkardılarsa da gerçek tam tersidir. 1950'deki seçimlerle İsmet İnönü nasıl ki Cumhurbaşkanı sıfatıyla CHP mitinglerinde meydanları dolaşıtıysa, yine 1954'de Celal Bayar aynı sıfatla DP mitinglerinde boy gösterdiyse, Rauf Denktaş da aynı demokrasi oyununu Kıbrıs'ta oynadı ve UBP ve DP'yi açıktan destekledi. Öte yandan AB'de CTP'yi açıktan destekleyerek aynı demokrasi oyununa katıldı. Sonuç itibarıyla seçimler "demokratik" bir ortamda geçmişti. Kuşkusuz her sınıfın demokrasi anlayışı durduğu yer itibarıyla farklıdır. Dolayısıyla bu durumu gariptemek gerekir.

Kıbrıs'taki çözümsüzlüğe çözüm olacağına inatlılar seçimler tablodaki karışıklığı çözmek bir yana daha da derinleştirdi. Hala hükümet kurulamamış olması, Denktaş'la R.T. Erdoğan'ın söz düelloları var olan karmaşık ortamı daha da istikrarsız hale getirdi. Hiçbir kesimin umduğunu bulamadığı bu istikrarsızlık ortamı kurulmaya çalışılan zoraki hükümetle ertelemeyecek gibi görünüyor.

İki gerici klik arasında tercih yapmaya zorlanan halkın, üçüncü bir tercihi olmalıdır. Yoksa halk, çıkar hesapları için güdülen gerici politikaların yelkenlerini şişirmekten öteye gidemeyecektir. Kendine özgü koşullara uygun doğru bir politika çözümsüzlüğü çözüme kavuşturacak tek yoldur. Bu yolu Kıbrıs halkı gerici kliklerin peşinden sürüklenerek değil, kendi kaderini ellerine alarak bulacaktır. En genel anlamıyla "Kıbrıs'ta işgale son verilsin, Kıbrıs Kıbrıslılarındır" şiarından hareket edilmelidir. □

KAMU REFORMU YASASINDA GİZLENEN HEDEF : SENDİKALAR

Kamuda, bir reform-yenilik gibi yansıtılarak kamuoyu oluşturulmaya çalışılan, kamu kesimindeki yeniden yapılandırmayı amaçlayan yasanın temelleri ve içeriği incelendiğinde birçok çelişki ve aldatmacayı barındırdığı görülebilir. Çıkacak yasayla bir milyon kamu emekçisinin iş güvencesinin ortadan kalkacağı, sözleşmeli sisteme geçileceği ise çeşitli ayakoyunları ve gözboyamalarıyla gündemden uzak tutuluyor.

Sözde kamuda reform özünde ise kamusal alanların tasfiyesini amaçlayan "kamu reform yasası taslağının" dayandırılmaya çalışıldığı temeller incelendiğinde niyet daha net anlaşılacaktır. Bunlar: Norm kadro, toplam kalite yönetimi (TKY), yönetim, performans dayalı ücret, kamuda verimlilik ve memur sayısının fazlalığı. Bu dayanaklara kısaca bakmakta fayda var.

-Norm Kadro Uygulaması: Amacı iş güvencesinin kapsamını daraltarak olabildiğince fazla işi az sayıda personele yaptırmaktır. İktidar politikalarından bağımsız 1993'ten beri Dünya Bankası'nın dayatmaları sonucu ısrarla uygulanmaya çalışılan bir devlet politikasıdır bu.

-Toplam Kalite Yönetimi: Demokratik gibi gözükse de özünde çalışanları birey haline getirip re-

kabet ortamını körüklemeyi amaçlıyor. Böylece emekçinin kolektif bilinci parçalanarak, perde arkasındaki asıl hedeflerden biri olan sendikalar işlevsiz kılınıp, sömürü çarkının sınırsız genişletilmesi amaçlanıyor.

-Yönetim Kavramı: Bu kavramla devletin kamusal alan hizmeti üretiminden vazgeçerek sermayenin taleplerine etkin şekilde dayarlı olması anlaşılıyor. Kamu yönetimi devlet, sermaye ve sivil toplum kuruluşlarından oluşan üçlü model üzerine inşa ediliyor. "Devlet" bütün yükü "özel sektör" aracılığı ile vatandaşa yıkarken "sivil toplum kuruluşları" bu esnada devreye girip demokratik bir görüntü maskesiyle mevcut sömürü ve yağma düzenini meşrulaştırma-

ya çalışıyor. Üretimden gelen gücün temsilcisi sendikalar muhalefet dışında bırakılarak "demokratikleşmecilik" oyunu oynanıyor.

-Performansa Dayalı Ücret: Sözleşmeli personel sisteminin bir parçasıdır. Çalışanların performans kriterleri hazırlanıp yıllık bazda değerlendirilerek ücret belirlenir. Bu sistem yine iş güvencesi ortadan kaldırıldığı gibi çalışanların işverenle yakınlaşma adına muhbirliği artırarak ücretlerin artırılması için her türlü olumsuzluğun ve ayak oyunlarının oynandığı bir ortamı yaratacaktır. Kamu işverenlerinin siyasi kanallarla yönetici oldukları düşünülürken hangi kriterleri baz alıp performans değerlendirecekleri pek meşgul olmasa gerek.

-Kamuda Verimlilik: Her iktida-

rın tekrarladığı nekarat bir kez daha yineleniyor. Kamu hizmetlerinin hantallaştığı ve verimsiz olduğu iddiasıyla personel sayısı azaltılmak isteniyor. Bir yandan da kamu hizmeti paralaştırılırsa vatandaşın daha iyi hizmet alacağını propagandası yapılıyor ancak bu hantallığın ve dengesiz kadro dağıtımının (kimin yerde kadrolar şişirilirken birçok bölge kamu görevlisi sıkıntısı çekiyor) esas sebebinin siyasi partilerin kamu kurumlarını çiftlikleri gibi kullanması olduğu gerçeği ise gözden kaçırılmaya çalışılıyor.

-Memur Sayısının Fazlalığı: Bununla asıl hedeflenen binlerce emekçinin işten atılmasına zemin hazırlamaktır. Üstelik yapılan araştırmalar farklı bir gerçeği tüm çıplaklığıyla ortaya seriyor. Türkiye memur sayısının ülke nüfusuna oranında en alta olan ülkedir. Bu oran Fransa'da 8.2;

ABD'de 7.5; Almanya'da 5.3; İtalya'da 3.9 iken Türkiye'de bu oran 3.2'dir. Bu rakamlarla Türkiye'de memur sayısının normalin altında olduğunu gösteriyor. Bu oranlara Türkiye'de memurlar için ayrılan tüm kadrolar dahil edilmiştir. Oysa boş bulunan kadrolar düşülüp çalışan memur sayısı baz alındığında bu oran 2.2'ye kadar düşmektedir. Bütün bu rakamlar bize niyetin hiç de kaliteli hizmet olmadığını sadece IMF patentli programı gözü kapalı uygulayıp kamusal alanın sermayeye hediye edilmesinin asıl niyet olduğunu göstermektedir. Bilgi-iletişim teknolojisinin Türkiye'ye göre kat ve kat üstün olduğu ülkelerde memur oranları bu kadar yük-

sekken henüz bilgisayarın bile girmediği bölgelerin bulunduğu Türkiye'de memur sayısının iyice azaltılmasının kaliteli hizmeti nasıl getireceği ise cevaplanması gereken bir soru değil midir?

Varolan bu tabloya karşı tepkilerin en alt seviyede olması ise başka bir acı tablo... Sendikal karşı duruşta üst boyutta dilendirilen "üretimden gelen gücümüzü kullanınız" söylemlerinin sadece ağızdan sığıyla kaldığı; sadece cıltz basın açıklamaları ile karşı koyulmaya çalışılması tablonun acı sonucunun kavranmadığı izlenimini

yaratıyor. Bu eylemliklerden sonra KESK tarafından yapılan 10 Aralık vizite eylemi ve 11 Aralık iş bırakma eylemleri ise bir önceki eylemlere göre ileri bir adım olsa da örgütleniş biçimleri olarak incelenmesi ve ders alınması gereken eylemlerdir. Özellikle de 11 Aralık iş bırakma eyleminden bir gün önce, yani 10 Aralık'ta vizite eyleminin (Alman vizite kağıtları işleme girişinde çıkışı yapılmaya kadar üç gün geçerlidir) yapılması KESK'in aslında kendi tabanına güvenmediği, açılan soruşturmalara veya açılacaklara göğüs geremeyeceğinin bir göstergesidir. Bu akıllı plan veya eylem esnasındaki pasif tutumdan kesinlikle kamu emekçilerini sorumlu tuttuğumuz anlaşıl-

masın. Bu tutumların tek sorumlusu KESK'in kendini tabandan yalıtılmış öndercikleridir!

Üyelerini yasayla ilgili bilgilendirmeyen, kararlı bir eylemlik süreci örgütlenme yeterliliğinden ve sınıf bilincinden yoksun, tabandan kopmuş, bürokratlasmaya yüz tutmuş sendikaların kapılarını kilit vurduğunda ne çıkaracakları sesleri kılacak, ne de işler. KESK dışındaki Emek Platformu ise alanlar yerine yine uzlaşmacı zihniyetle yürüyeceğini ve sendika kongrelerinde haykırdıkları "genel grev" ve "Direneceğiz" sözlerini yutup iktidarın sömürü çarkına çararak tutacakları, söylemlerinde netleşiyor.

Sendikaların en büyük zaaflarından biri de çıkacak yasalara karşı mücadele için yasaların meclise gelmesini beklemektir; ki bu zaaf KESK'in sendika yasasına

karşı verdiği mücadele esnasında yanlışlığı yasamın bir seferde geçmesiyle ispatlanmış ve KESK'in onarılmaz hatalarından birini oluşturmuştur. Bu tavır baştan kaybedilen bir savaşa girmektir. Kaybedilecek bu savaştan sonra yani yasa yasallaştıktan sonra büyük çoğunluğu sözleşmeli olacak (Polis, asker üst düzey bürokratlar, hakim ve savcılar hariç ki bu kesimlerin zaten yasalara göre örgütlenmesi yasak) kamu emekçilerinin örgütlü sendikalarının da varlık sebebi ortadan kalkacaktır. Böylece başından itibaren yasaklarla, sürgünlerle, işten atılmalarla önüne geçilemeyen sendikalar tasfiye edilip perde arkasına gizlenen asıl hedeflerden biri 12'den vurulacak. □

LİSELERDE YAŞAM TARZINA VE POLİTİK ÇALIŞMAYA İLİŞKİN ÖNERİLER

Bu yazı liseli arkadaşlarımıza yaşamlarını kurgulama ve politik çalışma yürütme konusunda yardımcı olabilmek amacıyla yazıldı. Önce günümüz lisesinin ve lise yaşamının genel-özet bir tablosunu ortaya koyacağız. Daha sonra liselerde nasıl politik çalışma yürütülebileceğine, nasıl yaşam alanları yaratılabileceğine ilişkin önerilerde bulunacağız.

Ancak bunlara geçmeden önce liseli dostlarımızın (dostlarımız derken hem DGH aktivistlerine, hem de Özgür Düşün okurlarına işaret ediyoruz) bir eksikliğini eleştirmemiz gerekiyor. Özgür Düşün emekçilerinin yazılarında da dile getirdikleri gibi, özellikle lise ve semt gençliği dergiye yeterli katkı sağlamıyor. Liseliler için düşünürsek, Özgür Düşün'e katkı sağlamamalarıyla dergide bir renk eksik kalıyor. Onların sorunları, beklentileri ve bakış açısı dergiye yansımıyor. Kimse liseli dostlarımızdan araştırma-inceleme yazıları beklemiyor. Lisenizde yaşadıklarınıza, sorunlarınıza-beklentilerinize ilişkin genel ve

ajitasyondan uzak bir yazı yazmak bu kadar zor mu? Yapılacak olan sadece günlük tutarken yapıldığı gibi "anılarımızı" düzgün bir dille ifade etmek. Bir sayfa olsun yeter. Böylelikle hem sizlerin yazı yazma yeteneği gelişir, hem de tüm okurlar liselerdeki gelişmelere ilişkin bilgi edinir. DGH'nin de içinde ve bir ölçüde merkezinde yer aldığı geniş bir platform olan Özgür Düşün yerine, "X Gençliği" veya "Devrimcinin Coşkun Ateşi" (!) adında sığ bir haber-ajitasyon dergisi çıkarılsaydı belki daha çok yazı gelirdi. Sayfalar "şu kadar dergi sattık", "şu sayıda bildiri dağıttık", "lisemizde 25 kişi eylem yaptık" gibi haberler yığınyla dolardı. Ülkemizde gelenek budur; bugün dergilerin çoğunda yapılan budur. A Lisesi'nde okuyan aktivist, B Lisesi'nde kaç bildiri dağıtıldığını öğrenir ama liselere ilişkin genel bir perspektif bu şekilde geliştirilemez. Politik çalışma bu haber bilgileri yığınyla yürütülemez. Önemli olan süreç içinde belli bir noktadaki önemsiz bir ayrıntıyı yakalamak ve günlük faaliyet-

ler değil; sürecin genel gidişinin bilgisine gözlem-araştırma-inceleme yolu ile erişmek ve buna göre politika belirlemektir. Bu yazıda bunu kısmen ve büyük olasılıkla da pek çok hatayla birlikte yapacağız. Ama esas görev liseli aktivistlerin, okurların omzundadır. Daha net bir örnek verirsek, üniversite ve semt gençliğinin ardından liseli DGH aktivistlerinin de analiz ve politik yönelimlerini derleyip bir "deklarasyon" üretmeleri hala yakıcı bir görev olarak önerilerindedir.

Liselerde Yaşam

Pek çok insan yaşamlarının en güzel yıllarını lisede ve/veya üniversitede geçirdikleri konusunda ağızbirliği içindedir. Lise yılları rahattır; ekmek kavgası daha geriplandadır. Aileler liseli çocuklarının birinci önceliğinin dersler olmasını istedikleri için genellikle tatiller dışında onları çalıştırmazlar. Ailenin ekonomik durumu kötüleştikçe liselinin okul döneminde de çalışması beklenebilir ama sürekli olmayan ve hafif işlerde. Ailenin

beklentisi derslerin ön planda olmasıdır; ama lisede genellikle haylazlık ön plandadır. Bu gerçektir; çünkü bir daha kolay kolay o güzellikte bir eğlence ortamı bulunamaz. Liselerde kurulan dostluklar kolay bozulmaz, bozalsa da hep özlemle anılır. Emperyalizmin ve kühürünün-yaşam tarzının egemen olduğu bir dünyada, yaşamın 'ciddiyeti' omuzlara çöktükçe insan ilişkileri dar çıkarlar çerçevesinde döner.

Ortalama bir lise için düşünürsek okul, ders sırasında eziyet, ders aralarında ise keyif dolu bir yerdir. Okulda kalınan zamanın uzunluğunu göz önüne alırsak lisenin yaşadığı alan lisedir. Zaten yaşadığı yer lise olduğu için "lise" diye bir genelleme yapıyoruz.

12 Eylül'le (T. Özal'ın sık kullandığı deyimle) "çağ atlayan" toplumsal yozlaşma, bir başka "çağ" da medyanın toplumdaki etkisinin artışıyla yaşadı. Lisenin yukarı-

da değiştiğimiz saflığı ve güzellikleri yok olmaya başladı. Değişime çok açık bir kesim olan liseçiler, alternatif olmayınca üzerlerine boca edilen medya değişimini kabul ettiler. Saçma mizah dergileri, BBG, Popstar, Deli Yürek vd. programlar, cinsellik, futbol fanatizmi ve benzerleri lisenin yaşam alanını oluşturuyor artık. Politik veya idari bir baskıdan çok kültürel bir baskı havası egemen okullara. Bunlar bilinen gelişmeler. Onun için uzatmaya gerek görmüyoruz. Ama atlamamamız gereken bir ayrıntı devrimci ve demokrat geleneği olan lisenin bu gelişmelerden daha az etkilenseler de dışında kalmayışlarıdır. Çünkü sorun popüler burjuva kültürüne muhalefet değil, alternatif olma sorunudur. Bugün ülkemizde bu kültüre karşı net ve etkin bir alternatif üretilememiştir. Sorun liseçilerde değil; alternatifini üretemeyişimizdedir.

Devrimci-demokrat Liselinin Yaşam Tarzı ve Politik Çalışması

Önerilerimizde lise aktivisti ifadesiyle DGH aktivistine işaret edeceğiz. Ama saydıklarımızın tüm demokrat ve devrimci liseçiler için faydalı olacağını düşünüyoruz.

1) Lise bir aktivist politik çalışmasına ve yaşamını kurgulamaya genel toplumsal koşullardan büyük ölçüde etkilendiği ön kabulüyle başlamalıdır. Gerçekçi olan budur. Bazı arkadaşlarımız sanki toplumsal yozlaşmadan hiç etkilenmemiş gibi bir hava içindedir: Büyük devrimci havası... Bu hava hem aktivistin kendi durumunu iyi görmemesine neden olur; hem de politik faaliyetinde yoğunlaştığı insanları rahatsız eder. Lise henüz yaşamın başındadır; çok deneyimsizdir; herkesten daha mütevazı olması gereken biridir.

2) Lisede politik faaliyetin önemli bir niteliği var:

DEMOKRATİK GENÇLİK HAREKETİ'NDEN

Liselerde politik faaliyette, en azından bugün, geniş kitlelere yapılan bir teşhir ve alternatif sunma çalışması çok geri plandadır. Politik çalışmada esas olan, insanlara, Özgür Düşün'ü, DGH'yi ve emperyalizm-feodalizm-faşizm karşıtı halk hareketini tanıtmaktır; bire-bir insanları ikna faaliyetidir. Bu hem lisenin kurum olarak yapısıyla ve disipliniyle ilgili; hem de liselerde arkadaşlık ilişkilerinin ön planda olmasıyla ilgilidir. Politik faaliyetin bu niteliği tüm içeriğini belirlemektedir.

3) Liseli aktivist kendini geliştirmek için bir daha asla bulamayacağı bir dönemdedir. Yaşamın tüm alanlarında gözlemleriyle dolaysız bilgi edinmesinin öneminden söz etmeye gerek bile yok. Bu noktada gezerek öğrenmek ve insanları dinlemeyi bilmek önemli. Örneğin gençlere deneyimlerini aktarmaya bayılan yaşlıları dinlemeyi bilmek... Bunun yanında dolaylı bilgi edinmek açısından da lisede olanaklar geniştir. Üniversitede, iş yaşamında veya profesyonel politik çalışmada günlük işler zamanın büyük bir bölümünü alıyor ve kalan zamana da hatırı sayılır bir yorgunluk bırakıyor. Lisede diğer alanlara bir hazırlık dönemi olarak algılanmalı. Liselinin çok kapsamlı araştırmalar yapmasını veya bir kitap kurdu olmasını beklemiyoruz. İlgili alanlarını ve becerilerini ortaya çıkarmak için okuyacağı kitaplarda çeşitlilik önemlidir. Özellikle yoğunlaştırılması gereken kitaplar yaşam öyküleri ve öz

yaşam öyküleridir. Büyük sanatçıların, bilim adamlarının, politikacıların yaşamları bizleri hem bu insanların alanlarına ilişkin bilgilendirir; hem de onlar gibi olabilmek için bir arzu ve şevk uyandırır. Liselinin ihtiyacı, bilgi yığını değil; bilgi edinmek, yaşamda başarılı olmak, büyük işler başarmak için gereken perspektif ve şevktir.

4) Liseli aktivist yeni insanlarla tanışmak, çevresinde bir alan yaratmak göreviyle karşı karşıyadır. Arkadaşlık ilişkilerinin kolay ve rahat kurulması açısından lise diğer alanlara göre çok

daha elverişli bir yerdir. Kollar ve kulüpler bu açıdan çok önemlidir. Aktivistin mutlaka kollarında çalışması gerekir. İlgili alanlarına uygun bir kol yoksa açılması için çaba harçayabilir. Bazı okullarda kol çalışmaları zorunlu tutulmuyor; öğrenci kalmak istemezse erken çıkıyor. Aktivistin böyle davranması utanç verici olurdu. Yazıda o kadar sık kullandık ki aktivist sözcüğü artık kulak tırmalıyor ama yabancı bir sözcük olan active'den (Türkçe'ye aktif olarak geçti) türetilmiş bu kavramın kökü burada çok anlamlı. Liseli bir DGH'li ebeveynlerin de sevdiği tabirle "aktif bir öğrenci" olmalıdır. Bu aktiflik

bütçesi ölçüsünde arkadaşlarla etkinlikler organize etmeyi de içeriyor. Tiyatroya-sinemaya gitmek ve hatta halı saha maçı yapmak... Bunları yazmamız çoğu aktivist için gereksiz ama kimi arkadaşlarımızdaki büyük devrimci havası bu noktada da sorun çıkarıyor. "Büyük devrimimiz" arkadaşına "propaganda" yapıyor; ama temel insani ilişkileri kurmayınca bunlar karşı taraf için "kafa ütölemekten" öteye geçmiyor. İnce ama önemli bir ayrıntı...

5) Aktiflik araçları yalnızca kollarla ve insani ilişkilerle de sınırlı değil. Lisede dersler çok temel ve genel bazı bilgileri yığın biçiminde, bağlantılarını pek kurmadan verir. Ama bu bilgiler bile genç ve yaşamının ilk yıllarındaki bir insan için çok faydalıdır. Aktivistin en azından ilgisi olan derslerde başarılı olmak gibi bir kaygısı olmalıdır. Üstelik bu liseyi bitirdikten sonra ne yapacak olursa olsun geçerlidir. Bazı arkadaşlarımız "ben devrimciyim derslerle işim olmaz" gibi bir anlayış geliştiriyor. İşin tuhafı tarihe baktığımızda toplumsal devrimlerin de, böyle tiplerle "pek işinin olmadığını" görüyoruz. Büyük devrimciler devrimciliğinin arkasına gizlenen aylaklar değil; nereden ne öğrenebiliriz kaygısıyla tüm yaşamlarını bilgi susuzluklarını dindirmekle geçiren kişilerdir. Yaşam öyküleri incelendiğinde bu daha rahat görülür. Bunların yanında derslerde başarılı olmak; politik faaliyet için de faydalıdır. Başarılı öğrenciler saygı ve ilgi görürler. İnsanlarla kaynaşmanın,

tanışmanın yani "aktifliğin" bir aracı da başarıdır. Bu dershaneler için de geçerlidir.

6) Üniversitede bir öğretim üyesiyle anlaşamadığınızda veya "kafayı size takıtığında" dersi bir başkasından alabilirsiniz. Alamıyorsanız derse girmeyip sınavlara gelir dersi geçersiniz. Disiplin soruşturmaları sizi en fazla okuldan atar. Davaya açıp yürütmeyi durdurma şansınız vardır. İş yaşamında patronunuzla bir sorun yaşadığınızda işinizden ayrılabilirsiniz. Zaten patronlarla sorunlu olmanız makuldür. Küçük işletmeler haricindeki bir işletmede patronunuz siz işçilerinizi, siz de patronunuzu seviyorsanız ya sizde, ya patronunuzda ya da her iki tarafta da bir sorun vardır. Taraflarda sınıf bilinci gelişmemiş demektir. Oysa lisede öğretmenlerle ve yönetimle ilişkilerde sorun yaşadığınızda bu tip alternatifleriniz yoktur. Lise disiplin açısından çok katı bir yerdir. Bunun için aktivistler dikkatli olmak zorundadır. Bu hem politik faaliyetin geleceği, hem de aktivistin geleceği açısından önemlidir. Gençliğin heyecanı iyidir; ama halkın deyimiyle "aptal cesareti" de kötüdür.

7) Temkinli davranmak ile teşhir arasındaki çizgi hassastır. Derslerde (özellikle de sosyal derslerde-din, tarih, coğrafya...) öğretmenlerin yaptıkları yanlışlara ve burjuva-feodal eğitim sisteminin gerici propagandasına müdahale etmek gerekir. Ama müdahalenin biçimi ayağa fırlayıp bağırıp çağırmak olmalıdır. Söz alıp uygun bir dille gerçekleri anlatmak gerekir. Bu bilgi birikimi işidir. O konuda birikiminiz öğret-

meninkinden fazlaysa ve konuşmayı da becerebiliyorsanız (bu ise pratik işidir) sınıf arkadaşlarımızın desteğini ve saygısını kazanırsınız. Öğretmenlerden de fazla tepki görmezsiniz. Tersi durumda hem sınıftan hem de öğretmenden tepki görürsünüz.

8) Üniversiteye gitmek isteyen bir aktivistin diğer öğrencilerden farklı olarak yapması gereken iki şey var: Birincisi sınava hazırlık dönemini politik çalışmanın bir aracı olarak kullanmak. Diğer öğrencilerle kaynaşmak ve onlara mesajını iletebilmek için birlikte çalışmak iyi bir araçtır. Bir de başarılı bir öğrenciyse işi daha da kolaylaştır. İkincisi, dershaneye gidecek durumu olmayan liseli demokrat ve devrimci öğrencilere yardımcı olmak, politik faaliyetin aracı olmaktan, yani bir "fırsat" olmaktan öte, bir "görev"dir. Üniversiteli aktivistlerimiz ve demokrat insanlar bugüne kadar liselilere üniversiteye hazırlıkta yardım konusunda samimi olduklarını gösterdiler. Liseli aktivistlerimiz, üniversiteliler ile dershaneye gidecek olan olanağı olmayan veya ek derse gereksinimi olan liseli arkadaşları arasında bağlantıyı sağlamalıdır.

9) DGH aktivisti lisede herkesten rahat politika yapabilecek konumdadır. Çünkü o, dar bir X partisi sempatanları tekkesinin değil; demokratik halk hareketinin gençlik kolunun; emperyalizm, feodalizm ve faşizm karşısı cephenin gençlik bölümünün temsileisi olarak politik faaliyet yürütmektedir. Liseli aktivist bu meşruluğu iyi anlamalı, demokratik alanda faaliyet gösterdiğinin bilincinde olmalı ve "büyük devrimci" ya da "yer altında

çalışan gizemli kişilik" pozlarından kurtulmalıdır. Doğal olarak güvenlik ile rahatlık arasındaki dengeyi de iyi kurmak gerekir.

10) Özgür Düşün, liseli aktivistin faaliyetinde belki her kesimden daha önemlidir. Derginin sunduğu birikim aktivisti ve çevresini eğitir, kolektif eğitimidir. Derginin sunduğu perspektif ile (derginin DGH'ye açtığı sayfalarda) bizzat DGH'nin sunduğu perspektif liseliye yol gösterir. Özgür Düşün'ü düzenli takip etmek insanlara okutmak ve üzerine tartışmak her aktivistin görevidir. Özellikle tartışma kısmına dikkat çekiyoruz. Dergiye sat-parayı al! İş bununla bitmez, başlar. Önemli olan kısım derginin içeriğini tartışma yoluyla benimsetmek ve yanlışları-eksiklikleri görüp dergiye yön vermektir. Dilini, üslubunu, içeriğini değerlendiresek, aktivistin dergiyi en azından yakın arkadaşlarına rahatça okutabileceğini görürüz. Yazı yazma konusuna başta değindik, beklentimizi tekrarlamayacağız.

Sonuç: Kimse liseli aktivistlerden büyük bir devrimci faaliyet beklemiyor. Kendi okullarındaki işleri yürütümler; çevrelerinde mümkün olduğunca geniş bir aktivist ve dergi okuru kitlesi yaratsınlar ve kendilerini hem pratik hem teorik açıdan gelecek yılların daha zorlu uğraşlara hazırlasınlar, beklenti budur. Lisede oldukları süreçte beklentiler bu yönde ama mezun olduktan sonra yönclecekleri alanlarda onlardan beklentilerimiz çok büyük olacak. Bugün ve geçmişte bizim yaptıklarımızdan (tabii hatalarımızdan değil) daha fazlasını yarın onların yapacağını biliyoruz. □

“MİLLİ DAVA”DA KARAR ANI

“Tarihi düşmanlık”

1964 yılında dönemin Kıbrıs devlet başkanı Makarios'un, 1960 tarihli antlaşmaları tek taraflı olarak feshettiğini açıklamasından sonra başlayan fiili parçalanma bugüne dek varlığını devam ettirdi.

1964 yılından itibaren Kıbrıs'ta Rum ve Türk toplumları arasındaki çatışmalar şiddetlenerek 1974 yılında Türkiye'nin Kıbrıs'a asker çıkarmasına dek devam etti. Türkiye Kıbrıs'a 1974 yılında fiili müdahalede bulunmasını 1960 tarihli Garanti Antlaşması'na dayandırmıştır. Bu antlaşmaya göre her iki toplumdaki birine bir saldırıda bulunulursa İngiltere, Türkiye, Yunanistan garantörlük sıfatı ile bu saldırılara karşı kuvvet kullanabilecekti.

İki toplum arasında varolan anlaşmazlık bir anda ortaya çıkan durum değildir. Osmanlı İmparatorluğu'nun 1572 yılında Kıbrıs'ı fethetmesinden itibaren bu sorun ortaya çıkmaya başlamıştır. Adayı işgal eden Osmanlı yirmi bin askerini adaya yerleştirmiştir. Bununla da yetinmeyen Osmanlı, Anadolu'dan aileleri, “Sürgün Hükümü” çıkarmak suretiyle Kıb-

ris'a yerleştirmeye gayret göstermiştir. Adaya yerleştirilenlerin Rumlarla iç içe yaşamamaları için tüm önlemler alınmıştır. Ya ayrı ayrı mahallelerde oturtularak, ya kendi soydaşından alışverişini yapması teşvik edilerek ya da Rum ve Türk yerleşim birimleri oluşturularak aynı ortamda iki farklı toplum yaratılmıştır. Rumlar ve Türkler arasındaki ilişki iyi bir komşuluk ilişkisini pek aşamamıştır. Bu durumu Osmanlıdan sonra her iki toplumun “garantörü” olan Yunanistan ve Türkiye Cumhuriyeti (T.C) de devam ettirmiştir. Her iki ülke Kıbrıs'ı 1960 tarihinde Kıbrıs Ortaklık Cumhuriyeti kurulduktan sonra ilhak etmek için her türlü yola başvurmuşlardır. Bu siyasi oyunlar adadaki iki halkın birbirlerine karşı katliam yapmalarına kadar varmıştır.

Adada yaşayan Türklerle Rumların karşı karşıya gelmeleri adanın İngiliz sömürgesi olduğu tarihten itibaren cereyan etmeye başlamıştır. Rumlar sürekli İngiliz sömürgeciliğine karşı tavır alırken Türkler İngiliz sömürgeciliğini daha yumuşatmaya dönük arayış-

lar içinde olmuşlardır. 18 Ekim 1931 yılında İngiliz yönetiminin vergileri artırması nedeniyle Rumlar İngiliz sömürgeciliğine karşı ilk silahlı isyanı başlatmışlardır. Türkler ise bu isyana katılmak bir yana adada oluşturulan İngiliz silahlı gücü içerisinde yer almışlardır. Oysa Rumlar bu silahlı güç içerisinde yer almayı kabul etmemişlerdir. Türkler böyle tutum sergilemelerini Rumların, Enosis (Yunanistan'la birleşme) fikrini savunmalarına bağlamışlardır. Türkler her ne kadar Rumların Enosis düşüncesini hakim kılmak uğraşı içerisinde olduklarını ileri sürseler de kendilerinin de her daim “taksim” (Türklerin yaşadığı bölgelerde Türk egemenliğinin kabul edilmesi) fikrini ileri sürmeleri yani her toplumun kendi egemenliğinin olduğu devlet yapılmasını savunmaları ne kadar birlikçi olduklarına bir işaret. Kıbrıslık kimliği her iki toplumun hakim kliklerince hiçbir zaman dile getirilmemiştir.

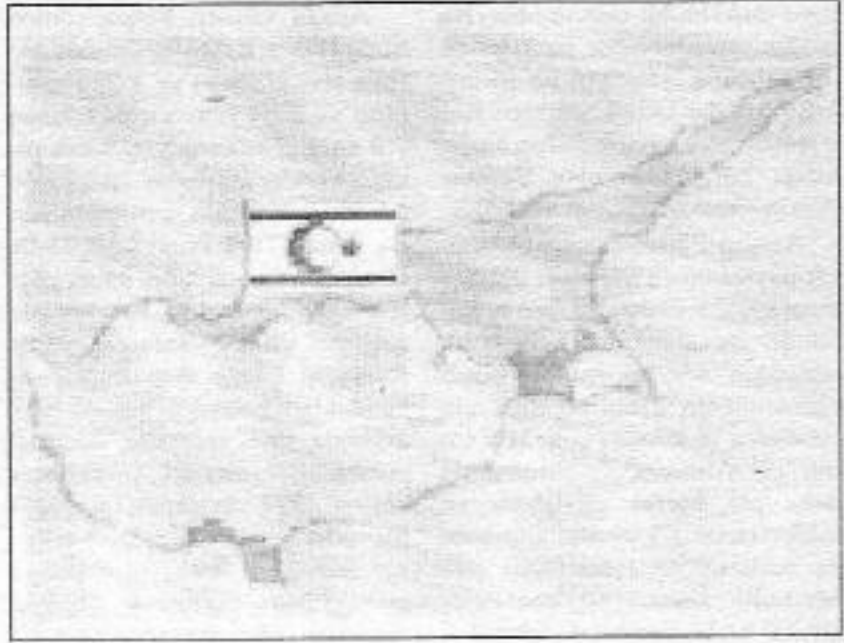
Kıbrıs'ta yaşanan bu “düşmanlık” emperyalistlerin Ortadoğu politikası ve 1960'lı yıllardan itibaren ABD emperyalizmi ile Soy-

yet Sosyal emperyalizminin dünyaya hakim olma politikasından ayrı düşünülemez. Çünkü 1960'a dek İngiliz sömürgeciliği, Kıbrıs'ın ticari açıdan önemli bir geçiş noktası olmasından kaynaklı bu adayı sürekli denetiminde tutmak için Türkleri kendi yanına çekerek her iki halk arasında husumet yaratmıştır. 1960'ta Kıbrıs Ortaklık Cumhuriyeti kurulduktan sonra da ABD Türkiye aracılığıyla Türklerle, Sovyet Sosyal Emperyalizmi ise Rumlarla ilişkilerini sıkı tutarak bu halklar arasındaki husumeti kendi emelleri doğrultusunda ilerletmişlerdir. Bu çekişme bugüne dek süregelmiştir.

Türkiye'nin 1974 yılında gerçekleştirdiği "Barış Harekati" ise Kıbrıs Türklerine barış ortamı yaratmaktan öte Kıbrıs'ın kuzey kesimini Türkiye'nin bir ili haline getirilmesine yani işgal amaçına yöneliktir. Çünkü şu an itibarıyla Kıbrıs'ın kuzey kesiminin her yönden idaresinin T.C.'den bağımsız olmadığı buna kanıttır. T.C.'nin yaşadığı her sorun Kuzey Kıbrıs kesimini daha fazla etkilemektedir. Adanın kuzeyinin ekonomik olarak Türkiye'den finanse edilmesi bu neticeyi doğurmaktadır. Türkiye uluslararası alanda da kabul gördüğü gibi 1974'den beri Kuzey Kıbrıs'ta işgalci konumundadır, haliyle Kıbrıs'taki Türk toplumu T.C.'nin egemenliği altındadır.

"Vazgeçilmez Bir Lider": Rauf Denktaş

Bugün daha fazla dillendirilen söylemlerden biri de; "Statükocu, uzlaşmaz kişilere en iyi örnek KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'tır". Kıbrıs toplumunda yaşanan husumetlere 1 Ağustos 1958'de Kemal Şemil ve Rıza Vuruşkan ile birlikte Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT)'yi kurmalarıyla adını duyurmuştur. Bu teşkilatın "savunma ve direniş" örgütü olarak kurulduğu ilan edilirken, amaçları: Kıbrıs'taki Türkler arasında solcu düşüncenin sindirilmesi ve Taksim fikrini yaymak olarak belirtilmiştir. Bu teşkilatın Türkiye destekli olması ve o zaman Türklerle yönelik bazı saldırıların olması bu teşkilatı ve Rauf Denktaş'ı öne çıkardı. Bu teşkilatın ve liderlerinin amacı savunma ve direniş değil, Kıbrıs toplumu, Enosis fikrini savunanlar gibi parçalamaktır. Bir kez "Türkler arasında solcu düşüncenin sindirilmesi" ile belirtilmek istenen, Kıbrıs'ta Türklerle Rumların kardeşliğini ve birliğini yani birleşik bir Kıbrıs isteyenlerin sindirilmesidir. Denktaş, Türk Mukavemet Teşkilatı aracılığıyla birçok muhalif kişiye işkencelerde bulunmuştur. Bu teşkilat faşist nitelikli bir teşkilattir. Özellikle bu örgütlenmenin ırkçı temel üzerinden hareketi (Türklerin can ve mal güvenliğini koruma, Türklerin kendi egemenlik alanlarını yaratma), Rum toplumuyla birleşmeye dönük hiçbir arayış içerisinde olmayışı her iki toplum arasındaki ayrı yaşama fikrini daha da hızlandırdı. 1974'te de Kıbrıs'ın kuzey kesiminde federe yönetiminin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) adını almasında Rauf Denktaş ön plandadır. 1974'ten günümüze dek hep idareci bürokrat kimliğini aralıksız sürdürmüş-

tür. 1983 yılında KKTC'yi ilk tanıyan ülkenin T.C. olması da Denktaş'ın siyasi tavrını devam ettirmesinde belirleyicidir.

Denktaş adını duyurduğundan bu yana devamlı Rum kesiminin hakim kliklerinin Enosis fikrini yaşama geçirmek istediklerini ileri sürerek, kendisinin, bu düşünceye karşı Türklerin varlığının koruduğu yalanını 14 Anıtlık 2003'te yapılan genel seçime dek her fırsatta yinelemiştir. Ancak bu seçimlerde kendisini destekleyen partilerin aldığı oy oranı artık bu söylemin inandırıcılığı olmadığını göstermiştir.

Annan Planı, AB ve Seçim

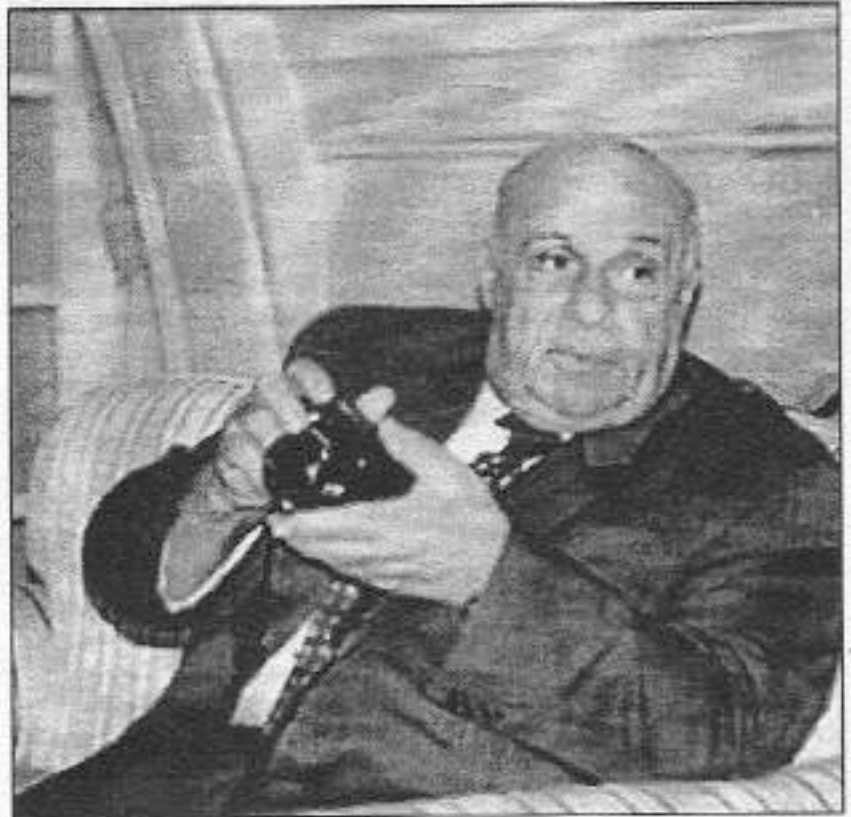
Uluslararası alanda sorun yaratmasından dolayı Kıbrıs'ta 1974'ten beri varolan iki fiili devletin yetkilileri son yıllarda sık sık bir araya geldiler. Kıbrıs'ın geleceğine dair her iki kesimin de mutabık olduğu bir sonuç elde etmek için yapılan bir araya gelişler hep sonuçsuz kaldı. Özellikle Türk tarafının, her görüşmede Türkiye'nin devlet egemenliğini kuzey kesimi açısından yitirmesi kaygısıyla ikili görüşmeleri sonuçsuz bırakması ve Denktaş'ın her seferinde görüşme masasından adeta oyunbozanlık yaparcasına ayrıl-

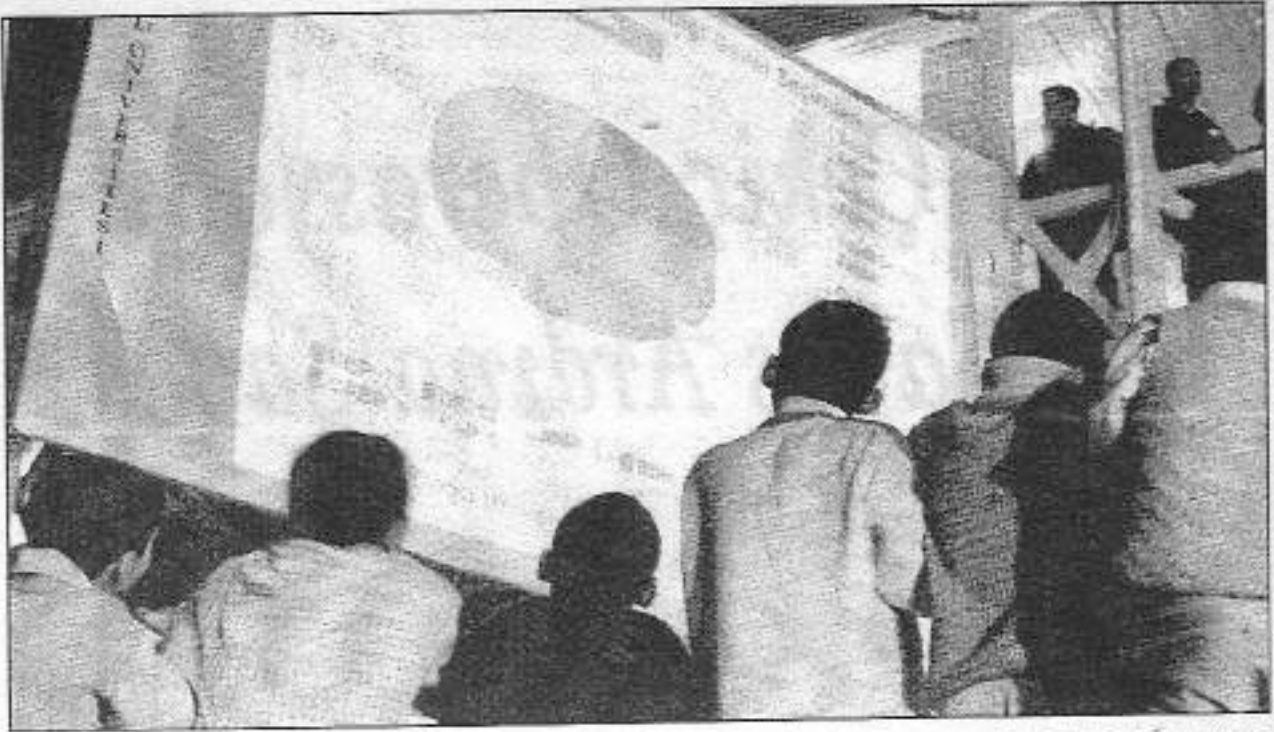
ması alışıldık bir durum oldu. Bu çözüm önerilerinden tarafları en fazla iknaya yönelten ise Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan'ın üzerinde çalışıp hazırladığı "barış" planı oldu. Bu plan Annan Planı olarak nitelendirildi.

Annan Planı; egemenlik, toprak paylaşımı ve mülkiyet ile göçmenler sorunu olmak üzere üç bölümde ele alınabilir. Egemenlik açısından her iki tarafın kendi egemenlikleri kabul edildiği için taraflarca bu konuda çok fazla sorun çıkarılmıyor. Görüşmelerde daha çok toprak paylaşımı ve mülkiyet ile göçmenler sorununda pürüzler, anlaşmazlıklar çıkmaktadır. Çünkü bu konularda KKTC ve TC'nin başını ağrıtacak hususlar mevcuttur. Plana göre 1974 hareketi öncesi şu andaki KKTC sınırları dahilinde toprağı, gayrimenkulu olan Rumlar buralara geri dönecekler ve KKTC'ye kalacak toprak Kıbrıs adasının %28'i gibi bir bölümü olacaktır. Şu an ise bu miktar adanın %40'ı civarındadır. Ayrıca %28'lik kısım içinde kalan Rumlara ait yerlere Rumlara yerleşme hakkının verilmesiyle bu oran %24'e dek geriliyor. İşte bu sorunlar, yani bir yandan toprak kaybının bir yandan da Rumların Türk bölgesine yerleştirilmesi Türk kesimi müzakerecilerini endişelendiriyor. Rum kesimi yetkililerinin 1974 sonrası Kuzey Kıbrıs tarafına Türkiye'den sürekli insan naklinin yapılmasından kaynaklı rahatsızlıklarının, Kıbrıs dışında doğanların Türkiye'ye geri gönderilmesiyle giderilebileceğini yinelemeleri bir başka pürüz noktasını oluşturmaktadır. Çünkü Türk kesimi yetkilileri adanın kuzeyinin nüfusunu artırmak için ta Osmanlı'dan beri yapılan Anadolu'dan insan nakletme uygulamasını 1974'ten sonra arttırmışlardır. Bu insanların Türkiye'ye gönderilmesiyle Türk nüfusu azalacak ve adada azınlık durumuna düşme duygusuna yol açacaktır.

Adada varolan bunca soruna birde Güney Kıbrıs kesiminin Avrupa Birliği (AB)'ye kabul edilmesi ve 2004 Mayıs'ında resmen AB üyeliği sıfatını kazanacak olması Türkler açısından işi içinden çıkılmaz bir hale getirmektedir. Bu durum Türk kesimi içerisinde Denktaş'a ve ona sahip çıkan güçlere karşı bir tepkiyi beraberinde getirdi. Çünkü onlarca yıldır Rumların Enosis düşüncesini savundukları yalanyılla her iki halk arasında suni ayrılıklar ve düşmanlık hissi yarattı. Ancak Rum kesimi 1974'ten sonra bu yönlü fiili girişiminin olmaması ve kuzey kesiminin her açıdan geriye gitmesi Türk kesiminde yaşayan insanları artık yanıltamayacak bir duruma getirmiştir. Güney kesiminde halkın yaşam şartlarının daha iyi olması, kuzeyde istihdam alanının yaratılmaması ve buranın kumarhaneler cenneti haline dönüşmesi, Türkiye'nin kuzey kesimini ekonomik olarak etkilemesi, Güney Kıbrıs'ın AB'ye girecek olması Türkler arasında her iki

toplum arasındaki sorunların bir an önce giderilerek birleşmenin yollarının aranması yönünde baskıları arttırdı. Özellikle 2003 yılında yapılan mitinglerin ve grevlerin geniş katımlı olması, bunların Annan Planı sonrası gerçekleştirilmesi; Denktaş'ı ve onu destekleyen Türkiyeli güçleri Rumlara ve diğer devletlere karşı adeta mahcup etti. Denktaş'ın her görüşmede hep uzlaşmazlığı dayatması ve egemenliğin elden gideceği söylemine sığınması artık kabul gören bir tutum değil. Biz yonden de Türkiye'nin AB'ye girmesi açısından da engel teşkil etmesi nedeniyle, AKP hükümeti tarafından "milli dava"nın yeterince savunulmaması da Kuzey Kıbrıs'taki muhaliflerin önünü açmıştır. Çünkü AKP'nin 2004 Aralık'ında, AB'ye girmek için AB ülkelerinden kesin bir cevap beklemesi; "Artık Kıbrıs'ta çözümsüzlük çözümlenemez" yakınmasını dile getirmiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AIHM)'nin Rum vatanı Tiitana Loizidu'nun lehine

Türkiye'yi 1.3 milyon Euro tazminat ödemeye mahkum olması ve bu kişinin mülkünün 2005'e kadar geri verilmesini Türkiye'nin kabul etmesi önemli bir gelişmedir. Çünkü BM Planı hayata geçirilemezse Türkiye benzer davalarla daha fazla karşılaşacaktır. Ayrıca Türkiye'nin, bu dava sonucunda; "KKTC'nin Türk vatandaşlarına verdiği tapuların geçerliliği yoktur" demesiyle de adanın kuzey kesiminde egemenliğin kendisinde olduğunu itiraf etmiştir. Bu vesileyle de AKP yetkilileri, bir an önce Annan Planı ekseninde tarafların bir araya gelerek bu planın rahatsızlık yaratan kısımları üzerinde düzenlemeler yaparak uzlaşmaya varılmasını istemektedirler.

14 Aralık'ta KKTC'de yapılan genel seçimler, Annan Planı ve AB'ye dahil olma açısından önem taşıyordu. Seçim sonucunda 1974'ten beri Türk kesiminde Denktaş'ın vazgeçilmez müzakereci olma yetkisi bir bakıma elinden seçmenlerce alındı. Muhalefet partilerini önce karalama kampanyalarına; Türkiye'den bazı güç odakları ve kurumların (İşçi Partisi, ordu, milliyetçi güçler, Kema-

listler...) Denktaş'a destek olmak amacıyla dayanışma mitingleri yapmalarına ve açıklamalarda bulunmalarına; Kıbrıs'ta naylon seçmen kayıtları yapılmasına karşı muhalefet partilerinin yüzdelik olarak daha fazla oy almalarını engelleyemediler. Şaşırtıcı bir durum da Annan Planı'na göre, Rum kesimine verilecek olan Güzel-yurt'ta seçmenin çoğunluğunun muhalefet partilerine oy vermesi ile Denktaş'ın sorun olarak gördüğü noktayı ilgili yöre halkının sorun olarak görmemesidir. Muhalefetin ve eski hükümet partilerinin meclisteki milletvekili sayılarının eşit olması barış görüşmelerinin yine eskisi gibi aynı tutarlılıkla sonuçlanmasını, yani Türk tarafının rahat bir şekilde oyunbozanlık yapmasını engelleyecektir.

Seçimlerin sonucu, önceki seçimlerde olduğu gibi muhalefetin yenilgisini getirmedi. Üstelik Denktaş'ın cumhurbaşkanı kimliğini bir yana bırakarak hükümette olan partilerin sözcülüğünü üstlenmesine rağmen, Seçim öncesi muhalefette olan partilerin; "Seçimi kazandığımızda Denktaş'ı müzakerecilikten çekeceğiz." ifadesi Denktaş'ın hareket sahasının bun-

dan sonra daralacağını ve Türkiye'nin de buna göre yeni bir politika izleme gerekliliğini beraberinde getirecektir.

Bugün Kıbrıs halkı ve Türkiye'li, Yunanistanlı halklar sorunun çözümü açısından emperyalist odaklardan gelecek art niyetli yaklaşımları reddederek ada halkının gönüllü-eşit birlikteliğinin şartlarını yaratmalıdırlar. Türkiye'li ve Yunanistanlı devrimci yapılanmalar bugüne dek Kıbrıs konusunda çözüm üretici açılımlar sunamadıkları için hakim sınıflar ekseninde çıkmaza giren "milli dava"ya dönüşen Kıbrıs meselesi yaratıldı. Seçimlerin sonucu da göstermiştir ki adada yaşayan halklar, birbirlerini düşman halklar ve Kıbrıs meselesini çözülmemiş bir sorun olarak görmüyorlar.□

KAYNAKÇA:

- 1- Sebhattin İsmail, 1571'den Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne Kıbrıs Sorunu, 1986, KKTC Turizm ve Kültür Bakanlığı Yayınları.
- 2- Doğu Perinçek, Kıbrıs Sorunu, 1976, Aydınlık Yayınları.
- 3- Aydınlik Dergisi, 21 Aralık 2003 Sayı: 857, Denktaş'ın Açıklamaları

Demir Çekiç Operasyonu

Irak: Savaş Ardına Savaş*

"Esas savaş operasyonlarının sona erdiği Mayıs ayından beri, Sünni Üçgeninde geçen haftaki son gelişmelerle birlikte, 2227 gerilla saldırısının gerçekleştiği ortaya çıktı. Ülkemin geri kalanında da çoğunluğu işgal kuvvetlerine yönelik 1416 saldırı gerçekleşti."

Boston Globe, 29 Kasım

2003 Kasım ayı başladığında ABD helikopterleri omuz üzerinden atılan füzelerle düşürüldü.

ABD Savaş Bakanı Donald Rumsfeld, kendi ordusunda olanlar dahil olmak üzere, işgalin tehlikede olduğunu düşünenleri azarlıyordu: *"Oturup da ellerini sallayıp 'Bu çok korkunç, çok korkunç; herşey çok kötü' demek sağmaliktir. Herşey çok kötü değil. Gayet güzel olan şeyler de var."*

Fakat günden güne, Kasım ayı ABD işgalcileri için daha kötü görülmeye başladı. Irak direnişinin sürpriz saldırılarının sayısı, gücü ve etkisi artıyordu.

ABD ve müttefikleri için Kasım ayı, en çok kayıp verdikleri ay oldu. Irak'ta, 81'i Kasım ayında olmak üzere Mart 2003'ten beri 437 ABD askeri öldü. Asıl saldırının olduğu Nisan ayında 73 ABD askeri ölmüştü.

Pentagon raporlarına göre, Kasım sonuna kadar 10.000'i aşkın ABD askeri öldü, yaralandı, kazalarda yara aldı veya geri gönderilecek kadar ağır hastalandı. Bu savaş öylesine yüksek oranda yaralanma ve sakatlanmalara neden oluyor ki, ordu askerleri ABD mediasından uzak tutabilmek için özel gece seferleri ile geri yolluyor.

"İyi karşılanan özgürleştiriciler" miti buharlaşırken, ABD askerleri de direnişle karşılaştıkça, işgal ordularının morali de gün geçtikçe bozuluyor. Birçok asker ve aileleri hala neden Irak'ta olduklarını ve hala neye karşı savaş-tıklarını bilmek istiyorlar. ABD ordusunda kendini yaralamaların sayısı da gün geçtikçe artmakta. Çatışma dışı ölümlerin yüzde onunu intiharlar oluşturuyor.

"Irak halkının bize taş attıklarını bile gördüm. Hala anlayamıyorum yoğun ateş altında bir insan niçin tan-ka taş atar?"

Aralık ayının başlarında, Fransa'da haftalık çıkan Le Canard Enchaîné'de çıkan bir haber önemlidir. Fransız istihbarat kaynaklarından alınan bilgilere göre 1700'den fazla ABD askeri bu savaş süresince ABD ordusundan kaçmıştır- birçoğu izin için geri döndükleri ABD'de de kalıp görevlerine dönmemiştir.

Yenilginin Hayaleti

"Bu konumumuzu kaybedebiliriz." (CIA raporu, Kasım 2003)

Kasım ayının ortalarında, ABD işgalcileri günde 50 defa vurulur hale geldiler. ABD güçleri üstlerinden dışarı adımlarını attıkları an hedef haline geldiklerini hissettiler. Savaşın en büyük eylemlerinden birinde Irak güçlerinin saldırısı sonucunda 19 İtalyan polisi öldürüldü.

Saldırıları böylesine yüksek bir seviyeye ulaştırırken, dışarı sızan bir CIA raporu; Pentagon'un "izole edilmiş Saddam yanlıları ve yabancı teröristlerle" savaştıkları yönündeki resmi açıklamaları ile geliyordu. Rapor Bağdat'taki CIA merkezinden yazılarak işgal altındaki Irak'ın sömürge valisi olan L. Paul Bremer'in onayıyla Beyaz Saray'a gönderilmişti.

Bu rapora göre Irak direnişi "geniş ve güçlüdür. Ve gün geçtikçe daha da güçlenmektedir." Rapor direnişçilerin yalnızca eski rejime "sadık" olanlardan oluşmadığını, nüfusun farklı kesimlerinden ve düzeylerde farklı gruptan gelen kanlımevlarla büyüdüğüne vurgu yapıyordu. Halkın içinde gündün güne genişleyen destekçi şebekeleriyle direnişe katılanların şimdilik 50.000 kişi kadar olduğu raporun tahminleri arasındaydı.

Bu gelişmelerin ardından, ABD hükümeti savaş politikasında yaptığı önemli değişiklikleri duyurdu:

İlk olarak, hükümet "iktidarın yerel güçlere transferi" konusunda daha çabuk davranacağını açıkladı. Aynı zamanda bu işlemi anti-Amerikan bir hükümet yaratma ihtimaline karşı seçimlere girmeden gerçekleştireceklerini de açıkladılar.

İkinci olarak, Amerikan yanlısı Irak ordusunun oluşturulması işlemlerinin hızlandırılacağını duyurdular- böylece ABD kendi askerlerini kaybetmeden Irak'ı kontrol edebilecektir.

Son olarak ABD hükümeti ellerindeki inanılmaz ateş gücünü Irak direnişinin üzerine salacağını açıkladı.

Bu üç plandan ancak bir tanesi

acilen uygulamaya sokulabilirdi: Pentagon yeni saldırısına "Demir Çekiç Operasyonu" ismini verdi.

BBC'nin geçtiği haberdeki yorum şöyle: "Güçsüz çamur briketlerden yapılmış evlerle dolu yoğun nüfuslu bir şehir bölgesinde, nasıl olup da topların görüş alanı içinde kalan halkın savaştan hiç yara almadan çıktığı iddia edilebilir."

Halkı Çekiçlemek

"Bu savaştır. Biz bir cevizi kırmak için balıyoz kullanacağız. Bu savaşı bir elimiz arkamıza bağlı devam ettireceğiz. Cephanemizin gerektiği kadarını bu savaşı kullanmak için kullanacağız."

General Charles Swannack, 82. Havacı Birtliği, 18 Kasım 2003.

"Kazanacağız, çünkü saldırıyor olacağız"

George W. Bush'un askerlere yaptığı Şükran Günü konuşmasından.

Kasım ayının ikinci yarısında ABD güçleri Irak'ta yeniden açık savaşım başlattılar. Beş ABD ordusu tugayı -25000'i aşkın asker-

Bağdat'a ve kuzeyde Tikrit bölgesi şehirlerine (Felluce, Samara, Bakobah, Tüliya ve Balat) yoğun operasyonlar düzenlediler.

Tanklar sivil bölgelere giriyorlar ve direniş işareti gördükleri yerleri havaya uçuruyorlar. Yüksek irtifadan uçan Amerikan jetleri sözde "akıllı bombaları" ve füzeleriyle Irak şehirlerini vuruyorlar. ABD helikopterleri köylerin üzerine çullanıp yoğun ateşle ölüm kusuyorlar. Bu ortak cezadır; direniş gösteren toplulukları caydırmak için yağdırılan bir ceza.

ABD güçleri tüm şehirleri kuşatmış durumdayken, insanları silah zoruyla yerlere yatıp büyük sayıda Iraklı erkeği beraberlerinde götürüyorlar. Pentagon'un açıklamasına göre, yalnızca 16-23 Kasım tarihleri arasında ABD güçleri 12000 devriye görevi gerçekleştirmiş, 230 baskın yapmış ve 1200 "şüpheli"yi ele geçirmiştir. Amerikan jetleri boş depoları ve fabrikaları civarda yaşayanların kanlarını donduracak bir gelişigüzelikle bombalıyor.

Evler yıkılıyor kimi zaman uzaktan uydu-güdümlü füzelerle, kimi zamansa yakından binaların yanı başından. 18 Kasım tarihinde General Swannack Mahmudi'de altı aileyi barındıran bir binayı nasil ortadan kaldırdıklarını şöyle anlatıyor: "Onları tutuklayıp, alıkoyduk bütün aile fertlerini bina- dan çıkarttık ve binayı yıktık."

19 Kasım tarihinde ABD güçleri Bakobah şehrine saldırdılar. F-15 jetleri 500 poundluk bombaları çiftliklerin üzerine bıraktılar. Apache helikopterleri ve kara topçuları şehri ağır bombardıman altında tuttu.

ABD güçleri Bağdat civarındaki üç yerleşim birimini doğrudan işgal ettiler. Tanklar ve zırhlı taşıtlar bütün blokları bir anda çevrelerken helikopterler de kaçmaya çalışan arabaları hedef aldı. Ardından ABD askerleri ve Iraklı işbirlikçileri yüzlerce eve dalarak 500'ü aşkın erkeği ailelerinden kopardılar.

Benzer bir operasyonu Haviza şehrinde gerçekleştiren ABD güç-

leri. İsrail güçlerinin yaptığı gibi zırhlı buldozerlerle gördükleri evleri yıktılar.

Bu yeni ABD saldırılarının amacı açıktır: Halkın gözünü korkutmak.

Bakobah şehrine niçin saldırıldıkları sorulduğunda Yüzbaşı Mark Young şöyle demiştir: "Ne kadar kayda değer bir ateş gücümüz olduğuna ve bu gücü dilediğimizce kullanabildiğimizi göstermek için."

Demir Çekiç'in Bağdat halkının "aklı ve gönüllerini" kazanmada yardımcı olup olmayacağını General Dempsey'e sorduklarında "Ben vali için çalışmıyorum, bu nedenle Apache helikopterlerinin her ateş açışında sizi Bağdat halkına popüler desteğini kazandığıma ikna etmek zorunda değilim." demiştir.

Enkaz Halindeki Samara

"Saldırdılar ve öldürüldüler. Samaranın bu onlara öğretici gelmiştir."

General Peter Pace, birleşik kuvveter Samara sorumlusu.

"Fransızlar Nazilerin yönetiminde mutlular mıydı? Burada olan da aynı şeydir."

İsmail Mahmut Muhammed, ABD tarafından atanmış Samara polis şefi, Financial Times 1 Aralık

"Bana da bir silah verin, ben de savaşırım"

Majid Fadil al-Samarai, Samara'da bir hastanede ABD saldırısından sonra konuşan bir işçi.

"Irak halkının bize taş atıklarını bile gördüm. Hala anlayamıyorum yoğun ateş altında bir insan niçin tanka taş atar?"

Samara'da ismini vermeyen bir komandan.

Yukarıda sayılan vahşi olayların neredeyse hiçbiri ABD medyasının kartellerinde kendine yer bulamadı. Fakat Kasım ayının sonla-

nda ABD ordusu bu haberleri bizzat kamuoyuna getirmeyi seçti. Samara'daki üniformalı Saddam yandaşlarıyla yaptıkları çatışmada bunların 54'ünü öldürdüklerini, 22'sini yaraladıklarını, 11'ini ele geçirdiklerini ve sadece birkaçının kaçmayı başardığını duyurdular. ABD kuvvetleri sadece 7 yaralıların olduğunu iddia ettiler.

Bu, ABD ordusunun Irak'ta zafer kazandığını ispatlayabilmek için yaptığı ilk Vietnam stili "ceset sayımı". Bununla Pentagon açıkça rüzgarların direnişin aleyhine estiği izlenimini vermek istemişti.

ABD raporları bunları yalandı ve bu yalan kısa zamanda su yüzüne çıktı. Bir yorumcu, ceset sayımıyla ilgili "kesin" rakamların bir kandırmacadan ibaret olduğunu belirtiyordu. Bu, Amerikalı komandanların, büyük ihtimalle askerleriyle yaptıkları konuşmalara dayandırarak ortaya attıkları bir icattı.

Raporlar ABD kuvvetlerinin sadece "bir" tutsak almış olduğunu gösteriyor, onun da direnişle ilgisi olup olmadığı belli değil. Çevre hastanelerde sekiz ölü bulundu ve bunların hepsi de sivildi. Ölü "fedailer" ait cesetlere rastlanmadı.

Samara halkıyla yapılan röportajlar ve ABD askeri uzmanı David Hackworth'un savaş sahnesinde rol alan kimliği belirsiz bir ABD görevlisinden kaynaklandığını iddia ettiği rapor, bambaşka bir tablo ortaya koyuyor.

AP'nin "kuru" bir biçimde aktardığı gibi: "Kayıpları gizlemek mümkün değil".

Altı ay önce Amerikan birliklerinin Samara'da bir düğüne katılan silahsız insanlara ateş açtığı ve Aralık ayının başında da şehri havadan bombaladığı ortaya çıktı.

Daha sonra 1 Aralık'ta -her biri altı tank, dört zırhlı araç, birçok polis ve piyade birliğinden oluşan- iki Amerikan tümeni küstahça Samara'ya girdiler. Niyetleri şehirde, halk tarafından

izole edilmiş Amerikan yanlısı şehir yönetimine para ulaştırılmaktı. Gerilla savaşçıları bunların geleceklerini biliyorlardı, böylece iyi planlanmış ve etkili bir saldırı gerçekleştirdiler.

Hackworth'un temsilcisi, ABD kuvvetlerinin "evleri, binaları ve arabaları makineli tüfek ve top ateşiyle paramparça ettiklerini" açıkladı.

Samara halkının açıklamalarına göre direniş savaşçıları geri çekildikten sonra ABD kuvvetlerinin tek yapabildiği çevredeki yerleşim alanlarını saatler boyunca bombardımana tutmaktı. Bu sırada helikopterler de sokaklara roket yağdırıyordu.

BBC'nin geçtiği haberdeki yorum şöyle: "Gücsüz çamur briketlerden yapılmış evlerle dolu yoğun nüfuslu bir şehir hâlgesinde, nasıl olup da topların göriş alanı içinde kalan halkın savaştan hiç yara almadan çıktığı iddia edilebilir."

Yerel halk en az 60 sivilin yaralandığını iddia ediyor. ABD kuvvetleri bir camiyi kullanılmaz hale getirdi ve bir çocuk yuvasını yerle bir etti (neyse ki saldırıdan kısa bir süre önce burası boşaltılmıştı). 28 yaşındaki Ebir el-Hayat ve onu yerel bir ilaç fabrikasından eve taşıyan minibüsün içindeki diğerleri, şarapnel parçalarıyla ağır yaralandı.

"Samara Savaşı" bir ABD zaferiyle sonuçlanmamıştır. Bu savaş, insanlık suçlarıyla dolu bir ayda işlenen, son insanlık suçudur.

Iraklıların cesetlerinin sayısını dünyanın gözüne sokarcasına "ceset sayımları" icat eden ABD'nin kendine verilen savaş desteğini arttıracak hayal etmesi; hem davalarının çirkinliğini hem de amaçlarının ölümcüllüğünü gösterir.

*Bu yazı www.rwor.org adlı siteden alınmış ve Özgür Düşün Kolektifi tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. □

OZANIN DEDİĞİ

Radyodan hışırtılı bir sesle gelen türkü dik-katimi çekti. Otuz yıllık bir türkü. Aşık Veysel'e ait olan eseri Mahsuni Şerif eşsiz yorumuyla söylüyor, gelin birlikte dinleyelim.

*"Efendim dünyada bütün rezalet
Yıllar yılı başımızda-taş bizim
Vedansızlar adam yer de marifet
Gerçeği söylesek hemen suç bizim"*

"Kapitalizm, sosyalizm, komünizm, sınıf çatışması artık bunlar tarihin çöplüğünde kaldı", "Yaşasın küreselleşme, yaşasın demokratik sömürgecilik", "Yaşasın sivil toplumsallık" v.b. söylemlerle gündemi meşgul edenlere işte yanıt:

*Ankara'da türlü türlü plan var
İstanbul'da açık açık talan var
Seksen bine köpek alıp satan var
Hele sorsak kıymetimiz kaç bizim
Yıl 2003, değişen ne?*

Çiğın deliklerinizden, gidin fabrikalara, konfeksiyon atölyelerine ve bakın, konuşan işçilerle, 350-400 milyon TL karşılığında haftanın 6 günü, günde 13-14-15 saat çalışan açlık ordusunu göreceksiniz. Kahve köşelerinde, evlerinde, varoşlarda işsiz-güçsüz bekleyen kızlar-oğullar'da cabası.

Tarlaya buğday eken yoksul köylünün, traktör parası, gübre parası v.b. derken harman vakti gelip çatığında, eline kalem kağıt alıp hesap yapınca, tek kannın evdeki bir-iki ineğine verecek samandan başka bir şey olmadığını göreceksiniz. Değişen bir şey var(!) o da artık köpekler seksen bin değil milyonlarca liraya alınıp satılıyor. Açlığın, sömürünün kol gezdiği emperyalizmin boyunduruğu altındaki ülkemiz emekçi insanların umudu (kendi deyimleri ile) Avrupa'ya kapağı atmak. Ozan bu durumu şöyle ifade ediyor:

*Süleyman han emir vermiş askere
Avrupa'ya seferi var kaç kere
Viyana'da at sürdüğü yerlere
Çöpçülüğe akın eden göç bizim*

Peki sömürenlerin durumu nedir ve sömürülenle sömürücüler çelişkisi nasıl açıklanır? Bu sorunun birden fazla açıklaması var: Sermayenin özel mülkiyeti ve üretimin toplumsallığı v.b. birçok şey söylenebilir.

*Çok beylerin villası var adada
Çekmece, dörtleventde, modada
Onbeş nüfus aç yatar bir odada
Bir metrelik yerimiz yok heç bizim*

Halk ozanlarına kulak verelim. Bu "modası geçmiş", "kaba", "estetikten yoksun" türkülere ihtiyacımız var. Neden ihtiyacımız var? Çünkü bu türküler halkımızın duygularını, içinde bulunduğu durumu en yalın biçimde anlatıyor. Yalnız anlatmıyor umutla veriyor, çıkış yolu gösteriyor ve sistemin kokuşmuşluğunu teşhir ediyor.

*Aşık Yener hele bozma asabı
Soysun dursun fırsatçılar kasabı
Bir gün olur sorulacak bunun hesabı
En sonunda alınacak öc bizim*

Evet alınacak ÖC BİZİM. Emperyalizm, komprador kapitalizm ve feodal baskılar altında inletilen işçiler, köylüler, memurlar, öğrenciler ve milli kimliği inkar edilen anadilinde konuşması bile yasaklanan Kürt ulusu ve diğer uluslar söz sizin, söz bizlerin. ABD emperyalizminin kan emmeye devam ettiği yüzyılımızda söz bizim ozanın dediği gibi:

*Devleti devlete çatar
İt gibi pusuda yatar
Kan döktürür, silah satar
Amerika katil katil*

*.....
Bunca milletlere yazık
Sömürülmüş bağırt ezik
Seni seven kanı bozuk
Amerika katil katil*

GÖRMİYİ BİLMEK

Devrimci Romantizmin Eleştirisine Giriş

-II-

Birçoklarının sıkça dile getirdiği ve her fırsatta kendilerinin karşı olduklarını üstüne basa basa ileri sürdükleri "dogmatizm", Türkiye ve dünya devrimci hareketinin önünde yıkılması gereken bir kale olarak duruyor. Eleştirel olmayan "Ben (Biz) her şeyin doğrusunu biliriz (biliriz)" görüşü, her türlü karşı çıkışı rağmen, kendisine solcu diyen çevrelerin bir türlü aşmadığı düşünce kalıplarından olmayı sürdürüyor. Dar kalıpcı, kaba, birbiriyle nedensellik ilişkisi içermeyen, yanlış bağlantılarla oluşturulan savlar maalesef bugün kabul görmeyen ve tartışılması bile abes kabul edilen konulardır.

Hemen her devrimci örgüt, Doğu toplumlarının temel özelliklerinden olan "kült" yaratmayla önderlerini tanıtımlaştırır ve onların görüşlerini her zaman ve her mekanda "doğru", tartışılmaz, kesin ve mutlak kabul eder. Böyle olunca, "tarafdarlık" benzeri örgütlenmeler palazlanır. Türkiye'deki devrimci örgütler, kimi daha az, kimi daha fazla olmak üzere bu "kült"leştirmeyi sıkça yapmıştır ve

yapmaktadır. Birçok sosyalist-devrimci tüm tasarımlarını bu "kült"leştirme ve "mutlak doğrulardan" hareketle kurgular. Güne ilişkin yorumları, kabul ettikleri "kült"ten yola çıkarak şekillendirilir. Bu "kült"ler çoğunlukla siyasal ve ideolojik anlamda rehberlik-önderlik eden kişilerin savlarının "kutsanmasıyla" oluşturulur. Farklı tarihsel, koşullar için geçerli olan yorumlar, sanki her zaman ve mekanda geçerliymiş (doğruymuş) gibi kabul edilir. Toplumsal koşullar göz önünde tutulmaksızın yorumlar yapılır. Bu durumda sağlıklı olmayan tespitler ve programlar gündeme gelir. Sözelimi. Lenin'in 1905-10'lardaki Rusya'da sadece parti kadrolarına dönük yazdığı yazılar, bugün tartışılarda referans olarak ortaya konulur "Bakın Lenin, ne demiş" diye. Ancak Lenin'in, o sözlerini hangi tarihsel koşullarda, kim için, neden söylediği dikkate alınmaz. Bu, parçalı dünya görüşüne tipik örneklerdendir. Kuşkusuz benzeri örnekleri birçoğumuz sıralayabiliriz. Burada belirtmek istediğimiz nokta, ustaların yanlış şeyler

söylediği değil, onların söylediği ve yaptıklarının belli tarihsel ve toplumsal koşullar içinde algılanması gerektiğidir.

Devrimci önderlere "sadakat" o kadar üst noktaya vurdurulmuştur ki Marks, Engels, Lenin, Mao hiç okunmadan savunulur ve onların söylediğini duyduğumuz görüşler tartışılmazmış gibi algılanır. Türkiye'de de özellikle 68 öğrenci-gençlik önderleri ve devrimci önderlerin o günkü dünya konjonktürü içinde söyleyip yazdıkları, bugün hâlâ geçerli ve "tamamen" doğruymuş gibi kabul edilerek külleştirmenin bir başka biçimi yapılır. Oysa o günün koşulları, siyasi tablosu göz önünde bulundurulduğunda, 70'li yıllarda temel sorun olarak tartışılmayan birçok konunun özellikle 24 Ocak 1980'de alınan ekonomik kararlar ve ardından gerçekleştirilen askeri faşist darbenin şekillendirildiği, neo-liberal dünya ekonomik sistemine entegrasyonu hızlandıran Türkiye Devleti'nin, dolayısıyla da devrimcilerin sorunu olmuştur. Bugünkü konjonktürden bakıldığında, özellikle,

gençlik hareketi içinde yetişmiş ve o gün (70'li yılların ilk çeyreği) için henüz Türkçeye çevrilmemiş sayısız Marksist klasığı okuma fırsatı bulamayan ve tezlerini de bu doğrultuda daha dar kapsamlı hazırlayan devrimci önderlerin bugün tartışılmaz kabul edilmesi, devrimci siyaset açısından anlamsızdır. Kaldı ki Marks, Lenin ve Mao dahil olmak üzere bu ustaların söylediklerinden çok, ne yaptıkları ve düşüncelerini hangi sistematiğe oturttukları daha önemlidir. Bu konuda özellikle Lenin'in sıkça dile getirdiği doğruların ancak belli şartlarda geçerli olacağı ve bu nedenle her türlü yenilenmeye açık olmamız gerektiği savı son derece önemlidir. Bu konuda Özgür Düşün dergisinin 16. sayısında yer alan ve Lenin'in bir konuşmasından alınan "Sosyalizm Ezbercilikle Öğrenilemez" başlıklı yazı bile bize rehber olabilecektir. Buradaki temel mesele dogmalara değil, bilimsel ve eleştirel görüşe değer vermek ve bunu uygulayabilmektir. Bunu katıp lafların ötesine geçerek, kendimizi değiştirebilme ve içimizdeki kötü, eksik, yanlış yönleri yıkabilme cesaretini göstermek, devrimci teorianın gereğidir.

Antik Yunan Filozofu Platon (İÖ, 427-347) kendi siyaset felsefesinin temel kitaplarından olan Devlet'te, doğruları bilmek ve görmekten çok, doğruları sevmenin önemli olduğuna değinmiştir. Yani, doğru bildiğimizi başka görüşler karşısında tartışılmaz olarak doğru kabul etmek yanlıştır. Her türlü görüşe açık olarak daha bilimsel ve tutarlı görüşlerle kıyasladığımızda eğer savunduğumuz savın yanlış olduğunu düşünmüşsek, onu değiştirme cesaretini de gösterebilmeliyiz. Platon'un söylediği, doğruları sevmenin cesaret istediği ve azınlık olmayı, hatta yalnız kalmayı göze alabilmek olduğudur. Budur doğruları görmeyi sevmek. Diyalektik görüş de bunun aksini iddia etmez. Devrimci, her daim yeniliklere ve değişimlere hazır kişidir.

Komünizmde, dogmatik tutucu, "yobazca" yaklaşımların yeri yoktur. Mesele, yıllarca doğru diye bilinenin yanlış olduğunun ortaya çıkması durumunda, bunu kabul edebilme cesaretini göstermektir. Lenin "Materyalizm ve Ampriokritisizm" adlı eserinde buraya işaret ederek, bilimin önemine değinmiş, doğadaki dönüşüme bağlı olarak doğruların dönüşeceğini söylemiştir. Bu açıdan, her zaman, her mekân için doğru kabul edilecek yaklaşımın bilimsel- eleştirel bir yaklaşım olmayacağı açıktır.

Özellikle siyaset yaparken kesin

Devrimcilik, "kötü" olan her şeyin devrilmesinden geçer. İçimizdeki ve çevremizdeki "kötü"yle tam bir hesaplaşma gerektirir devrimci olmak. Hakkıyla yapılmış bir hesaplanma sonrasında, kişi devrimleşme yoluna çıkmaya hazır duruma gelmiştir. İşte şimdi üretim başlar.

çizgiler çizip belirlemeleri somut koşulların dışına çıkararak, savunulan tezi mutlaklaştırmak son derece zararlıdır. Sözelimi, ABD'nin Irak'ı işgali sürecinde, Türkiye'de devrimciler, içinde Müslümanların (İslamcılarının) da bulunduğu çok farklı katman ve siyasi gruplarla birlikte alanlara çıkmıştır. Bazı solcu gruplar da bu tutumu sergileyen devrimcileri eleştirerek, "Biz hiçbir zaman gericilerle ortak hareket etmeyiz" diye strateji-taktik ayrımını gö-

zetmeksizin çeşitli belirlemeler yapmıştır. Bu durum özellikle devrimci siyaset adına üretilen "dogmatik" görüşe tipik bir örnektir. Nasıl mı? Şöyle: Bu belirlemeyi yapan solculara şunu sormak gerekir. Bugün Irak ve Filistin işgal altında, orada siyasi farklılıkları ne kadar büyük olursa olsun, devrimciler muhalif ve direnişçi güçlerle ortak hareket ediyor. Özellikle ulusal kurtuluş mücadelelerinde bunun sayısız örneği vardır. Benzer bir durumun Türkiye açısından söz konusu olduğuna düşündüğümüzde, "Biz hiçbir zaman gericilerle ortak hareket etmeyiz" görüşü havada kalacaktır. Ortak düşmana karşı sizinde aynı barikata arkasına geçmeleri kovmanız gerekir o zaman. Tabii burada "Siyasi ve ideolojik mücadeleyi elden bırakalım" gibi bir yaklaşımın onaylanmasının söz konusu olmayacağına belirtmek gerekir. Mutlak önermelende bulunmaktan kaçınmak, devrimciler açısından en sağlıklı yaklaşım olacaktır.

Yazımızın birinci bölümünde "sübjektivizm" hastalığına değinmiştik. Kafalarda oluşturulan şablonlara gerçeği ve doğruları yansıtmasına inanılmasıyla başlıyordu bu sübjektiflik. Görünen dünya ve sosyal ilişkilerin bir kısmının alınarak, bir "kuram" oluşturulması ve sonra bu "kuram"a uygun parçaların toplanmaya çalışılarak desteklenmesi sübjektif görüşün palazlanmasına zemin hazırlar. Bir önermeyle ortaya çıktığında, sosyal gerçeklik içinde o önermeyi destekler nitelikteki verilerin toplanması önermeyi, diğer tezler karşısında güçlendirmek için kullanılır. Ancak, sayısız sosyal-siyasal ilişkiyi içinde barındıran toplumsal yaşam, bu noktada birkaç de-ğişikenden ibaretmiş gibi aktarılır. Örneğin, Türkiye'nin ikisadi yapısına ilişkin bir savınız varsa, savınız ne olursa olsun, böylesine karmaşıklaşmış ilişkiler ağından kendinizi destekleyecek birkaç, veri ortaya çıkarabilirsiniz. Bu da nesnel gerçekliğin bir bölümünün, nesnel gerçekli-

ğin "tamamıymış" gibi aktarılmışına kadar varabilir. Devrimci hareket açısından bu durumun çoğunlukla yaşanmış (yaşanıyor) olduğunu söylemek hiç yanlış olmaz. Bir kısım siyasetler ülkeyi sadece İstanbul olarak görürken, bir kısım siyasetler ülkeyi fabrikalardan, bir kısım siyasetler köylerden, bir kısım siyasetler üniversitelerden, bir kısım siyasetler mahallelerden ibaret kabul eder. Bu kabulü reddetseler de tüm çabaları ve konumlanışları içinden kopararak aldıkları nesnel gerçekliğin bir bölümüne göredir. Sosyal ilişkilerin diğer boyutlarını görmek istemezler. Bu açıdan, kafalarında oluşturdukları şablonları, mutlak kabul edip, kabulleri aleyhindeki yaklaşımlara karşı gözlerini kapayıp, kulaklarını tıkayarak karşı koyacaklardır. Böyle olunca, sürekli olarak değişen toplumsal ve siyasal yapı ile çeşitlilik arz eden toplumsal ilişkiler gözden kaçırılmak durumunda olacaktır.

Çünkü, o zaman Platon'un söylemiyle, "doğruyu görmeyi sevme" cesaretini göstermek gerekecektir.

Ne yazık ki kendine devrimcilik yaftasını yakıştıran sayısız birey ve sol çevre, kendi gerçekliğiyle yüzleşmekten kaçmaktadır. Doğruda ısrar gerektiyken, onlar yanlış olduklarını bildiklerinde bile ısrar ederler, çünkü o güne kadar ona doğru demiş ve böyle yaşamışlardır. Doğru bildiklerinin yanlışlanması, yaşamlarını sil haştan yeniden kurgulamaları gereğini doğuracaktır. Bu da cesaretlerin en büyüğünü gerektirir.

Bu durum tıpkı şuna benzer: Diyelim ki 70 yaşına kadar tanrının varlığına inanmış ve buna göre tüm yaşamını kurgulamış bir insana, o yaştan sonra, "Tanrı diye bir şey yok. Onu insanlar yaratmıştır" demek, söz konusu kişinin kabul etmeyeceği bir durumdur. Tüm hayatını üzerine kurduğu bir "doğru"nun aslında doğru olmadığını öğrenmek,

kolay kolay kabul edilemez. Kaldı ki, doğru diye kabul edilenin yanlışlığı tartışılmaz bir biçimde ortaya konulsa bile, mevcut "doğru"dan vazgeçmek kolay olmayacak ve büyük bir cesaret gerektirecektir. Çünkü tüm yaşantı, bu "doğru"ya göre oluşturulmuştur. Kendi doğrusunun yanlış olduğunu onaylamak, aslında yaşantısının neredeyse tamamını reddetmek olacaktır. İşte bu büyük cesaret gerektirir. Sağlam kişilikli insanlar ancak böylesi cesaretleri sergileyebilir. Devrimciler de sağlam kişilikli olması gereken insanlar olarak, sayısız doğrularının aslında zaman ve mekana bağlı olduğunu, doğruların değişmez olmadığını kabul etmek durumundadır. Devrimcilik, bu açıdan yıkıcılıktır. Yanlış yapıların yıkılarak, yerine sağlam ve sağlıklı yapıların kurulabilmesi bu özelliğe kavuşulmasına bağlıdır. Yıkıcılık eleştirel, gerçekçi, devrimci, bilimsel düşüncenin insanların kazana-

bileceği bir özelliktir. Devrimciler, "sözde değil, özde" eleştirel olduklarında bu özelliğe kavuşmuşlardır demektir. Mesele, önümüze sunulan her düşünceye kuşku ile yaklaşmak ve onu sorgulamakla başlar. Hiçbir savı eleştiri süzgecinden ve beynimizin filtrelerinden geçirmeden kabul etmemek işin yarısıdır. Diğer yarısı da insanın cesaret gösterebilme gücündedir.

Tarihte, çoğunluğun doğru dediği sayısız sav zaman içinde yanlışlanmıştır. Doğruları söyleyenler her türlü siyasal, toplumsal ilişki nedeniyle azınlıkta kalmıştır. Dünyanın bir tepsi biçiminde olmadığını ve bir küreye benzediğini söyleyen Cülfet'i kimse destek vermemiş ve Kilise çareyi, onu yok etmekte bulmuştur. Krallara, padişahlara isyan edenler, doğru söylediklerine inanılsa bile çoğunlukla yalnız bırakılmıştır. Mesele, yalnız kalabilmeyi göze almaktadır. Bilim de insanı topluma ve yerleşmiş değer yargılarına karşı yalnızlaştırır. Ancak, doğrulara böyle milimetrik adımlarla gidilir. Eleştirel düşünce yalnız kalmayı ve yalnızken de doğruları söylemeyi şart koşar. Bunun aksi, insanı hüçleşmeye ve sıradanlaşmaya götürür.

Çalışmamızın ilk bölümünde dile getirmeye çalıştığımız eleştirel gerçekçilikten uzak olan düşünüş ve yaşam biçimi, araştırmayan, sorgulamayan, elindekiyle yetinen, bir şey arıyorsa ilk karşısına çıkantı aradığı şey zanneden devrimciler için geçerlidir. Bu tip "devrimciler" ne yazık ki hemen hepimizin kolayca rastlayabileceği kişilerdir. Birçok kültürel, sanatsal etkinliği yakından tanıma fırsatı bulabilecek, istediği her kitabı kolayca ulaşabilecek olmasına rağmen, birazcık emekle ortaya önemli ürünler koyabilecek potansiyeli taşımalarına rağmen, içindeki yaratıcılığı ortaya koymak için pek çaba harcamaz. Elindekiyle yetinir. Otunduğu koltukta rahatsız olmaz. Çevresindekiler de kendisi gibidir nasıl olsa. Kendini geliştirmek için,

yeni bir şeyler söyleyebilmek için çaba harcamasına gerek yoktur. Devrimcilik denilen şey, okul yıllarındaki nostaljik bir oyundur çoğunlukla zaten. Okul bitince takke düşer, kel görünür. Sonraki kaygılar oyun sonrası yaşamı oluşturmaktadır. O güne kadar küfür edilen değerler, yavaş yavaş işlemeye başlar bu bireyin içine ve sonunda kişi kendine bile yabancılaşır.

Kendine yabancılaşmış bir insan tipi, aslında pek değişmemiştir. Başlangıçta da üretim ve yaratıcılık ko-

***K**rallara, padişahlara isyan edenler, doğru söylediklerine inanılsa bile çoğunlukla yalnız bırakılmıştır. Mesele, yalnız kalabilmeyi göze almaktadır. Bilim de insanı topluma ve yerleşmiş değer yargılarına karşı yalnızlaştırır. Ancak, doğrulara böyle milimetrik adımlarla gidilir. Eleştirel ve devrimci düşünce yalnız kalmayı ve yalnızken de doğruları söylemeyi şart koşar.*

nusunda farklı değildir. Ancak orada oynaması gereken oyunun kuralları geçerli olduğundan, bu durumu simtmez. Çünkü, çevresindekiler çoğunlukla benzer durumdadır. Onlar da günlerini çok farklı geçirmezler. Senede bir kez tiyatroya giderler, birkaç kez "popüler" filmleri izlemek

için sinema salonlarının yolunu tutarlar, çok nadiren bir panel ya da söyleşiye katılarak kültürel eksikliklerini "giderirler." Bunları yapmak, orta düzey bir devrimci olmak için yeter de artar bile.

Bir de eylemler vardır asıl onu devrimci yapan. Kim daha yüksek sesle slogan atıp, polislin karşısına dikiliyorsa, o daha çok devrimcidir. Eleştirel düşünceymiş, biliminmiş, sanatmış, siyasetmiş, bunlar aklına bile gelmez söz konusu insan tipinin. Mesele burada başlar işte. Elindekiyle yetinen birinin devrimcilik kategorisiyle birlikte anılması devrimciliği "hiçleştirme"den başka bir şey değildir. Apolitik insanlardan nitelik olarak çok büyük farkı olmayanlar, devrimcilik vasfını katıktıkları eylemlerle elde edemezler. Devrimcilik, "kötü" olan her şeyin devrilmesinden geçer. İçimizdeki ve çevremizdeki "kötü"yle tam bir hesaplaşma gerektirir devrimci olmak. Hakkıyla yapılmış bir hesaplaşma sonrasında, kişi devrimciliğine yoluna çıkmaya hazır duruma gelmiştir. İşte şimdi üretim başlar. Yıkılmanın yerine konulacak olan, insan ve doğayı birlikte düşünen, emeği, sevgiyi, paylaşımı yaşamına yediren insanın neyi ne biçimde değerlendireceği de açıktır. Yaşamda boş harcanacak tek bir saniye bile yoktur. Biz dur desek de zaman bizi dinlemez ve işlemeye devam eder. Bu nedenle mücadele eden insanlar için yaşamın hakkını vermek, her daim büyük yıkımları gerçekleştirebilme potansiyelini taşımakla mümkün olur. Başkasının doğru dediğini "Neden?" sorusuyla tırmalamıyorsak devrimciliğimizin en önemli ayağı eksik kalacaktır. Kişi eleştirel düşüncenin uzağından bile geçemeyecektir o zaman. Bu durumda yapılacak en hayırlı iş, kendi gerçekliğiyle yüzleşme cesaretini göstermekten ibarettir.

Yazımızın üçüncü bölümünde, alt başlıkta yer alan "Devrimci Romantizm" tamlamasından neyi kastettiğimizi açacağız. □

VE SADDAM YAKALANDI

Evet! Uğrunda milyarlarca dolar harcanan, on binlerce asker, yüzlerce gemi ve uçak kullanan, milyon dolarlık bombalar atılan Saddam yakalandı.

Artık Saddam dünya için bir tehlike değil. Kitle imha silahlarını kullanamayacak. Artık Irak halkı zulümden ve baskıdan kurtuldu.

Gerçekten böyle mi? Irak halkları baskıdan ve zulümden kurtuldu mu? Tabiki hayır. Zaten Amerika'nın Irak halkını özgürleştirmek için orada olmadığı artık çocuklar bile biliyor. İster Irak petrolleri için olsun ister başka bir şey ABD şu an Irak'ta işgalcidir. Yaptığı hiçbir şeyin meşruluğu yoktur. Estirdiği tutuklama furyaları direnişçi diyerek öldürdüğü siviller ne kadar saklanmaya çalışılsa da biliniyor. Tutukladıkları insanlara nasıl muamele edildiği ise malum. Ama her şeye rağmen Irak halkları direniyor. İster Baas milisleri olsun ister İslami kesimler ya da sadece ulusal bağımsızlıklarını savunanlar; hepsinin ortak bir tarafı var: Emperyalist işgali püskürtmek.

Saddam'ın tutsak düşmesinin ardından kafalar biriz karıştı. Saddam direnişçi mi, değil mi? Direnişin seyri ne olacak? Herkesin şunu anlaması lazım. Evet Saddam bir diktatördü. Halkına ve özellikle

Kürtlere yoğun baskı uyguladı, katletti ve hapisanelere doldurdu. Saddam için Irak halkının düşmanıydı. Ama bugün, yani emperyalist saldırı ve işgalin olduğu durumda, Saddam'ın ve Irak halkının ortak bir düşmanı var. Bu ortak düşman işgal kuvvetleridir. Bu Saddam'ın bugüne kadar yaptıklarını unutacağımız anlamına gelmez. Ama şu an Saddam'dan hesap sormaya çalışmak sadece emperyalist işgalcilerin işine yarar. Saldırıları meşrulaştırmasının zemini yaratır. Bugün yapılması gereken Saddam'dan hesap sormaya daha sonraya erteleyip, ortak düşmana karşı birlikte savaşmaktır.

Kamuoyunda, medyanın da yönlendirmesiyle, Saddam'ın direnişle alakası olmadığı yolunda fikirler ortaya çıktı. "Neden direnmedi" ya da "Neden intihar etmedi" vs. şeklinde birçok polemik yaratıldı. Ama unutulmalıdır ki Saddam'ın yakalanışı hakkında ABD ordusunun bize söylediklerinden başka bir şey bilmiyoruz. Yani Saddam'ın nasıl yakalandığı ve hatta ne zaman yakalandığı meçhul. Fakat şu iyice bilince tartışılmalıdır: Saddam objektif olarak direnişin yanındadır. Saddam bunu istesin ya da istemesin kendi çıkarları doğrultusunda (ki Sad-

Saddam'ın tutsak düşmesinin, üzerinde pek konuşulmayan bir sonucu daha var.

Bir işgalin devamlılığını ve başarısını, diğer ülke halklarının, özellikle de işgalci ülke halkının işgale bakışı ve tepkisi etkiler.

dam iktidarını kaybetmiş bir egemendir ve iktidarını ele almak için ABD'ye karşı olmak zorundadır) direnişin saflarında olmaya mecburdur. "Saddam kendini öldürmedi, direnişle alakası yok" gibi düşünceler ABD uşağı burjuva medyanın yalanlarından başka bir şey değildir. Bildiğimiz bir gerçek var; Baas milisleri şu anda aktif olarak direnişin saflarındalar ve bunlar hala belli boyutuyla Saddam'a bağlı milislerdir. Saddam tutsak düşüğünden bu yana sokağa çıkıp Amerikan kurşunlarına rağmen eylem yapanlar unutulma-

malıdır. Bu milislerin Ebu Sahaf tarafından yönlendirilmesi bu gerçekleri değiştirmez. Sonuçta Ebu Sahaf da Saddam'ın adamıdır. Saddam bu direnişte iki oğlunu ve bir torununu kaybetti. Zaten Saddam'ın elinde silahla sokaklara çıkmasını beklemek pek mantıklı olmaz. Saddam'ın direnişle bağları olmasına rağmen, şimdiye kadar direnişi belirleyen Saddam değildi. Saddam'la veya Saddam'sız Irak'ta direniş sürecektir.

Saddam'ın tutsak düşmesinin, üzerinde pek konuşulmayan bir sonucu daha var. Bir işgalin devamlılığını ve başarısını, diğer ilke halklarının, özellikle de işgalci ülke halkının işgale bakışı ve tepkisi etkiler. ABD'nin Irak'a saldığını başladığından beri Amerikan halkının işgale olan desteği gittikçe azalmaktaydı. Özellikle kitle imha silahlarının bulunmaması, Ladin ve Saddam'ın ilişkisinin kurulmaması, ne Ladin'in ne de Saddam'ın yakalanmaması ve her geçen gün daha çok ABD askerinin ölmesi işgale olan desteği düşürüyordu. Maalesef Amerikan halkı medyadan çok etkilenen ve dünyadaki birçok gelişmeden bihaber, o meşhur "Amerikan kültürü" ile şekillenmiş, her söylenene inanır durumdadır. Şöyle bir örnek verilebilir: Yapılan bir ankete göre Amerikan halkının yüzde 22'si uygulanan ambargo sonuç vermediği takdirde İsviçre'ye yapılacak silahlı müdahaleyi destekliyor. Oysa İsviçre'ye ne bir ambargo uygulanıyor ne de olmayan ambargonun neticesinde bir silahlı müdahale öngörülüyor.

Elbette bütün Amerikan halkı böyledir demiyoruz. Ama büyük çoğunluğu medyanın bu kadar etkisinde olan bir halk Saddam'ın yakalanmasıyla birkaç ay önce konuşulanları unutup ABD'nin başarıya ulaştığı, Irak'ı kurtardığı yanılsamasıyla işgale olan desteğini yükseltebilir. Vietnam savaşında Amerikan kamuoyunun savaş karşıtlığını ne kadar etkili olduğu

düşünüldüğünde gerçekten direniş için olumsuz bir gelişme olarak değerlendirilmelidir.

Saddam'ın tutsak düşmesiyle ülkemizin uşak medyasında da bir propaganda bombardımanı yaşandı. İşgal başlamadan önce ABD'nin ne kadar güçlü olduğunu, ne kadar üstün bir silah gücü olduğunu, Irak'ın ABD karşısında hiçbir şansı olmadığını propagandasını yapan güzide medyamız, direnişin bitmeyip aksine büyümesiyle kamuoyunun aklındaki bazı soruları gündemine almak zorunda kalmış, hatta zaman zaman savaş karşıtı olarak bile görünmüştür. Ne var ki Saddam'ın tutsak düşmesiyle birlikte 180 derecelik bir dönüş yaparak Amerika'nın özel ve güzel kuvvetlerinin yaptığı müthiş operasyonla Saddam'ın küçük bir delikte sıçanlarla beraber nasıl da kısıkrak yakalandığını, nasıl da korkudan titrediğini ve hemen teslim olduğunu ballandıra ballandıra anlatıp ekranlara en "uzman" psikologları çıkarıp Saddam'ın nasıl bir "manyak" olduğunu günlerce anlattı. Manşetleri hatırladıkça insanın hayretler içinde kalmaması mümkün değil. Kraldan çok kralcı olmak tam da böyle bir şey olsa gerek.

Saddam'ın tutsak düşmesiyle

ortaya çıkan bir sorun da Saddam'ın kim tarafından ve nasıl yargılanacağıdır. Burjuva hukukunda bile bir savaş sonrası, savaş suçluları, Lahay'de yargılanır. Ama Saddam bu son savasta bir savaş suçu işlemedi. Barzani ve Talabani'nin ise güzel bir örneği var. Saddam'ı biz "yargılayıp" ardından da usalım diyorlar. Bir yandan da İran kendisine karşı işlediği suçlardan dolayı yargılamada bulunmak istiyor. Yani Amerika'nın desteğiyle İran'a kimyasal bomba atan Saddam'ı yine aynı ABD ile beraber yargılamak istiyor. Kovboy Bush efendi ise Saddam'ın adil bir şekilde Irak halkı tarafından yargılanması gerektiğini söylüyor. Irak halkı adına kim yargılayacak? Irak Geçici Konseyi. Peki Geçici Konsey Irak halkını temsil ediyor mu? İşgal kuvvetleri tarafından atanmış bir avuç işbirlikçi efendilerinin çıkarlarından başka hiçbir şeyi temsil edemez.

Yani kısacası bu yargılama işi tamamen bir saçmalaktır. Tüm dünya halklarını aptal yerine koyup kandırmaya çalışmaktadır. Eğer Saddam yargılanacaksa bunu ancak bağımsızlığını kazanmış özgür Irak halkları yapabilir. Gerisi sadece emperyalizmin yalanıdır. □

SOKAĞIN E.S.İ SORUŞTURMALAR

Bu sayımızda üniversitelerde son dönemde yoğunlaşan soruşturma "terörü" ve İstanbul Üniversitesi'ndeki diğer anti-demokratik uygulamalar ile ilgili öğrenimlerle yaptığımız röportajları sizlerle paylaşıyoruz.

▼ İstanbul Üniversitesinde son günlerde fakülte-ler arası geçişin yasaklanması ve okulun sürekli polis tarafından denetlenmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?

▼ Üniversitede açılan soruşturmalar sonucunda 47 öğrenci okula giremiyor. Sürekli açılan soruşturmalar ve okula giremeyen öğrenciler hakkında ne düşünüyorsunuz?

H.S.(öğrenci): Kendimi potansiyel suçlu olarak görüyorum. Geçen gün Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne gittim arkadaşımın yanına, Japon turistleri soktular, beni okula almadılar. Neden böyle bir şey var dedim. Güvenlik görevlisiyle tartıştık. Kurunun yanında yaş da yanıyor. Olay çıktı diye bütün insanlara suçlu muamelesi yapmalarının bir anlamı yok. Okulun içinde polisin olması

gerici bir şey. Okulun önünde kasklı insanların olması doğru değil. Sanki her an bir şey olacaktı gibi geriliyorum. Rahatsız oluyorum.

Soruşturmaları biliyorum, içeriğinin ne olduğunu bilmiyorum. Her şey ideolojik amaçlı değil. Ben zaten konusuna da karşıyım. Türban yasaklanıyor, arkadaşlarımız içeri giremiyor. Ben nasıl açık giyinebiliyorsam onların da türban takmalarına karışılmamalı. Kapı önünde ezilip büzülüp başlarını açıp girmelerine de karşıyım. Üniversitenin bir yere bağlı olması kötü. YÖK neden kuruldu bilmiyorum. Bu durumun çok abartıldığını düşünüyorum. İ.Ü.'de sürekli polis olması nedeniyle insanlarda bir ön yargı olduğunu düşünüyorum. Okula geliyoruz sürekli polis var. İçeride dolaşıyorlar. Ben böyle bir okulda okumadım, böyle bir şey de görmedim. Bu gerici, baskıcı bir şey. Fakülte-ler arası

geçiş yapılamadığı için bizim de canımız sıkılıyor. Çünkü biz de onlar da bir yerlere gelme, bir şeyler yapma çabasındayız. Birbirimizle görüşmemiz gerekiyor, aynı üniversitenin öğrencisiyiz. İ.Ü.'lü olarak diğer fakülte-lere girişimizin engellenmesi kötü bir olay bence. Böyle olmaması gerektiğini düşünüyorum. Bunları gerginlik yaratmak için yapıyorlar. Fakülte-lerin önünde polisin olması ve Edebiyat ile Fen arasındaki kapıların kapatılması saçma bir olaydır. Kendilerine tepki çekip, olmayan şeyleri olmuş gibi göstermeye çalışıyorlar. Olmaması gerekir. Soruşturma açılan öğrenciler demokrat öğrenciler, yapmak istedikleri şeyler hiç de yanlış şeyler değil. Bizler de katılıyoruz onlara, düşüncelerini destekliyoruz. Hepimizin yaşama seviyesi belli. YÖK'e ve soruşturmaların hepsine karşıyız. Öğrencilerin suçları yokken bu şekilde sorgulanmalarını kıyıyorum.

E.İ.(Öğrenci): Gerilim yaratmaya çalışanlar kendileri, bir şeyleri engellemeye çalışanlar kendileri, bu olayları anlamıyorum. Kapıları kapatıyorlar, niye kapatıyorsun ki? Bu olaylara katılmayan öğrencilerin de hakkını engelliyorlar. Her şekilde bize zarar vermeye çalışıyorlar. Neden kapıları kapatıyorsunuz? Neden kapıları zorla kırıp okulda gerilim yaratıyorsunuz ki? Yeni gelen öğrenciler biz nereye geldik diyorlar. Aslında böyle değil, bu okul bu kadar kötü değil. Yeni gelen öğrencilere kötü şeyler aşılanıyor, kötü şeyler gösteriliyor. Polisin engellemesinden dolayı biz zorluk çekiyoruz. Akşamdadıkları bir yerdeler ve buranın kötü olduğunu düşünüyorlar. Bu şekilde bütün öğrencilere zarar veriyorlar. Demokrat öğrencileri bir şekilde engellemeye çalışıyorlar. Ama diğer öğrencilere de zarar veriyorlar.

S.O.(Öğrenci): Bir gün yemek yemeye geldik. Fen-Edebiyat Fakülteleri arasındaki Hergele Meydanı'ndaki kapılar kapalıydı. Demir kapılar konmuş dolayısıyla Edebiyatın yemekhanesine giremiyoruz. Fen Fakültesi'nin yemekhanesine gittik Edebiyat öğrencisi olduğumuz için oraya alınmadık. Sonra merkez kampüse gittik. Oraya da almadılar, Öğrenciyiz dışarıda yemek yiyemiyoruz. Bu yüzden o gün aç kaldık. Sürekli polisin kapı önünde durması ve içeride dolaşması baskıcı sistemin bir

göstergesi. İnsanı rahatsız ediyor. Sürekli bir baskı uygulanması rahatsızlık verici bir durum. Soruşturmalardan dolayı arkadaşlarımız okula giremiyor. Ben ÖKM'de bazı klüplerin çalışmalarına katılıyorum. Orada arkadaşlarımız gelip faaliyetlere katılmıyor. Haklarında soruşturma açıldığı için. Bu klüplerin işleyişini de etkiliyor. Bu durumdan çok rahatsızız. Saçma sapan nedenlerle soruşturma açılmasına karşıyız. Üniversite öğrencisi toplumun aydın bir kesimi; bu nedenle onlardan korkuyorlar.

İSTANBUL
ÜNİVERSİTESİ

Onların birlikteliğinden, örgütlenmesinden korkuyorlar. Öğrencilerin bilinçli bir şekilde hareket etmeleri onları korkutuyor. Ve bunu faşizmle engellemeye çalışıyorlar. Polisin okulda telsizlerle dolaşması bizi çok rahatsız ediyor. Polisi okulda istemiyoruz.

Ü.R.(Öğrenci): Bu durumu 12 Eylül'ün ürünü olan YÖK'ün tarihsel işlevini yerine getirmesiyle açıklıyorum. YÖK hem kuruluş aşamasında hem de kurulduktan sonraki işleyişiyle üniversite öğrencileri üzerinde baskı yaratmak amacıyla kuruldu. Yeni YÖK yasa tasarısı ise YÖK'ün bas-

kıcı yapısını değiştirmekten çok, sadece onun biçimine yönelik bir tasarı. Okulda sürekli polis bulunması ve baskı yaratılması bundan ayrı ele alınmaz. Öğrencilerin demokratik-özzerk üniversite talebi var. Fakülteler arası geçişin yasaklanması ise duyarlı öğrencilerin bu konuda üreten, sorgulayan, YÖK'ü teşhir eden demokrat öğrencilerin bu demokratik taleplerini engellemeye yönelik bir olaydır. Bu sadece duyarlı öğrencilere değil de tüm öğrencilere yapılmış bir saldırdır. Fakülteler arası geçişin yasaklanması, okul önünde polisin beklemesi, sürekli aramaların yapılması, okul içinde polisin dolaşması öğrenciler üzerinde psikolojik bir baskı yaratmak amacıyla yapılıyor. Bu da hem YÖK'ün hem de devletin üniversiteye ve bilime bakışını çok güzel özetliyor. Bu en başta öğrencilerin en temel hakkı olan eğitim hakkının engellenmesidir. Bu durum 47 öğrenciyle sınırlı kalmayacak bir şey. Her türlü demokratik talebe bu tip engellemeler yapılmaya çalışılıyor. Aslında 47 öğrencinin nezdinde bu mücadele üniversitenin tümüne yayılması gerekir. 47 öğrencinin diğer öğrencilerden bağımsız olmadığı, bu saldırı bütün öğrencilere yapılmış bir saldırı olarak anlaşılması gerektiğine inanıyorum. Bu süreci anlatmak gerekiyor. Hem soruşturmaları, hem YÖK yarasını, hem de okuldan uzaklaştırmaları öğrencilere anlatmak gerekiyor. □

8. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi Üzerine

3-4-5 Aralık 2003 tarihlerinde Türk Sosyal Bilimler Derneği tarafından ODTÜ KKM'de gerçekleştirilen kongrede, sosyal bilimlerin çeşitli disiplinlerinde, Türkiye'nin ve uluslararası ortamın gelişme dinamiklerinin tarihsel açıdan değerlendirildiği ve geleceğe yönelik açılımların tartışıldığı 63 oturumda 255 bildiri sunulmuştur. Kongre birçok yönden farklı bakış açılarını bir araya getirip sunsa da, dur bir akademik çevrenin sınırlarına hapsedildiğinden daha geniş tartışma zeminlerini doğuramamıştır. Bazı temel tespitler ve betimlemeler doğru olsa dahi, alternatif olma anlamında çözümlere gidilmesinde, aydınlatıcı rol oynamamıştır. Kongrede yansıyan konulardan geniş halk yığınlarını ilgilendiren bazı sunumlardaki ideolojik çarpıklıkları dile getirmekte fayda var. Ancak bir çok sunumda gözden kaçmayan önemli bir nokta, özgün fikirlerin çok az olması, çözümlerinin tamamen aktarımlara bağlı olarak sınırlandırılmasıydı. Bu aynı zamanda burjuva-feodal düzenin akademik ortamının da nasıl şekillendiğinin bir göstergesidir. İthal bilgilerle yapılan değerlendirmeler belli noktalarda haklılık taşısalar da, bunların Türkiye'ye uyarlanmasında kullanılan metotlar ilginç çarpıklıkları da su yüzüne çıkarmıştır. Örneğin, "Kapitalizm

Anlamak" başlıklı oturumda Maya Arıkanlı tarafından Türkiye için dile getirilen "çarpık kapitalizm", oryantalist(batı merkezli) bir bakışın ürünüdür. Batıdaki kapitalizmin betimlenmesinin ardından Türkiye için dile getirilenlerin toplumsal gerçeklikle ne kadar uyuşup uyuşmadığı ortadadır. Zira toplumsal yapı analizine gitmeden hazır bilgilerle analizlere girişip daha sonrasında kapitalizme "çarpıklık" atfetmek, mevcut yarı-feodaliteği ve yarı-sömürgeciği görememektir. Kaldı ki, kongre kapanış oturumunda Kemalist Prof. Dr. Sina Akşin tarafından dile getirilen (Türkiye için) yarı-sömürgeci, bugün sistemin bile yarı-feodal yapıyı kabullendiğinin bir göstergesidir. Aynı şekilde Prof. Dr. Korkut Boratav da aynı panelde buna paralel bir çerçeve çizmiş, Türkiye'nin feodal karakterine vurgu yapmıştır. Boratav, Türkiye'nin büyüme hızının ortalamasını %5 olarak vermiş ve bu değer diğer ülkelerde kıyaslandığında ne ileri ne de geriye gidebildiğini ifade etmiştir. Yine tarımın milli gelir içinde önemli bir paya sahip olması ile burjuvazinin halen devletin güdümünde bulunmasını vurgulaması dikkat çeken diğer önemli ifadelerdendir.

Türkiye'de siyasi ve iktisadi düşünce, kapitalizm, siyaset, bilim, yoksulluk, devlet, ekonominin

dönüşümü, eğitim ve küreselleşme gibi çok farklı konularda yapılan sunumların bir çoğunda dile getirilen bakış açıları belirli yönlere eleştirel bir yönü barındırsa da radikal-köklü çözümler üretmekten uzak bir çerçevede sınırlı kalmışlardır.

Kongrede tartışma yaratan önemli bir diğer oturum "21. yy. Başında Türkiye ve Siyaset" başlıklı olanıydı ki, bunda tartışılan ise daha çok Hasan Bülent Kahraman'ın Kemalizm için "muhafaza-karlaşmış" bir nitelik atfetmesiydi. Kahraman'a göre Kemalizm ilerçilik misyonu yönünden teknolojist ayağı hep eksik bırakmış, daha çok kültüralist tarafı doldurmaya çalışmıştır ki, teknolojist ayağı, büyük oranda islami kesimin temsil ettiği sağcı kanat doldurmuştur. Dolayısıyla Kahraman için Kemalizm tarihsel bir ilerçiliğe sahipken, sağcı diyebileceğimiz kanat ise güncel ilerçiliğe sahip bir modernlik anlayışı geliştirmiştir. Ancak gerek Kahraman, gerek Fuat Keyman'ın gözden kaçırmaya çalıştıkları nokta modernliğin bir yaşam tarzı olarak kapitalizme ait bir söylem-yaşam tarzı olmasıdır. Temelde modernleşmeden kast edilen kapitalistleşmedir. Dolayısıyla Türkiye'nin üretim ilişkilerinin yansıması olabilecek modernlik-postmodernlik tartışmaları da bu

noktada çok havada kalan bir tartışma olacaktır. Yine Türkiye için modernliği bile yaşamadan post-modernliği yaşadığı söyleniyor ki, bu da ne tür bir sömürge karaktere sahip olduğunu bize apaçık olarak sunmaktadır.

Bu oturumda ilginç olan bir diğer nokta, yine bu yazarların bile Türk modernleşmesini Erik Jan Zürcher gibi yabancı kişilerden referans alarak sunmuş olmalarıdır ki, bu boyutta bile artık nasıl bir modernlik algısının gelişmiş olabileceğini ya da nasıl yarı-sömürgeleştirilerek modernleştiğimizi(!) gösterir.

Verimli tartışmaların yürütüldüğü bir diğer önemli oturum "Küreselleşme ve Türkiye'ye Yansımaları" idi. Ergin Yıldızoğlu, Erineç Yeldan, Aziz Konukman ve Cem Somel'in bildiriğerlerinden oluşan bu oturumda şu soru ekseninde cevaplar yürütülmeye çalışıldı: "daha önce olduğu gibi bu kez de

küreselleşme atılımı kısa sürede sınıflar, ülkeler, bölgeler arasında gelir dağılımının daha da bozulmasına, uluslararası ekonomik siyasi rekabetin şiddetlenmesine, hızlı emperyalist militarist eğilimlerin gelişmesine, dolayısıyla savaşlara, hatta neo-klasik bir sömürgeciliğe yol açıyor. Bu gelişmelere bakarak bir küreselleşme atılımının sonuna geldiğimizi söyleyebilir miyiz?" 2000'li yıllardaki gelişmeler, özeldde Türkiye'de uygulanan iktisat politikaları (son olarak Kamu Reformu Yasa Tasarısı'nın küreselleşmeye ilişkisi) açısından yapılan değerlendirmeler, emperyalist hegemonyanın daha da şiddetlenerek sürdürüldüğü boyutundaydı. Ancak bir çok plattformda ya da kriz analizlerinde olduğu gibi bu oturumda da, bir iki kişi dışında, belli bir çerçevede perspektif -mücadele rotası çizip yol gösteren bir aydın imajı çizilememiştir. Sadece durum betimle-

mesinden ibaret bir değerlendirme yapılagelmiştir. Türkiye'de sosyal bilimlerin nasıl sömürgeleşmiş, bağımlı bilgi üretmek nasıl sadece değişim değeri olarak sunulduğu kongreye yansıyan çarpıcı göstergelerdendir. Özellikle eğitimle ilgili sunumlarda piyasa için bilgi üretmek anlamına gelen eğitimin bu doğrultudaki entegrasyon ihtiyacının vurgulanması, bu sömürgeci zihniyetin hakimiyetini yansıtmaktadır. Aslında bu göstergeler üniversiteler alanında değişen sınıfsal karakterin bir yansımasıdır kendini doğruduğunu da dile getirmekte. Bu da mücadeleye yabancılaşmanın, pratikten kaçınmanın bir sonucudur. Dolayısıyla halk gençliğinin özellikle Maoist bilince sahip bilim insanlarının teori-pratik birlikteliğinde yol gösterici olmaları ve bu doğrultuda kendilerini yetiştirmeleri acil olarak yapılması gerekmektedir. □

KADIN GÖRÜNTÜLERİ

SUNA ARAS

Yüreğimin içinde gezinirdi gözleri
Canebakan sarılığı açardı yüreğimde
Bahtıgim her ayıttığı bir kadın görüntüsü
Acılar çarşısında kışkıklarımde

Baktığım her ayınada bir kadın görüntüsü
Kimseiz mezarları eşip duruyor
Tarihi utandıran acılar izleyerek
Sorsanız ne arıyor.

Acılar çarşısında kışkıklarımde
Kalbime kar yağardı içime kış ölüsü
Kafını çalamazdım sergin yüzünü örtmüş
Kallının duvarına çarpıp gen dönerdim
Anaların acısına bürünmüş.

Yüreğimin içinde gezinirdi gözleri
Kaçınıldım gözlerinden ellerime güderdim
Ayıttığımın içinde kadın görüntüleri
Yazdırarak adıma kuyuplar listesini
O kimsiz mezarları güderdim.

“YAPISAL- UYUM POLİTİKALARI”

YRD. DOÇ. DR. CEM SOMEL

(ODTÜ-İktisat Bölümü)

-Son dönemlerde uygulanan iktisat politikalarının yapısal dönüşümdeki etkilerinden söz edebilir misiniz?

Türkiye’de uygulanan iktisat politikalarını genel olarak kapitalist dünya sisteminde sermayenin, sermayedar sınıfların çevre ülkelerinde gerçekleştirmek istedikleri dönüşüm çerçevesinde ele alabiliriz. Emegün değerini düşürmeye, dünyadaki tabii kaynakları sermaye için ucuzlatmaya ve az gelişmiş ülkelerin alt yapısını yine sermaye için ucuzlaştırmaya yönelik, kısaca gelişmiş ülkelere mümkün olduğu kadar çevre ülkelerinden ucuz mal sevkine, kaynak transferine yönelik bir proje ile karşı karşıyayız.

Ancak az gelişmiş ülkelerin gelişmiş ülkelere gelen baskılara ve telkinlere tepkileri aynı değil. Örneğin, Hindistan’da gerici, ırkçı, dini cemaatleri birbirine karşı kışkırtan bir iktidar var. Fakat bu iktidar Doha’da, Cancun’da Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği ile ticaret müzakeresine girdiğinde bu ülkelere ticaret yoluyla kaynak aktarmamak için direniyor. Keza Brezilya’da kısmen sermayenin, kısmen emekçilerin desteklediği orta yolcu bir iktidar var. Bu iktidar da yine uluslararası ticaret müzakeresine geldiğinde Brezilya ekonomisinin tamamen çok uluslu şirketlerin ve gelişmiş ülke sermayesinin kontrolüne girmemesi veya tamamen tabii olmaması için birtakım direnme davranışları gösterebiliyor. Oysa Türkiye’ye baktığımızda, Hindistan ve Brezilya örneğinde

gördüğümüz kadar bir direniş dahi görmüyoruz. Neo-liberal projeyi tam sadakat ile, eski tabiriyle can-ı gönülden uygulama politikasını görüyoruz. Bunun için Türkiye halkı, Türkiye emekçileri, başka ülkelerdekine kıyasla neo-liberal projeden daha çok etkilenmekte ve Türkiye’nin kalkınma potansiyeline kıyasla çok büyük bir fedakârlığa zorlanmaktadır.

-Osmanlı İmparatorluğu’ndan ulus-devlet yaratarak yönünü kapitalizme dönen düzenin son süreçteki, özellikle küreselleşme olgusunda yaşanan sosyo-kültürel içsel çelişkilere paralel olarak ulus-devletlerin çözülüşü denilen iktisadi dönüşümün Türkiye’de yansımaları ne boyuttadır ve devlet-sermaye ilişkisinde bir ayrışma, bir gerginlik söz konusu mudur?

Benim gördüğüm kadarıyla sermayedar sınıfı (büyük sermayedarları kast ediyorum), TOBB’u etkileyebilen, TÜSİAD’la temsil edilen, medyaya hakim olan zümre, neo-liberal projeyi can-ı gönülden benimsemiştir. Bu tavır, emekçi halkla ithal ikameci sanayileşme döneminde ve daha önceki dönemde oluşmuş olan bir zımni uzlaşmanın sona ermesi anlamına geliyor. Milli kalkınma ülküsü etrafında planlı sanayileşme hedefi düzlemindeki uzlaşmanın temeli şu idi: Genişleyen bir iç pazara yönelik üretim yapılacak; devlet, sermayedarları iç pazarda koruyacak, bunun için sermayedarlar iç pazardan kar edecek, bir tüketici kitlesi olarak

emekçilerin hiç değilse bir kısmı, şehirlerdeki orta sınıf, esnaf-zanaatkar, küçük memur ve belki büyük sanayilerde çalışan işçiler bir tüketici kitlesi olarak satın alma gücü bakımından kollanacak idi. Fakat ihracata dayalı büyüme adı altında şu anda uygulanan politikalar, Türkiye nüfusunu bir tüketici kitlesi olarak tamamen gözden çıkarmaktadır. Dolayısıyla Türkiye'de emekçileri sadece bir üretim faktörü olarak görmekte, mümkün olduğu kadar yoğun ve etkin bir şekilde kullanılacak ve maliyeti de mümkün olduğu kadar azaltılacak bir üretim faktörü olarak görmektedir. Böyle olunca Türkiye'de sermayedar sınıfın kendini dünya sermayedar sınıfının bir parçası olarak görmeye başladığını ve dolayısıyla ülkeye aidiyet duygularının, bağlılığının azaldığını düşünmek mümkündür. Öyle ise ulus-devlet kavramının içindeki "ulus", esas itibarıyla emekçilerden oluşuyor. Yani bunun içinde bir millî burjuvazi unsuru yok, varsa bile çok az ve yok olmakta. Herhangi bir siyasî varlık göstermiyor. Dolayısıyla Türkiye'de emekçilerden oluşan bir Anadolu ulusu var diyebiliriz. Bu ulus kendi kaderini belirlemek durumundadır.

Eğer kendi kaderini belirlemek üzere harekete geçmez ise o zaman uygulanan neo-liberal politikalar, Anadolu halkının çok büyük bir sefalet içinde parçalanmasına, birbirine düşmesine, küçük küçük devletler halinde emperyalizmin yönetimi altına girmesine yol açabilir. Türkiye'de bölgeler arasındaki gelir farkı o kadar büyük ki, sadece yoksul olan bölgelerin değil, zengin olan bölgelerin de Anadolu bütünlüğünden kopma eğilimine girmesi ihtimalini artırıyor. Ve şimdiki iktidarın kamu yönetimi tasarıları da sanki bunun ilk adımları gibi görünüyor.

-Peki devlet ya da sistem bunu görmüyor mu? Veya kendini yeniden üretmek için doğru adımları atıyor mu?

Sanırım kendini yenileyebilmek kavramını kullanmamak lazım; "yeni şartlara uyum" tabirini kullanmak lazım. ABD'nin önderliğindeki emperyalist güçler, dünyayı yeniden ekillendirmeye çalışıyorlar. Sınırları değiştiriyorlar; ülkeleri parçalıyorlar. Yugoslavya'yı parçaladılar. Endonezya'dan parçalar koparıyorlar; Kafkasya'da uğraşıyorlar. Ülke sınırlarını değiştirdikleri gibi kamu yönetimi yapısını da değiştiriyorlar. Türkiye'de uygulanacak Kamu Yönetimi Reform Tasarısı, Profesör Birgül Ayman Güler'in ortaya koyduğuna göre, çok büyük bir uluslararası projenin parçası. Türkiye'de hâkim sınıflar bu projeyi uyguluyorlar. Do-

layısıyla Türkiye'de ulus-devleti yeniden üretmek gibi bir endişeleri sanırım yok.

-Yüzünü AB'ye dönmüş Türkiye'nin, bağımlılıktan kurtulabilmesi için yapısal olarak sizce hangi iktisat politikaları acil olarak uygulanmalıdır?

Teknik olarak hangi iktisat politikalarının uygulanması gerektiği üzerine bazı şeyler söylenebilir. Ancak bu politikaların hangi iktidar tarafından uygulanacağı da önemli. Bu iktisat politikalarını mevcut iktidar uygulayamaz. Bağımlılıktan kurtulmak için gerekli iktisat politikaları üzerine genel olarak şunu söyleyebilirim: ülkenin sınırları üzerinden geçen mal, hizmet ve sermayeyi kontrol altına almak lazım. Gelişmiş ülkelerin etkilediği ve yönettiği uluslararası ticarete geçerli mal fiyatlarının Türkiye ekonomisi üzerindeki etkisini azaltmak lazım. Türkiye'deki mal-hizmet nisbi fiyatlarını mümkün olduğu kadar, Türkiye halkının ihtiyaçlarına tekabül eden bir şekilde belirlemek gerekir. Yani hangi mallar üretilecek, nerede üretilecek, hangi yöntemle üretilecek ve ne şekilde kullanılacak ve tüketilecek kararlarını dışardaki fiyat, karlılık, etkinlik gibi ölçütlere göre belirlememek; bu kaynak tahsis kararlarını Türkiye halkının kendi ihtiyaçları çerçevesinde belirlenen kısıtlara, kriterlere göre, ulusal güvenlik, bağımsızlık, bölgesel gelişme farklarını azaltmak, sanayileşmek, teknolojik atılım gibi (birçoğu rakamla ifade edilemeyen ama her biri toplumun kaderi açısından önemli olan) hedefler çerçevesinde belirlemek gerekir.

AB konusuna dönecek olursak; Türkiye, AB ile gümrük birliği içindedir ve AB ile aramızda mal-hizmet ve sermaye hareketleri serbesttir. Dolayısıyla Türkiye'de, AB'ye tam üyelikten beklenen, Avrupa Birliği'nden gelecek mali yardımlardan ibarettir. Bunun ötesinde AB'den istihdamı genişletecek, kalkınma yaratacak bir yatırım gelmesi söz konusu değildir.

Esasen sermaye hiçbir az gelişmiş ülkeyi kendiliğinden kalkındırmamıştır. Sadece yatırım yaptığı yerde istihdam yaratıyor. İstihdamı artıracak doğrudan yabancı yatırımlar açısından da Türkiye'nin önünde çok büyük rakipler var: Doğu Avrupa ülkeleri. Bu ülkeler Kuzey ve Batı Avrupa sermayesi için yatırım coğrafyası olarak çok daha elverişlidir; Türkiye'nin zaten bu yönden pek bir şansı yok.

AB'nin mali yardımına gelince de, bu mali yardımın Türkiye'ye yapacağı maddi katkı tartışma-

dan önce şunu belirtmek lazım; dışardan gelen rant ile bir ülkenin kalkındığı görülmemiştir. Eğer dışardan gelen kaynaklarla veya topraktan çıkan kaynaklarla ülkeleri kalkındırmak mümkün olsaydı, Körfez ülkeleri, Suudi Arabistan kalkınırdı. Oysa örneğin Doğu Asya'da tabii kaynak yönünden çok fakir olan ve dışardan da rant geliri olmayan ülkelerin yüksek yatırım ve tasarruflar gerçekleştiren politikalarla üretim araçları birikimini hızlı bir şekilde gerçekleştirdiğini görüyoruz.

Ama bu politikalar az gelişmiş ülkelerin çoğunda uygulanmıyor. Çünkü bu ülkelerde tipik olarak işbirlikçi burjuvazi hem ekonomilerini gelişmiş ülkelerin ihtiyaçlarına tabi kalmaktadır, hem de kendi ülkelerinin kaynaklarını çarçur etmektedir. Bağımlı kapitalizm içerisinde az gelişmiş ülkelerin kalkınması ve emekçi halkın refaha kavuşması mümkün değildir.

-Türkiye'deki üretim ilişkilerinin niteliğini yani feodal mi, yoksa kapitalist mi olduğunu bu durumdaki etkisi nedir?

Günümüzde görülen sosyal formasyonlar, kapitalizme klemelenmiş tali kapitalizm dışı üretim tarzlarından oluşuyor. Kapitalizmin köleliği bile kullanmış olduğunu biliyoruz. Birleşmiş Milletler'in kölelikle mücadele eden bir programı dahi var, çünkü hala kölelik var. Dolayısıyla kapitalizm dışı üretim ve bölüşüm ilişkileri hala mevcut. Ancak Türkiye'de feodal ilişki var mı şeklindeki sorunuzun maksadını anlayamadım.

-Türkiye gibi ülkelerden Arjantin ve Güney Kore de IMF'den aynı baskılara maruz kaldı ve çok daha büyük reaksiyonlar gösterdi. Sosyo-kültürel olarak bu iki ülkenin birbirinden farklı olduğu söylenebilir; ancak Türkiye'de neden bu denli reaksiyonun gösterilmediğini anlamak açısından bir üretim ilişkisi formunu tespit etmek gerekmiyor mu?

Sanırım Arjantin'deki tepkilerle Türkiye'deki tepkileri karşılaştırırken, Arjantin'de muhtemelen toprak üzerindeki mülkiyetin çok fazla yoğun olduğunu, büyük hayvancılık yapan çiftliklerin yaygın olduğunu, buna mukabil Türkiye'de daha ziyade küçük üreticiliğin yaygın olduğunu ve dolayısıyla Arjantin'de muhtemelen Türkiye'deki gibi köyden beslenme ve de ihtiyaç halinde köye dönme vaziyetinin olmadığını düşünürsek, böyle bir imkanı olmadığı için belki orada kentlerdeki in-

sanların daha büyük tepkiler gösterdiği öne sürülebilir. Fakat kültürel farklar da söz konusu olabilir: Bizde devlete saygı, bağlılık telkinlerinin güçlü olduğu söylenebilir.

Ancak ben bu tepkisizliğin halkı aydınlatması gereken kadroların görevlerini iyi yapmamasına, gereken doğru dille konuşmamasına, kendi aralarında fazla mücadele etmelerine de bağlıyorum. Çünkü halk, gerçekçi bir alternatif program görmek istiyor. Sadece düzeni eleştirmekle yetinen insanların peşinden gitmez. Düzenin bozuk olduğunu kendi de biliyor. Ama onun yerine ne konuşacak, ne gelecek?.. Şunu unutmamak lazım ki, küçük üreticilerden oluşan bir ülkede herkesin kaybedeceği bir şeyi oluyor, azizlik dahi olsa. Dolayısıyla halk kargaşayı ve kaosu, çok kötü bir düzenden daha daha kötü bir seçenek olarak algıladı-ğın için, istihdam ve reel gelir açısından başına gelen felaketleri sineye çekiyor. Bundan dolayı alternatif bir iktidarın oluşması için ve Türkiye'yi bağımsızlığa götürecekt. Türkiye halkının sıkıntılarını giderecek, Türkiye halkını kaynaştıracak politikaları uygulamaya geçirebilmek için, böyle bir projenin yapılabilmesi ve bunu yapacak ehil bir kadronun da var olduğunu halka göstermek lazım. Yani halkın işine ve aşına çok ağır saldırılara rağmen az tepki göstermesini biraz da ona mücadelede öncülük edecek kadroların hatalarında aramak lazım.

-Son söz olarak gençlik muhalefeti hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

Türkiye emekçi halkı, kendisine yol gösterecek ve iktidar projesi sunacak rehberlere ihtiyaç içindedir.

Ülkenin sınıf yapısı değiştiği gibi öğrencilerin de sınıf profili

değişiyor. Ayrıca, üniversitede okuyan emekçi çocuklarının birçoğu da neo-liberal propagandanın etkisi altındadır. Çünkü her yerden çok yoğun propaganda bombardımanı var. Farklı düşünmek için bayağı çaba sarf etmek gerekiyor.

Bu sebeple üniversite gençliği hareketsiz. Bu durum zamanla değişebilir.

Ancak elbette ki üniversite gençliği sınıf mücadelesinin ne motorudur, ne de ana gövdesidir.

-Teşekkürler....

Ben teşekkür ederim...☐

*Büyüdük çocukluğumuzdan
Büyüdük tarihe usulca
Biz bir yana, doğa bir yana
Doğanın yanında başka bir doğa
Karşıdan bize gözlerimiz mi bakan?
Ve güneş altında ölümlü tanrılara
Hala şaşkınlık içinde yontularda
Susar doğadan ayrı düşmüş insan
İnsanın boşluğunda doğa.*

Geçtiğimiz günlerde, bir haber yansıdı gazete sayfalarına. Konu şu: küresel ısınmayla ilgili uluslararası bir protokol olan Kyoto Antlaşması yürürlüğe girmeden geçersizleşti. Haberin ayrıntılarından öğrendiğimiz: 2001 yılında ABD'nin çekilmesinden sonra, geçen kasım ayında da Rusya antlaşmayı desteklemekten vazgeçti. Bu antlaşma küresel ısınmaya yol açan sera gazlarının üretimine kısıtlama getirilmesiyle ilgiliydi. Rusya "ekonomik gelişmesini engellediği" gerekçesiyle antlaşmadan ayrıldığını açıkladı. Böylelikle dünya nüfusunun % 10'u bile olmamalarına karşın sera gazlarının %55'in üretiminden sorumlu iki devlet, ekolojik yıkımı engelsizce sürdürecektir. Bundan 250 milyon yıl önce hava sıcaklığındaki %6'lık artış, canlı türlerinin % 95'inin yok olmasıyla sonuçlandı. Günümüz dünyasında da sera gazlarının etkisiyle küresel ısınma çoktan başladı. Gazların üretimine son verilse bile gezegen sıcaklığı % 1.1 oranında artacak, 2010 yılına kadar bu artış % 5.8 bulacak.

Bakın; dünyada ekolojik yıkımın ulaştığı

durumla ilgili başka veriler nasıl: Küresel ısınmadan dolayı Antartika'nın deniz buzlarının yarısı geçtiğimiz 50 yılda eridi, dünyanın en büyük buz dağı geçtiğimiz aylarda yarıldı. 2003 geçen 1000 yılın en sıcak yılı. Akarsular, dereler kuruyor. "Dinazorların yok olduğu 65 milyon öncesinden bugüne, yeryüzünde bu büyüklükte bir tür çeşitliliği kaybı yaşanmadı. Modern insanın gerçekleştirdiği canlı türü katliamı, yakın jeolojik devirlerde gözlenen tür kayıplarından 400 kat daha hızlı. Son 10 yılda yaklaşık 30 bin bitki türü yok oldu. Günümüzde her gün üç canlı türünün soyu tükeniyor. 1950 ile 1980 yılları arasındaki otuz yıllık kısa dönemde dünya ormanlarının yüzde 25'i yok edildi. Yeryüzündeki yaşamın 500 milyon yıllık tarihinde hiçbir canlı türü biyosferi bu ölçüde tahrip etmedi." Bir an kendimizi türünün diğer bütün üyeleri yok edilmiş bir canlılığın yerine koyalım. Kocaman dünyanın içinde yapayalnız, kimsesiz.

Yoğun emek sömürsü, açlık, yoksulluk, haksız savaşlar öylesine gündem olmuş ki, her geçen an dünyanın sonu biraz daha yaklaşıyor ve biz bunun farkında değiliz. Böyle giderse yakında özgürlük mücadelesi verilecek bir dünya da kalmayacak! Bu manzara içinde Kyoto Antlaşması'nın sonuçlanmaması da şaşırtıcı değil. İnsan sömürsü ve doğa sömürsü kapitalist egemenliğin varlıksal dayanakları. Kendi eliyle varlıksal dayanaklarını kaldırmasını beklemek büyük bir hayalperestlik. Artı-değer hırsı dünyayı bir uçurumun kenarına itiyor.

Bu Aşamaya Nasıl Geldik?

Doğal denge bozuldu. Bu sorun doğanın kendi işleyişinin getirdiği bir sonuç değil. İnsanlar tarafından yönlendirilen bir süreç. Fakat tüm insanlık tarihi boyunca insan-doğa ilişkisi dengesiz değildi. Dengenin bozulması, doğanın kullanım değeri olan, tüketilebilir sınırsız bir malzeme olarak görülmesiyle başladı.

İnsan biyolojik bir tür olarak ortaya çıktığından bu yana çevresini, duyumsadıklarını anla-

maya çalışır. Mevsimler değişiyor, canlılar doğup ölüyor, güneş doğuyor batıyor, denizler kabarıp çekiliyor... Çevresinde sürekli bir hareket ve oluş. Bunların karşısında insan yarı korkulu, tedirgin ama meraklı doğaya anlamaya, açıklamaya çalışıyor. Yaşamını sürdürmesi doğadaki işleyişi çözümlemesine bağlı.

Başlangıçta insan ile doğa arasındaki çatışma teknik ile giderildi. Tekniğin temeli doğanın taklidi edilmesine dayanıyordu. Eksikli insanoğlu, eşitliği, alet yapımıyla gidermeye çalıştı. Doğal güç ve güçleri kendisi için yararlı kaldı. Gözledi, ilişki kurdu, taklit etti. Doğayı saygın bir özne olarak algıladı. Doğa da bu değerbilirliği karşılıksız bırakmadı, teknik ile ortaya çıkan ürünler bünyesinde kabul edildi. Tekniğin tüm ürünleri doğada geri dönüşümü olan ürünler oldu. Doğal yaşama aykırı bir durum ortaya çıkmadı.

Zamanla değişen üretim ilişkileri doğa kavrayışını da değiştirdi. Bacon ile Descartes'in ilk habercileri olduğu "doğaya egemen olma" modern tasarısı ortaya çıktı. Geçmiş felsefelerde, özellikle skolastik felsefede metafiziğe yönelen zihin, bundan böyle uygulamaya yönelecekti. Uygulamanın sonucunda ortaya çıkan bilgilere, kuram gözüyle bakacaktı. Artık bilgi için bilmek gerilerde kalmıştı. Bilinen her şey uygulamaya yönelik olmalıydı. Doğrulanamayan tüm bilgiler atılacak, böylece doğa yasalarını bulup çıkarmaya, doğaya egemen olmaya çalışacaktı. Böylelikle Bacon'ın idoller adını verdiği geçmiş zaman kalıntıları zihinlerden uzaklaştırıldı. Descartes analitik geometriyi kurarak, matematiksel açıklık ve kesinliği fiziğe uyguladı. Özne ile nesne arasındaki kesin bilginin ifadesi matematiksel oldu. Doğa anlatımı matematiksel formüller haline geldi. Matematiksel bilgi can-

sızın bilgisidir. Böylelikle doğa cansızlaştırıldı, sevimsizleşti. Matematiğin ifadesiyle doğaya yönelen insan doğa tasarımını kaybeder. Doğaya artık tıkar tıkar işlemesi gereken bir makine gözüyle bakar. Çok uzun zamanlar doğayla dostça yaşamış insanoğlu bundan böyle onu kullanmaya gidecekti. Değersizliğin başladığı nokta burası oldu. Kapitalist üretim süreçleri değeri ve anlamı insan yaşamından aşama aşama uzaklaştırdı. Tüketemiyorsan, işine yaramıyorsa senin için bir anlamı yok. Tüket, her koşulda tüket...

Doğaya egemenlik savı, tekniği teknolojiye dönüştürdü. Doğayı taklit etme yerini ona egemen olma çabasına bıraktı. Doğa insana hemen baş eğmedi. Öfkesini her fırsatta kustu. Nükleer atıklara yer bulunamaması, bunların hayata aykırılıklarının kanıtıdır.

Doğa içinde doğayla birlikte olmak, teknolojiye direnmek değil, teknolojik kültürü doğaya uyumlu kılmaktır. Bunun anlamı doğanın özsel bir değeri olduğunu kabul etmektir. Doğa insan için değildir, insan doğayla birlikte dir. Doğanın kurtuluşu bilimsel bilginin reddiyle değil, bilimi tüm canlılar yarına yönlendirmek ve insana doğaya karşı kaybettiği değeri yeniden kazandırmakla mümkündür.

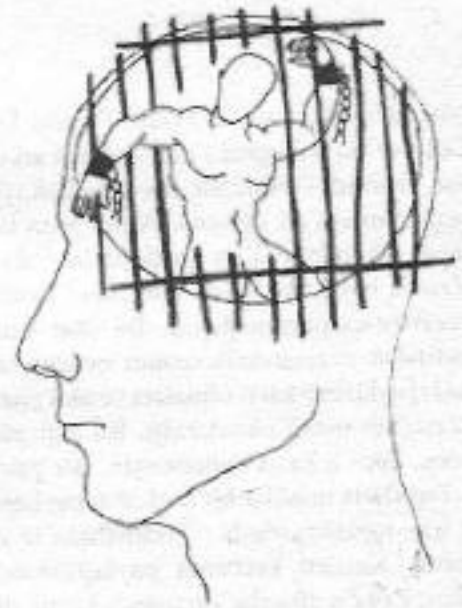
Özgürlük mücadelesi verenlerin bugün için yaşamadıkları kesin. Onlar hiç tanımadıkları, belki de hiç tanımayacakları birileri adına mücadele ediyorlar. Geleceği kazanmak için çabalyorlar. Gelecek doğada yaşanacak. Marks'ın düşlediği komünist toplumda boş zamanında balık tutacak insana balık kalmayacak zamanlara gidiyoruz. Koskocaman dünyada yalnız başına insanlar. Gezegenimizin yardım çığlıkları dört yanımızda yankılanıyor. Dünyanın hiç olmadığı kadar, doğaya saygılı insana ihtiyacı var. İnsanın ve doğanın kurtuluşu için...□

Düşündüren-İm

Değiştiren-İm

Konfüçyüs (İ.Ö. 551-479)

- Öğrenmek ve sonra bunu başkalarına öğretmek zevk verici bir şeydir.
- Büyük ve asıl insan kendisini "esas" olan şeye verir. Bu "esas" şey meydana gelince gerçek prensipler gelişir. Bu iyilikseverliğin köküdür. İnsan iki yemek arasında bile erdeme aykırı davranamaz. Acele anlarında dahi ondan ayrılmaz ve tehlikeli zamanlarda da onu bırakmaz.
- İnsanların yanlışları mensup oldukları sınıfın karakteristik niteliğidir.
- Memleket, toplum düzenlerine göre bir samimiyetle yönetilirse, bir karışıklık çıkabilir mi? Memleket samimiyetle yönetilirse toplum kurallarına gerek var mıdır?
- Değerli bir insan gördüğümüz zaman, onun gibi olmayı düşünmeliyiz. Değersiz bir kimseye rastladığımız zaman, geri dönmeli ve kendimizi incelemeliyiz.
- Gerçeği bilenler, onu sevenlere eşit tutamazlar. Onu sevenler, ondan zevk alanlarla bir değildir.
- İnsanlar doğruluk için dünyaya gelmiş-

- lerdir. Bir insan doğru yoldan ayrılır, buna rağmen iyi bir hayat sürerse, ölümden kurtuluşu sadece bir şans eserdir.
- İşlerin yapılmasında esas madde inceliğe hakim olursa, o işte güzellik olmaz incelik esas maddeye galip gelirse, o işte derinlik olmaz. Fakat, incelik ve esas madde birbirine eşit ise, o zaman büyük ve "insan gibi" insana ulaşırız.
- Chi K'ang, memlekette huzursuzluk yaratan hırsızlara ne yapılması gerektiğini Konfüçyüs'e sordu. Konfüçyüs dedi ki: "Eğer siz aç gözlü olmasaydınız, onlara mükafat verseniz bile, onlar yine de çalmazlardı."□

PROMETHEUS: EFSANELEŞEN KAHRAMAN

Prometheus, Titan soyundandır. Titanlar Uranüs (Gök) ve Gaia (Toprak)'dan doğan 6 erkek evlada Titan adı verilmiştir. Bu altı erkek içinden Prometheus, İapetos'un oğludur. Atlas, Men'tios ve Epitmetheus. Prometheus'un kardeşleridir. Bu dört kardeş Zeus'a başkaldırdıkları için Zeus tarafından çeşitli cezalara çarptırılmışlardır. Bu dört kardeşin Zeus tarafından cezalandırılmasının nedeniyse Zeus'un kurduğu düzene karşı olmaları ve akıl gücü yönünden Zeus'tan üstün olmalarıdır. Bu akıl gücünü Prometheus, Zeus'a karşı kullanmıştır. Bir gün Mekone'de Tanrılarla insanlar bir kurbanın paylaşarak yenmesi için toplanmışlardı. Prometheus'ta orada bulunuyordu. Kesilen kurbanın paylaşılmasında Prometheus, Zeus'u insanlar karşısında küçük düşürmek için bir tarafa kurbanın en güzel parçalarını ayırıp üstüne gösterişsiz olsun diye deri örttü. Diğer tarafa kurbanın kemiklerini yığıp bunun üstüne de dikkat çeksin diye yağlı parçaları koydu. Prometheus Zeus'a birinci parçayı almasını teklif etti. Fakat, Zeus daha iyi görünen yağlı kısmı aldı, yağlı bir iki parçayı yiyince beyaz kemikler ortaya çıktı. Bu olaya çok sinirlenen Zeus, insanlar karşısında, küçük düşüğünden ateşi insanlardan mahrum etti. İnsanların ateşten mahrum kalmasından sonra Prometheus, Lemnos adasına giderek oradaki ocaktan ateşi (bir kıvılcım) alarak ateşi insanlara armağan etmişti. İnsanlar karşısında iki kez küçük düşürülen Zeus, kaba kuvvete başvurarak Prometheus'un başına eşi benzeri görülmedik cezalar saldı. Zeus, Prometheus'u Kafkas Dağları'nın en yüksek tepesine gönderdi. Demirci tanrı Hephaistos'u çağırarak Prometheus'u Kafkas Dağı'nda kayaya zincirledi. Onun acısı bununla bitmedi. Her sabah kocaman bir kartal gelip Prometheus'un ciğerlerini yiyordu. Bu olay uzun bir süre de-

vam etti durdu.

Prometheus bu acılarına rağmen bütün yaptıklarını savunmuş ve değer olarak benimsediği iki kavram üzerinde durmuştu: Bilinç ve özgürlük. Bu iki kavram insana özgü değişmez değerler olup her toplumda benimsenegelmiştir. Prometheus yaptığı bu eylemlerin uzun bir düşünme ve tartışma sonucu bilinçli ve sistemli bir eylem olduğunu ileri sürerek bu eylemlerin suç olarak yorumlanmasından doğacak bütün tepkilere sonuna kadar katlanmaya hazırlığını belirtmiştir.

Prometheus'la Zeus arasındaki kavga bir özgürlük- kölelik kavgasıdır. Evreni yöneten tanrılar tanrısı Zeus özgür, bir kayada zincire vurulmuş, işkencelere maruz bırakılmış, Prometheus da köledir. Ama bakalım gerçekten de öyle mi? Burada efsaneyi bir yana bırakıp kendi çağımızın egemenlik kavgalarına bakalım. Yönetimi ele geçirmiş nice iktidarlar vardır ki karşılarına dikilip direnen özgür düşünceleri susturup yok edeceklerini sanırlar. Oysa sonuç istediklerinin tersine çıkar. Belki düşünce sahiplerini ortadan kaldırırlar ama onların düşüncelerini ve gerçeklerini asla...

Gelecek geçmişin esaretinde değil, özgür düşüncenin egemenliğinde olacaktır. Kayaya zincirlenmesine ve yapılan bütün işkencelere rağmen Prometheus, asıl tanrının yani asıl yaratıcının (egemenliğin sahibi) insan olduğunu ve özgür düşüncenin sonuna kadar savunucusu olacağını söyleyerek efsaneleşmiştir. □

Kaynakça

- 1- Azra Erhat, Mitoloji Sözlüğü
- 2- Şefik Can, Klasik Yunan Mitolojisi

EĞİTİM ÇALIŞMASI

Jstanbul DGH bünyesinde gerçekleştirilen eğitim çalışmasının bu ayki gündemi Mao Zedung'un seçme eserlerinden seçtiğimiz belirli makalelerin incelenmesiydi. Yazıların seçiminde özellikle dikkat ettiğimiz hususlar şunlardı: Günümüzde siyasi ideolojik çizgimizi netleştirirken ihtiyacımız olan yönetime katkı sunan; sanata, demokrasiye ve mücadeleye bakışımızı etkinleştiren; ve Maoizm'in temel fikirlerini anlatan yazılara yoğunlaşmak. Eğitim çalışmasının yöntemi de seçilen makalelerin okunması, sonra da haftalık periyodlar halinde toplanıp önce bir arkadaşımızın yazının özetini çıkarması ardından da tüm arkadaşların yorum ve sorularıyla canlı bir tartışma ortamı oluşturması olarak özetlenebilir. Tartışmalarımızın keskinleştiği noktaların özellikle Türkiye'nin toplumsal-iktisadi yapısı ve demokrasi sorunu olduğuna belirtmekte fayda var. Bu eğitim çalışmasının yeni çalışmaları tetikleyecek bir çalışma olduğuna da belirtmek gerekir.

Seçilen metinler ve bu metinlerin kısaca içerikleri

Maoizm ana başlıklı eğitim çalışmasında kullanılan metinler Kaynak Yayınlarının Mao Zedung Seçme Eserler 1-2-3-4-5 den seçilmiştir.

Birinci Cilt:

Birinci ciltten ilk olarak "Çin'de Kızıl Siyasi İktidar Niçin Var Olabilir?" makalesi irdelendi. Mao yoldaşın 1928'de kaleme aldığı bu yazıda Çin'in siyasi durumunun kısa bir özeti ve Kızıl Siyasi İktidar'ın (KSI) Çin özelinde hangi koşullarda varolabileceği sorunu üzerinde durulmaktadır. KSI kavramının askeri, siyasi ve iktisadi koşulları ve yönlerinin irdelendiği yazıdan Türkiye'de KSI sorunsalı üzerine canlı tartışmalar gerçekleştirildiğini de burada belirtmek gerekir.

Aynı ciltten ikincil olarak incelediğimiz makale 1929 yılında kaleme alınan "Parti İçindeki Yanlış Düşüncelerin Düzeltilmesi Üzerine" idi. Çin Komünist Partisi (ÇKP) içerisinde fikirsiz ve pratik hatalar yapanlara karşı Mao yoldaşın çözümleyici ve yapıcı eleştirisi her örgütsel oluşum için geçerli olabilecek doğrular içermekteydi. ÇKP içerisinde salt askeri bakış açısı geliştirenleri, aşırı demokrasi isteyenleri, örgüt disiplinine kayıtsız kalanları, mutlak eşitlikçilik isteyenleri, öznel yargılarını nesnel yargılar olarak ileri sürmeleri, bireyci düşüncelerini yüceltenleri, gezginci çete ideolojisi denebilecek özellikle askeri alanda disiplinden ve

ideolojik bütünlükten uzak olanları ve darbeci eğilimler gösterenleri teşhir eden Mao bu düşünce ve eylemlere karşı ideolojik mücadeleyi ön plana taşımayı öneriyordu. Yazı boyunca farklı sorunlara farklı çözüm önerileri verilse de tüm sorunların çözümünde en etkili araç olarak eğitimin gösterilmesi yol göstericidir. Bu makale üzerinden demokrasi ve daha özde de demokratik merkezîyetçilik kavramlarını kafamızda netleştirmek için tartışmalar yapıldığını söyleyebiliriz.

İncelediğimiz üçüncü makale Mao yoldaşın 1933 yılında kaleme aldığı "Köylük Bölgelerdeki Sınıfları Nasıl Ayırt Etmek Gerekir?" adlı makale idi. Bu 3 sayfalık kısa makalenin özellikle sınıfsal analiz yaparken izlenecek yönetime ışık tutması açısından çok önemli olduğu söylenebilir. Mao yoldaşın yalnızca üretim araçlarının mülkiyetini elinde bulunduran ve bulandırmayanlar üzerinden yapılan siyasi açıdan yetersiz olabilecek bir sınıf analizinin ötesine geçtiği ve sınıfların siyasi konumlanışları üzerinden daha ayrıntılı bir tabllile giriştiği burada gözlemlenebilir.

Birinci Ciltin son iki makalesi "Pratik Üzerine" ve "Çelişme Üzerine" hiç kuşkusuz Maoizm'in üzerinde yükseldiği temel metinlerden ikisidir. Mao yoldaş *Pratik Üzerine* adlı yazısını 1937'de kaleme almış ve Marksist epistemolojiye (bilgi felsefesi) büyük katkı sunmuştur. Pratiğin bilginin kaynağı olduğu tezini geliştiren Mao, Marksizm'in bir eylem kılavuzu olduğunu belirten Leninist teze de temel katkısını bu metinde sunmuştur.

Çelişme Üzerine ise yine 1937'de kaleme alınmış ve Marksizm'in teorik altyapısına çok önemli bir katkı sunmuş bir yazıdır. Burada özetlenemeyecek kadar önemli olan bu metnin tekrar tekrar okunması ve üzerinde düşünülmesi üzerine görüş birliğinde olduğumuzu söyleyebiliriz. Yine de şunlar söylenebilir ki çelişmenin iki yönünün de kavranması bu metnin can damarlarından biridir. Ve çelişkinin doğasında var olan dinamik yapısı durağan bir evren tasarımsını parçalarken bu metnin "Pratik Üzerine" ile beraber okunması materyal dünyanın çelişkili yapısından çıkartılan bilginin niteliğini ve bu bilginin devrimci mücadelede kullanılmasının yöntemlerini bize gösterir.

İkinci Cilt:

İkinci ciltten incelediğimiz ilk makale "Çin Komünist Partisi'nin Milli Savaşındaki Rolü" Mao Zedung tarafından 1938 yılında kaleme

alınmıştır. Bu makalenin emperyalist Japon işgali döneminde yazıldığı akıldan çıkartılmamalıdır. ÇKP içi yapılanmanın temel özellikleri, partinin genişleme stratejilerinin ve genel ideolojik hattının tekrar edilen vurgularla belirtildiği makalede göze çarpan kesimler, ÇKP'nin herhangi bir komünist parti olmadığı ama Çin'in partisi olduğu vurgusudur. Yurtseverlik ve Çin halkının binlerce yıllık kültürel değerlerinin Marksist-Leninist bakış açısıyla parti politikalarına yansıtılması Mao Zedung'a göre gereklidir. Bugünden geçmişe baktığımızda Mao Zedung'ua bu konuda ne kadar haklı olduğunu bir daha görmek olasıdır. Batı merkezci içi boş sol lafazanlıkla ve entellektüelizm ile bir yere varmanın mümkün olmadığını Mao Zedung bu makalede bize göstermektedir.

İkinci ciltten seçtiğimiz bir başka makale ise 1939 yılında kaleme alınan "**Çin Devrimi ve Çin Komünist Partisi**" adlı makaledir. Eğitime yönelik bu makaleyi kaleme alan Mao ve yoldaşları Çin'in tarihsel gelişimini ve o tarihteki mevcut iktisadi ve toplumsal yapısını kısaca irdelerler. Feodal Çin'den yarı-feodal yarı sömürge Çin'e olan evrilişi kısaca anlatırken emperyalizmin Çin'deki manevralarını ve anti-emperyalist mücadelenin kendisini gösterdiği tarihsel olayları Marksist-Leninist perspektifte inceleyerler. Çin devriminin hedeflerini, görevlerini ve bu devrimi yapacak sınıfları kısaca tahlil eden Mao Zedung Çin Devrimi'nin ikili niteliğinden (yeni burjuva demokratik ve proleter sosyalist) bahsederek kitlelerin ve alt kadroların ideolojik hatlarının netleşmesine katkıda bulunur.

Bu ciltten seçtiğimiz son makale ise gene çok referans edilen ve Maoist devrim stratejisinin yapı taşı olarak görülebilecek bir makale olan "**Yeni Demokrasi Üzerine**" adlı makaledir. 1940 yılında yayınlanan bu makalede Mao 'Yeni Demokratik Devrim'in devrim öncesi ve sonrası stratejilerini belirler. Uluslararası devrimci durumdan ve Çin Devrimi'nin dünya devrimlerinin bir parçası olduğundan bahseden Mao ayrıca kültürün devrimci mücadeledeki önemini altını çizer. Burjuva diktatörlüğünün, "sol" lafazanlığın ve iflah olmazların reddedilmesi ile gerçekçi devrimci fikirlerin ön plana çıkartılması gene bu makalede irdelenir.

Üçüncü Cilt:

Üçüncü ciltten seçtiğimiz ilk makale Mao Zedung'un 1941 yılında kaleme aldığı "**Köy Araştırmalarına Önsöz**" adlı yazısıdır. Bu yazısının önemi Mao'nun sosyal sınıf araştırmalarına verdiği önemi belirtmesi ve '*Araştırma yapmayanlar söz hakkı yoktur*' şeklindeki görüşünü temellendirip yeniden savunmasıdır. Teori ve pratiğin birlikte hareket etmesi gerektiği fikri bu makalede yeniden vurgulanır.

Seçtiğimiz ikinci makale Mao yoldaşın 1942'de kaleme aldığı "**Basmakalıp Parti Yazılarına Karşı Çıkarım**" başıyla başlıkladığı makalesidir. Yanan'da gerçekleştirilen bir kadro toplantısında yaptığı yaptığı bu konuşmada Mao, parti yazılarındaki alışılmış ve devrimci yaratıcılığı yansıtmayan yazıların yerlerini halktan beslenen ve yaratıcılığı teşvik eden yazılara bırakmasını savunmaktadır. Dar şekilciliğin devrimci enerjinin önünde bir engel oluşturulmaması için Mao konuşmalarında olsun yazılı ifadelerde olsun kadroları yaratıcılığı savunmaya ve uygulamaya çağırır.

Üçüncü ciltten seçtiğimiz son yazı ise "**Yenan Edebiyat ve Sanat Forumunda Konuşmalar**" idi. Mao yoldaşın 1942 yılında gerçekleştirdiği iki konuşmanın metinleri olan bu yazılarda sanata ve kültüre bakış irdelenmiştir. Mao yoldaş daha önce "**Kimin için özgürlük?**" diye soran Lenin'in sınıf merkezli değerlendirme tavrını sanata da uyarlayarak "**Kimin için sanat?**" diyerek sanatın sınıfsal karakterine dikkat çekmiş ve sanatçının ve ürününün sınıfsal konumunun belirlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Mao yaygın ve yüksek nitelikli sanatı hedef gösterir. Aynı zamanda kitlelerin niteliğine göre sanat eseri üretilmesini ve niteliğin sürekli bir üst aşamaya yükseltilmesi gerektiğini savunur.

Beşinci Cilt:

Beşinci ciltten seçtiğimiz iki makale birbirleriyle yakından ilişkilidir. Mao yoldaşın 1956'da kaleme aldığı "**On Başlıca İlişki Üzerine**" ve 1957 yılında kaleme aldığı "**Halk İçindeki Çelişmelerin Doğru Ele Alınması Üzerine**" makalelerinde siyasi iktidarı ele geçirmiş ve yeni demokratik devrim sürecinde olan ÇKP'nin sınıfsal analizleri ve izleyeceği siyasi hat ortaya konulmaktadır. Özellikle emperyalizmin Çin'den kovulması sürecinde anti-emperyalist cephedeki sınıfların, devrim sonrasında birbirleriyle ilişkilerinin irdelendiği bu makaleler de büyük önem arzederler. Özellikle çelişmelerin uzlaşmazdan uzlaşana ya da tersi değişimi fikri aramızda canlı tartışmaların çıkmasına neden oldu.

Genel Bir Bakış

Çalışmamızın sonucunda şunu gördük ki Mao'nun eserleri yol gösterici ve sarsıcı özelliklerini kaybetmemişlerdir. Bilakis günümüzdeki ideolojik gerilemeye set çekilmesine ve bugünün nesneliliği ile yarınların kurulmasına katkı sunabilecek önemli yapıtlardır. Kaleme aldığı makalelerin bir kısmının Çin özgülünde ele alınmasına rağmen ülkemiz gerçekliğine yakın olması açısından ve ülkemiz sosyo-ekonomik yapısının değerlendirilmesi bize yol göstermesi, önümüze bir model koyması açısından önem arz etmektedir. □

ORYANTALİZM, DOĞU SORUNU, BATI DESPOTLUĞU -II- MARKS VE ASYA TİPİ ÜRETİM TARZI (ATÜT)

"Başka bir ulusu ezen ulus özgür olamaz" K. Marks

Marks'ın; diyalektik tarihsel materyalizmi, her toplumsal formasyonun belirli üretim biçimlerine tekabül düştüğünü ve bu üretim tarzının bağrından çıkan, her yeni sınıfın da bu üretim tarzının mezar kazıcısı olduğunu ve tarihin itici/motor gücünü ise bu yeni sınıfın öncülüğündeki sınıf savaşmalarının oluşturduğunu göstermiştir. Her yeni sınıf, üretim ilişkilerinin üretici güçlere ayak bağı olduğu noktaya kadar ilerici rolünü oynamaktadır. Marks ve Engels bu durumu -burjuvazi üzerinden- manifestoda şöyle açıklamaktadır: *"burjuvazi üretim araçlarını, dolayısıyla üretim ilişkilerini ve onlarla birlikte bütün toplum ilişkilerini sürekli değişikliğe uğratmaksızın varolamaz... Burjuvazi, bütün milletleri, hatta en barbar olanları dahi, medeniyet alanı içine çekmektedir. Meta ürünlerinin ucuzluğuyla bütün Çin setlerini topa tutup, yerle bir ederken, barbarların dik başlı yabancı düşmanlığının yelkenlerini suya indirmesini sağlamaktadır. Bütün milletleri, yok olma tehdidiyle yüze bırakıp, burjuva üretim tarzını benimsemeye zorlamakta; onları kendisinin medeniyet dediği şeyi kabule, yani burjuva olmaya zorlamaktadır. Tek kelimeyle, burjuvazi kendi sırtında bir dünya yarat-*

maktadır... Kırsal zehirlere bağımlı kaldığı gibi, barbar ve yarı-barbar ülkeleri medenileştirmiş ülkelere, köylü milletleri burjuva milletlere, doğuyu batıya bağımlı kılmıştır." (Manifesto 2001, s:53-54).(1) Alıntından da anlaşılacağı üzere Marks'ın sorunlara baktığı açtısı sınıfsaldır. Dolayısıyla bunlara -sorunlara- getirdiği çözümler de bu tip bir algılamamanın ürünleridirler. Onda duygusallık-romantizm veya aşkını bir perspektifin zerresi bulunmaz. Çünkü "gerçekler devrimcidirler". Bu tespitleri yaptıktan sonra E. Said'in Marks eleştirilerine geçebiliriz.(2)

Said'e göre, Marks "gizli oryantalist"tir. Her ne kadar da ereği, farklı olsa da doğu toplumları hakkında yazdıkları "Batı"ya hizmet etmektedir. Kaldı ki doğu hakkında yazılacaklar doğunun bilgisiyle yazılmalıdır. Bu durumun özetine daha karikatürize halini Recep Boztemur'da buluruz.(3) Şöyle diyor, R. Boztemur: *"...Bilinenlerin evrensel olduğu iddiasıyla, bilginin ve gerçeğin içinde geliştirdikleri toplumlara özgü olmadığı ve başkalarının bilgisinin 'kendisi' kavramlarıyla, edinilebileceğini öne süren her türden yaklaşım oryantalisttir."* (R. Boztemur doğu-batı:20) kulağa hoş gelen sözler "öteki" toplumları savunuyor gibi durmakta. Ama irdelendiğinde çıkan sonuçlar:

1. Bilinenler evrensel olamazlar

(dolayısıyla Marksizmin evrensel yasalar bulması ya da iddia etmesi saçmadır).

2. Doğru toplumlarının gelişimi kendine özgü olabilir ve onu kendinden farklı bir kategoriye indirme, kaba bir determinizmdir.

3. Dolayısıyla doğu toplumlarını batılı kavramalarla çözümlemeye çalışma bir oryantalizmdir. İşte Marks'ı tam olarak oryantalist yapan sebepler bunlardır.

R. Boztemur, postmodern zamların akademisyen tipidir. "Üst anlatıların" sonu ve geleceksizlik... Peki ama bilim nasıl ilerler? Kimlere seslenir? Bölgelere ve toplumlara göre farklılıklar arz ederek mi ilerler? Toplumların birbirinin tıpatıp aynı gelişime sahip olduğunu kimse iddia edemez. Fakat bu durum toplumlar için geçerli olabilecek bir takım evrensel-genel yasaların olamayacağı anlamına gelmektedir. Muhakkak ki her toplum kendine has gelişimi vardır. İşte burada bilim insanına düşen görev, birbirine benzer toplumlardaki ortak yönleri bularak, yapacakları soyutlamalar ile bir model oluşturmak olmalıdır. Eksik ve yanlışları ile Marks'ın ATÜT'de yapmaya çalıştığı da budur. Ters idealizmdir, kaderciliktir.

Said'e geri dönüp komuyu irdelermeye devam edelim. Sayfa 164-165'te -diğer ATÜT eleştirmenleri gibi-Said de Marks'ın İngiltere'nin Hindistan'ı sömürgeleştirmesini,

Hint toplumunda yaratacağı ilerici işleve ilişkin görüşlerini uzun bir alıntıyla aktardıktan sonra, Marks'ı romantiklik ile ve de en önemlisi sömürgeleştirme'nin Hindistan'da devrime yol açmadığını söyleyerek Marks'ı sömürgeciliği meşrulaştırmakla itham eder. Oysa Marks'ta bu durum sistematik bir hal almamıştır (4). Kaldı ki sömürgeciliğin bazen gelişmenin önünde engel olduğunu da belirtir. "...Marks'ın sömürgeci istilaların 'gelişmeyi geriletici' etkisine ilişkin görüşünün, daha sonraki yeni-Marksist az gelişmişlik kavrayışlarıyla belli bir bağlantısının bulunduğu ileri sürülebilir. Ancak Marks'ın, kapitalist yayılmanın geciktirici sonuçlarının ele alan bakış açısının sözü edilen niteliklerine karşın, münar temel görüşü, açık olarak, KÜT'ün (Kapitalist Üretim Tarzı) kapitalizm öncesi üretim tarzları ilzerinde hem kırma hem de çözme etkisi bulunmaktadır. (Prülanzas, 1975)."

"Ancak, Marks, sömürgecilik üzerine aydınlatmalarında, çözme etkilerinin gelişmiş toplumsal oluşumların eski kurumlarına galebe yolacağı ve onları tasfiye edeceğini düşünüyordu." (Tumer, 2001, :34)

Sözün geçen "çözme etkisi" ve "eski kurumların tasfiyesi" görüşlerini anlamlandırabilmek amacıyla ATÜT kuramının yüzeysel bir irdelenmesinde yarar vardır. ATÜT; Türkler, İran, Hint ve daha birçok toplumu kapsayan bir üretim biçimidir. Özel mülkiyetin bulunmadığı, toprakların mülk sahipliğinin devlete ait olduğu ATÜT'te topraklar büyük sulama kanallarıyla sulanıp, topluluğun tüm üyelerince işlenmektedirler. Yani toprağın mülkiyet hakkı devletin iken, de facto ise tasarruf hakkı topluluğundur. Topluluktaki kolektif üretim, kolektif tüketim ile son bulmaktadır. Kendi kendine yeten bir ekonomiye sahip olan topluluk dışarıya kapatılır. İhtiyaçlar toplulukta üretilir ve üyelerce tüketilir. Kısacası kullanım-değeri amaçlı bir üretim

biçimidir. Az rastlanmasına rağmen tüm bunların yanında fazla üretimin paraya dönüşüp, M-P-M (Mal-Para-Mal) şeklindeki basit dolaşımında gerçekleşebiliyor. Bu fazla üretim devleti temsil eden sınıfların (5) lüks tüketimine harcanmaktadır.

Tekrara düşünme adına ve de okurdan özür dileyerek Marx'tan uzun bir aktarmayla, Hindistan

"Kim gerek Avrupa'nın, gerek Asya'nın deneyimlerinden sonra sınıflardan bağımsız bir tarihten söz ederse, o kafese kapatılıp bir Avusturalya kangurusunun yanında sergilenmeyi hak eder." V.I. Lenin

Huntington; "insanlık tarihi medeniyetler tarihidir." derken gönüllü olarak Avusturalya kangurusuna arkadaşlık etme görevini üstlendiğini de belirtmektedir aynı zamanda.

üzerinden Asyatik toplumların temel özelliklerini görmüş olalım.

"Bazıları bugüne kadar gelen küçük ve son derece eski Hint toplulukları, ortaklaşa toprak sahipliğine, tarım ile el zanaatlarının birbirine karışımına, yeni bir topluluğun kurulduğunda hazır ve katlanmış bir plan ve program hizmetini gören değişmeyen bir işbölümüne dayanır. Yüz ile birkaç bin acretlik bölge üzerinde her birisi kapalı bir

bütan oluştururlar ve kendileri için gerekli bütün şeyleri üretirler. Ürünlerin esas kısmı topluluğun doğrudan kullanım içindir ve meta biçimini almaz. Bu nedende, buradaki üretim, bütünüyle Hint toplumunda meta değişimiyle oluşan işbölümünden bağımsızdır. Ancak ürün fazlası meta halini alabilir ve hatta bunun bir kısmı bilinmemeyecek kadar eski zamanlardan beri belli bir miktarda aynı rant biçiminde devletin eline geçtikten sonra ancak meta halini alır. Bu toplulukların yapısı, Hindistan'ın çeşitli bölgelerine göre değişir. Bunların en basit biçiminde, toprak ortaklaşa işlenir ve ürün üyeler arasında bölülüdür. Aynı zamanda (plik eğitime ile dokuma, her ailede yardımcı zanaatkar olarak yapılır. Tek ve aynı işle uğrayana yetimlerin yanı sıra, hem yargı, hem polis ve vergi toplayıcı görevlerini yerine getiren "mülüm-başı" ... sayman... su gözcüsü... öğretmen... (ve diğer görevliler bulunur). Bu bir düzine insana bakıma, bütün toplum tarafından sağlanır. Toplulukta işbölümünü düzenleyen yasa, bir doğa yasasını karşı konulmaz otoritesi ile işler, aynı zamanda her zanaatkar, demirci, marangoz ve diğerleri iş yerlerini, zanaatkarlarının bütün işlerini, zorlayıcı, geleneksel olarak, ama bağımsız ve listlerinde herhangi bir otorite olmaksızın yürütürler. Durmadan kendisini aynı biçim içerisinde üreten ve rastlansal olarak yok edildiği zaman da aynı yerde ve aynı adla yeniden türeyen bu kendi kendine yeterli topluluklardaki üretim için örgütlenme sadeliği -bu sadelik, Asyatik toplumların değişmezliğinin sterrinin anahtarını verir; bu değişmezlik, Asyatik devletin sürüp giden dağılımları, yeniden kurulmaları ve bitip tükenmez hanedan değişiklikleri ile çarpıcı bir karşılık oluşturur. Toplumun ekonomik öğelerinin yapısı, politik gökyüzündeki jiruna bulutlarının etkisi dışındadır." (Marks, Kapital.:371-372-373)

Toparlamak gerekirse; köy-eko-

nomisinin kendini destekler karakteri ve devletin kamu işlerini kendisinin yapması gibi sebepler özel mülkiyetin yokluğunun ana nedenidir. Özel mülkiyetin yokluğu ise sınıf çatışmasının olmadığı, yani ilerlemenin olmadığı durağan toplumun göstergesidir. Var olan statükonun aşılmasını S. Divitçi-oğlu şöyle açıklamaktadır: "Asya üretim tarzının dayanıklılığı ve yarışlılığı onun iç bünyesinden doğmaktadır. Mamafih Marks'a göre bu durağan hal sonsuza dek sürüp gitmez. Çünkü sistem, kendi içsel dinamiği ve dışsal dinamiği ile evrilmekte ve dolayısıyla değişmektedir." (Divitçi-oğlu, 1981:34)

Dışsal dinamik, burjuvazinin dışarıdan müdahalesidir. Hindistan özelinde İngiltere'nin oynadığı rol buna iyi bir örnek teşkil etmektedir.

"Ücretli emeğin ön koşullarından biri ve sermayenin tarihsel ön koşullarından biri, özgür emek ve bu özgür emeğin yeniden para üretmek ve onun değerlere çevirmek üzere, tatmin için kullanım değeri olarak değil, para için kullanım değeri olarak para tarafından tüketilmek üzere, para karşılığında değişimidir. Bir başka ön koşul da, özgür emeği, onun gerçekleşmesinin nesnel koşullarından -emek araçlarından ve malzemesinden- ayrılmasıdır. Bu, her şeyden önce, emekçinin kendi doğal laboratuvarı olan topraktan ayrılması demektir. Bu hem özgür küçük toprak mülkiyetinin, hem de doğu komününe dayanan komünal toprak mülkiyetinin çözülmesi demektir (Marks, Engels-1992: 61) Bu perspektifle: "İngiltere'nin Hindistan'da yerine getirmesi gereken ikili bir görevi vardır; biri yıkıcı öteki yenileyici -eski Asyatik toplumun ortadan kaldırılması ve Asya'da batı toplumunun maddi temellerinin atılması." (age 152) tespitini yapmaktadır. Marx ve Engels'in ATÜT'ün uygulandığı toplumlar için söyledikleri, dikotomik olarak değil de sadece sömürgeciliği olumladıkları şeklinde lanse

edilmektedir.(6) Fakat İrlanda ve Polonya sorunlarında konumlanışları böyle bir nitelermeyi hakmediklerinin delilidir- Sınırlı bir bilgiyle tutarlı bir kuram geliştirmişlerdir. Soruna bakışları tamamen sınıfsaldır. Kapitalizmin rekabetçi dönemi için geçerli olan burjuvazinin ilerlilik yönü bugün birçok -başta Hintli olmak üzere- Marksist tarafından kabul görmektedir. (Her ne kadar Said bunları doğma-

Özellikle "Soğuk savaş" dönemi ABD'de görülen Mc Carthycilik, bir sistemin nasıl bir düşman aracılığıyla, onun üzerinden politika yürüterek ve üstelik anti-demokratik olarak ayakta kaldığının en güzel örneği idi. McCarthy tüm dünyaya bir dış düşman korkusunun halka içselleştirilmesiyle, halka nasıl her istenilenin yaptırılabilceğini öğretmiştir -ve bundan özellikle Türkiye çok fazla nasiplenmiştir.

tiklik ile suçlarsa da.)

HUNTINGTON VE MEDENİYETLER ÇATIŞMASI

"Kim gerek Avrupa'nın, gerek Asya'nın deneyimlerinden sonra sınıflardan bağımsız bir tarihten söz ederse, o kafese kapatılıp bir Avustralya kangurusunun yanında sergilenmeyi hak eder." V.I. Lenin.

Huntington; "insanlık tarihi medeniyetler tarihidir." (Hunting-

ton, 1997:46) derken gönüllü olarak Avustralya kangurusuna arkadaşlık etme görevini üstlendiğini de belirtmektedir aynı zamanda. Buna benzer bir sözü Arnold J. Toynbee'de de görmekteyiz; o da tarihi mücadelelerin kültürel mücadelelerden ibaret olduğunu iddia ediyordu. Oysa daha 1848'lerde Marks ve Engels Komünist Parti Manifestosu'nda soruna son noktayı koymuşlardı: "Toplumların tarihi sınıf mücadeleleri tarihidir." Egemen sınıf, tarihin her döneminde kendi egemen düşüncesini dayatmaktan geri durmamıştır: "Huntington'un medeniyetler çatışması tezi de günümüzde bu görüşlerin en açık temsilcisidir. Huntington da diğerleri gibi -Fukuyama, Brzezinsky- bu tezi ile Arminius'un durumuna düşmekten kurtulamamıştır -alay. Ne diyordu Huntington: "Küresel politika kültürel çizgiler doğrultusunda yeniden biçimlenmeye başladı (age:15)... Bir yeni dünyada en yaygın, önemli ve tehlikeli anlaşmazlıklar sosyal sınıflar, zengin ve yoksul veya diğer ekonomik olarak tanımlanmış gruplar arasında değil, farklı kültürel varlıklara ait halklar arasında ortaya çıkacaktır. Kabile savaşları ve etnik anlaşmazlıklar medeniyetler içinde cereyan edecektir." (age:25-26)

Huntington'a göre kapitalizm sonrası veya da sanayi sonrası toplumda esas olan hizmet sektörüdür. Bilişim çağında yani enformasyon toplumunda artık klasik anlamda işçi kalmamıştır, dolayısıyla işçi sınıfının devrimci yanının maddi alt yapısı boşalmıştır. Ee böyle bir dünyada ekonomi-politikten bir şey anlamayan Huntington'un varacağı sonuç çok normaldir!!! Devam edelim:

"Kimliklerini arayan, etnik durumlarını yeniden keşfeden halklar için düşmanlar olmazsa olmazdır. Potansiyel olarak en tehlikeli düşmanlıklar dünyanın en büyük medeniyetleri arasındaki fay çizgisinde yer almaktadır (age 22) Çok ku-

tuplu, çok medeniyetli dünya... (age 23)' Dünyanın çok kutuplu olduğu kesindir ama tek sistemlidir, kapitalist sistem. Özellikle "Soğuk savaş" dönemi ABD'de görülen McCarthycilik, bir sistemin nasıl bir düşman aracılığıyla, onun üzerinden politika yürüterek ve üstelik anti-demokratik olarak ayakta kaldığının en güzel örneği idi. McCarthy tüm dünyaya bir dış düşman korkusunun halka içselleştirilmesiyle, halka nasıl her istenilenin yaptırılabilceğini öğretmiştir -ve bundan özellikle Türkiye çok fazla nasiplenmiştir. O dönem yapılan bu söylemler gerçek hayatta yansımaları da buluyordu. İşte medeniyetler çatışması tezi de, düşmansız kalmış sistem için halkların haklarını boğazlama adına yeni bir dış düşman korkusu (ksenofobi) yaratma amaçlıdır. Bu ereğe nihayet 11 Eylül saldırıları ile de içte ve dışta ulaşılmaktadır. Peki kimdir bu dış düşman/ çağdaş medeniyetler: 1-Sinik (Çin ve çevresi) 2-Japon 3-Hindu 4-İslam 5-Batı 6-Latin Amerika 7- Afrika'dır. Özellikle Çin gelişen ekonomisiyle ve İslam da artan nüfusu ile (ve tabii demokratikleşmemesi) bu iki durumda da (ekonomi ve nüfus) gerilemeye başlayan Batının en büyük rakipleridirler. Peki neden batının rakipleridirler. Cevap iyi bir oryantalizmde saklıdır: "Klasik miras. Batı üçüncü kuşak bir medeniyet olarak, özellikle klasik medeniyet başta olmak üzere, daha önceki medeniyetlerden yararlanmıştı. Yunan felsefesi ve rasyonalizmi, Roma hukuku, Latince ve Hıristiyanlık olmak üzere Batının klasik medeniyetten miras olarak aldığı bir çok şey vardır. İslam ve ortodoks medeniyetleri de klasik medeniyetten çok şeyi miras olarak almışlardır; ama hiçbir zaman bu Batının aldığı kadar çok olmamıştır (Age: 91-92). Oysa başta M. Bernal olmak üzere her dürüst araştırmacı bilir ki medeniyetler, kültürler kısacası toplumlar birbirinden yalıtık bir şekilde gelişmezler/ gelişmezler.(7) Başta ticaret

olmak üzere birçok nedenle toplumlar birbirleriyle iletişim içinde olmuştur. Zaten bir yüzyılsel araştırma yapıldığında da görülecektir ki toplumların mitlerinden tutun da yaşamda kullandıkları birtakım araç gereçlere kadar birçok şeyde benzerlikler bulunmaktadır.

SONUÇ

Dünyada yaşanan bir gerçek var ki o da "batı'nın "doğu'ya oranla iferi bir seviyede olduğudur. Bunun

Bugün burjuva entelijansının komünizme atfen "büyük çöküş"ten bahsetselerde; onların göremediği-görmediği ve göstermek de istemedikleri az gelişmiş ülkelerdeki (Nepal, Filipinler, Peru, Türkiye vd.) halk savaşları ile kapitalist metropollerdeki küreselleşme, kapitalizm karşıtı hareketler dünyanın üzerinde halen bir hayaletin dolaştığını gösteren izdüşümlerdir.

nedenini M. Weber'de kapitalizmin kurucu bir unsuru olarak protestan/kalvinist anlayış olarak lanse edilirken İslam özelinde diğer dinlerde bu tip bir kurucu öge rolünün olmadığı söylenmektedir. Bu görüşte gözden kaçan bir şey vardır ki o da dinlerin ilerlemeyi -maddi koşulları belirlediği- değildir; koşulların dinleri belirlediği ve koşullara göre şekil aldığı gerçeğidir.

Geriliğin başka bir nedenini de Ahmet Kemerli'den okuyalım:

"Düşünce dünyasında gerilemenin sebepleri göz ardı edilerek gerileme ya da çözümlenme hep dış ögeler aranarak açıklanıyor. Bu yüzden de entelektüel krizin derinliği gözden kaçırılıyor. Toplumların değişmez sosyal kanunu olarak düşünce boyutunda meydana gelen durgunluğun, sonunda maddi alanda gerilemeyi de beraberinde getirmesi kaçınılmazdır. 18. ve 19. yüzyıllarda, İslam dünyasının Batının sömürgeci güçleri karşısında pasif bir nesne konumuna düşmesinin temelinde yatan sebeplerin, daha önceki yüzyıllarda Müslüman dünyanın düşünce alanındaki entelektüel durgunluğu olduğunu söylesek fazla abartı yapmış olmayız..." (Ahmet Kemerli, Radikal İki Eki) derken gerçek anlamda abartı yapmaktadır. Kemerli, İslam özelinde kaçınılımın teorisini üretmektedir. Diyalektik materyalist felsefeye göre; fikirler, düşünceler ve bireylerin ilerlemedeki rolü yadsınmakla beraber, talidirler. Onlar maddi yaşamın üzerinden şekillenirler ve daha sonra onu şekillendirirler. Mao bu durumu pratik-teori-pratik şeklinde formüle ederken çok doğru bir noktaya parmak bastıyordu. Savım şudur ki; İslam dünyası, sömürgeleştirdiği için entelektüel gelişimini sağlayamamıştır, tersi idealizmdir. Bu konuda bir fikir vermesi için Marks'tan bir alıntı yapalım: "... 'çıkar' dan ayrı olduğu ölçüde 'fikir' her zaman içler acısı bir biçimde başarısızlığa uğramıştır. Ote yandan her yığın 'çıkar'ının, kendini tarihte zorla kabul ettirirken, daha dünya sahnesinde ilk görünüşünden başlayarak 'fikir' ya da 'tasarım' da kendi gerçek sınırlarını iyice geçmekten ve kısacası insanal çıkar ile kaynaşmaktan geri kalmayacağı da kolayca anlaşılabilir." (Marks, Engels- Kutsal Aile, 114)

Yaşanan gerçeklik sömürge ve yarı-sömürge toplumların sistemden radikal bir kopuş yapmalarını dayatmaktadır. Bunu gerçekleştir(e)meyen toplum bireyinin sömürgeci ile

nasıl özdeşleşeceğini tarih acı gerçekler ile birçok kez tanıtlamıştır.

"Sömürgeleştirilen insan kendisini yazgısına en iyi biçimde uyarladığı anda, yalın mantık ona kendi kendisini büyük bir inatçılıkla reddetmesini söyler. Bu da, başka bir deyimle onun sömürge durumunu başka bir biçimde reddetmesi demektir. Benliğini reddetme ve başkasını sevmeye, asimile almaya aday olan herkeste ortak noktadır. Üstelik, bu kurtuluş girişiminin iki bileşeni sıkı sıkıya bağlantılıdır. Sömürgeciye olan bu aşk utanma duygusundan kendinden nefret etmeye kadar değişen karmaşık duygular her beraberinde taşır... Sömürgeleştirilen insan bu değerleri kabul ettiği anda, kendi mahkumiyetini de kabullenmiş olur. Kendisini özgülendirmek için en azından onun inancını da, kendisini yok etmeyi kabullenir." (Memmi, 1996, 112-113)(8)

Postmodern zamanların "öteki"si olmak ya da geleceğin komünist dünyasının bir adımı olmak, işte bugün toplumların önünde duran iki seçenek. Ya birincinin gerici felsefesinin aleti olarak diğer halklarla savaşarak ve/yada içinde bulunduğu statükoyu koruyarak yarı her halükarda yok olmak ya da proleterya önderliklerinde geliştirecekleri devrimlere destek vermek...

Bugün burjuva entelijansının komünizme atfen "büyük çöküş"ten bahsetmelerinde; onların görmediği-görmediği ve göstermek de istemedikleri az gelişmiş ülkelerdeki (Nepal, Filipinler, Peru, Türkiye vd.) halk savaşları ile kapitalist metropollerdeki küreselleşme, kapitalizm karşıtı hareketler dünyanın üzerinde halen bir hayatın dolayışını gösteren izdüşümlerdir. Korktukları sınıf savaşımının yönünü değiştirmek için geliştirdikleri "medeniyetler çatışması" ile halkların üzerine Kadmos'un ejder tohumlarını ekmeye çalışmaktadır. Ama ne!?! Çabaları değişen coğrafyalarda onlarca yıl süren Hümmüzerin Ehreymen'e karşı

yürüttükleri savaşın sonucunu değiştirmeye yetmeyecektir!!! □

I. Erdoğan

Dipnotları:

1-Bu sürecin başlangıcı, merkantilizm için bkz: Arzelenmişlik içinde Merkantilizm dönemi, Özgür Düşün, sayı:11. Erdoğan, Ayraç, Bari Nasir Zengin Ollur?- Nurettin Köksüz, Cumhuriyet Bilim-Teknik Dergisi, sayı:249

2-Sadece konuyla doğrudan ilgili olanları alıyoruz. Said de diğerleri gibi İslamcılar ve Arayışlar- burjuvaziye hizmet etmektedir. Bu konuda burjuvaziye hizmet eden bir çabasına için bkz: 18. Yüzyıldaki Güçlü Diktatörlük-Rus Despotizminin Avrupalı Kökeni- Karl Marks

3-Kötü bir Marks eleştirisi için bkz: Marks, Doğu Sorunu ve Öryantalizm- Recep Bozdemir-Doğu-Batı, sayı: 20-21.

4-Bkz:Arzelenmişlik-II içinde I.Erdoğan Özgür Düşün, sayı:12.

5-Klasik Marks eleştirisi şyledir: "Asya tipi toplumunda devlet var mıdır ama sınıflar yoktur. Peki ama devleti var eden sınıflar değil midir?"

6-Bu konu için bkz: Arzelenmişlik-II içinde I.Erdoğan Özgür Düşün, sayı:12. Komünist Parti Manifestosuna MAYN'ın yazdığı giriş vardır.

7-Eski Yunan uyutmasını nasıl impt edildiği için Koin Athena'ya (komünistlere kosa bir özet için bkz: Kara Aheni yazıleyen Özcan Dize- Kırık: Cem-Tar- Uzun Yunus, Sayı Mart-Nisan 2002, Ayraç- "Çok büyük düşün hayranı Sema Kültüründe"- Sulu Kaşınar, Cumhuriyet Bilim-Teknik Dergisi, sayı:194)

8-Sonrolama aktarı Memmi'ye güncel hit etmek: "Ben Kendinizi söyle insanlığın emperyalizm koşullarında emperyalizme karşı halkların bağlanmazlığı ve özdeşleşmesidir, özgür birlik tutumudur. Aksini söylemek yanlış olur... Şimdi, 'Ne Mutlu Türkün Diyene' sloganı insanlığı silyeceğim. Türkler Osmanlı döneminde kosalda yaşıyor, her görülüp değlanıyor, Türkmenleri köylere güvenilmi sağlamak için bu sloganı silyemiştir. Yoksa Kürtlerin de kendilerine Türküm demeleri için değil, 'Ne Mutlu Türkün Diyene', 'Ne Mutlu Türk Öldüm' demek içindir." (Öcalan, 1 Ekim 2003)

Kaynakça

- 1-Şarkiyatçılık-Başım Şark Arayışı-, Edward Said, 2. Baskı Ekim 2001, Metis Yayınları
- 2-Medyanın Ortak Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması, Samuel E. Huntington, 2. Baskı 2002, Okyanus Yayınları
- 3-Hapishane Değerleri- Antonio Gramsci- 3. Baskı 1997, Belge Yayınları
- 4-Kapitalizm Öncesi Ekonomik Bencimler, Marks ve Engels, 1992, Sol Yayınları
- 5-Altın İdeolojisi [Fearbach], Marks ve Engels, 3. Baskı, Sol Yayınları
- 6-Komünist Parti Manifestosu, Marks, 2. Baskı 2001, Maya Kâğıtları
- 7- Kara Aheni -Eski Yunan Uyutması Nasil İmpt Edildi?-Martin Benral, 1. Baskı 1998, Kaynak Yayınları
- 8- Marks ve Öryantalizmin Sorun, Beyan S. Turner, 2. Baskı 2001, Kaynak Yayınları
- 9- Avrupa Merkezilik- Bir İdeolojinin Eleştirisi, Samir Amin, 1. Baskı 1993, Ayırım Yayınları

10- Tezide Sınıf, Ulus, Edebiyat-Jamadan, Salman Rüştü, Edward Said Eleştirisi, Ajjaz Ahmed, 1. Baskı 1995, Alan Yayıncılık

11- Kapitalizm I, Karl Marks, Sol Yayınları

12- III. sınıfli toplumlar Asyağı Üretim Tarzı ve Doğu Despotizmi, 1. Baskı 1985, Birey ve Toplum Yayınları

13- Sömürgeci ve sömürgeleştirilen insan, Albert Memmi, 1996, Öteki Yayıncı

14- Öryantalizm, hegemonya ve kültürel fark, Der.F. Keyman, M. Mutman ve M. Yezginci, 1. Baskı 1999, İletişim Yayınları

15- Felsefe Sözlüğü, Alimat Cevizci, Paradigma Yayınları

16- Simülörler ve simülasyon, Jean Baudrillard, 1. Baskı 1998, Eylül Yayınları

17- Asya Üretim Tarzı ve Osmanlı Toplum, Sencer Diritlioğlu, 1981, Ar Yayıncılık

18- Müslüman Dünyada Entelektüel Kriz Ahmet Kemali, Radikal İki, 29 Ocak 2003, Sayı:328

19- Kutsal Ate ya da Kutsal Eleştirinin Eleştirisi, Marks ve Engels, 2. Baskı, Sol Yayınları

20- Öcalan Çıyın Hazar, Abdullatif Çalın, 1 Ekim 2003, Özgür Düşün, 21

21-Arzelenmişlik I-II, I. Erdoğan, Özgür Düşün Sayı:11-12

22-Öryantalizm I-II, Doğu-Batı sayı:20

GEÇEN SAYIMIZDAKI
 "...ÖRYANTALİZM..." YAZISININ DEVAMI OLARAK OKUR-YAZARIMIZ İ. ERDOĞAN TARAFINDAN HAZIRLANAN BU YAZIDA "ASYA TİPİ ÜRETİM TARZI" BAŞLIĞA ÇIKARIYIMIZ OLMASINA RAĞMEN, KANIMIZCA KONU OLDUKÇA GENEL-GEÇER ELE ALINMIŞ VE BAZI NOKTALARDA HATALI BELİRLEMELERDE BULUNULMUŞTUR. OKUR-YAZARIMIZA ULAŞMA ŞANSIMIZ OLMAMASI VE DEVAM NİTELİĞİNDEKİ BİR YAZI OLMASI NEDENİYLE OLDUĞU GİBİ YAYINLIYORUZ. İLERİKİ SAYILARIMIZDA KONYU DAHA GENİŞ ELE ALACAK VE HATALI GÖRDÜĞÜMÜZ NOKTALARI TARTIŞACAĞIZ.

ÖZGÜR DÜŞÜN KOLEKTİFİ

TANRIÇALARIMIZI ÖLDÜRÜYÖRLAR

Amerika ve Avrupa'da yirmi yıldan bu yana, Türkiye'de ise son birkaç yıldır oldukça popüler olan fantezi-kurgu edebiyatına duyulan ilgi, dünya genelinde film yapımcılarının ve kitap yayımcılarının iştahını kabartmış durumda. Bu türde yazılan kitapların sayısı gittikçe artıyor ve sinema filmleri fantezi öğelerini abartılı biçimde kullanyor. Özellikle 90'larda doğmuş çocuklar, kaliteli-kalitesiz ayrımı yapılmadan bunları okuyup izliyorlar ve bunu da çok severek yapıyorlar. (Astaıda kurgu-edebiyatın çok parlak bir tarihi var. J. Verne ve H.G. Wells'in 19. yüzyılda yazdıkları kitaplardan tutun da, Platon'un, T. More'un ve Fourier'ün ütopyalarına kadar genişletilebilir bu tarih.)

Çoğumuz, iyi-kötü kavramlarını yeni tanıyan yaşlardayken sınır tanımayan bir yaratma yeteneğine de sahip olduğumuzdan, henüz erişkinliğe ait özellikler olarak nitelendirilen niteliklere sahip olmadığımızdan, kendimizi fanteziye kaptırırız. Bu dönemleri ise, hayatın yükünü kaldırmak zorunda olduğumuz bir süreç takip eder. Kapitalist toplumlarda birey, er ya da geç karşılaşacağı monotonluğu, eğitim ve çalışma hayatının ona getireceği tekdüze gidişatı kırabilmek için eğlenceli-değişik şeylerin peşine düşer. İşte bilim-kurgu ya da fantezi-kurgu

"ESKİ HİKAYELERİ GERÇEKLİKLERİ İÇİN SEVİYÖRÖZ. ARTHUR AVALON'DA SONSUZA DEK HAYAL GÖRÖR... DON KİŞÖT BİR YEL DEĞİRMEİNİNİ ÖLDÖRMEK İÇİN SÖREKLİ DOLAŞIR... BÖYLECE İNSANLAR YÖZLERİNİ FANTEZİ DÖNYALARINA DÖNERLER, SARSILMAZLIKLARI DEĞİŞTİRİLEMEZ KADİM GERÇEKLİKLERİ İÇİN.

VE KAPİTALİZMİN ÇARKLARI ONLARA BUNU SAĞLAR. ARZ TALEBİ KARŞILAR. FANTEZİ BİR META BİR ENDÜSTRİ HALİNE GELİR. METALASTIRILMIŞ FANTEZİ HİÇ RİSK ALMAZ: HİÇBİR ŞEY İCAT ETMEZ, ANCAK TAKLİT EDER... ESKİ HİKAYELERİN ENTELEKTÜEL VE ETİK YÖNLERİNİ YOK EDER, ORADAKİ AKSİYONU ŞİDDETE, KAHRAMANLARI OYUNCAK BEBEKLERE DÖNÖSTÖRÖR... İNSANI SARSAN AHLAKİ KARARLAR ZARARSIZLAŞTIRILIR, EHLİLEŞTİRİLİR. BÖYÖK HİKAYE ANLATICILARININ, OZANLARIN YARATTIKLARI DÖŞÖNCELER KOPYALANIR, RENKLİ İÇİ BÖŞ OYUNCAKLARA DÖNÖSTÖRÖLÖR, REKLAMI YAPILIR, ALINIP SATILIR.

FANTEZİ METASININ SATICILARI, OKUYANIN VEYA İZLEYENİN ÇÖCÖK ÖLSÖN, YETİŞKİN ÖLSÖN SINIR TANIMAYAN HAYAL GÖCÖNE GÖVENİRLER..."

ÖRSÖLA K. LE GUİN (YERDENİZ'DEN HİKAYELER ADLI KİTABIN ÖNSÖZÖNDEN DERLENMİŞTİR.)

burada devreye giriyor. Bilim-kurgu ve fantezi, geçmiş-gelecek zamanlarda ve/veya tamamen kurgusal boyutlarda yer alan toplumlar, canlılar ve dünyalar yaratır; gerçekte olandan tamamen farklı bilimlerin ve koşulların hakim olduğu yerler yaratabilir.

Sosyalist bir toplumda, emeğin sömürsüsü hemen hemen kaldırılmış olacak olsa da, dolayısıyla insanlar sanata, eğlenceye ve kişisel gelişimlerine daha fazla zaman ayırabilecek olsalar da; gündelik hayatının sıradanlaşma olasılığı her zaman vardır. İnsanın sınırsız düşünme gücü de bunu dayatır. Sanat,

eğlence, her türlü paylaşımı sağlayan yaşam alanları da bu sıradanlığı kırmak içindir; ancak fantezinin çocukluğumuza ait en temel duygulara hitap ederek, gerek okuyanı/izleyeni kahramanlarla özdeşleştirerek gerekse merak ve korku gibi insanlığın en temel duygularına hitap ederek bunu yapması daha kolaydır.

Sofistike oluşu nedeniyle şehirde yaşayan küçük burjuvaların, hele de çocukların ve ergenlerin ilgi alanı olmaya başlayan fantezi, mitleri ve masalları tekrar elden geçirerek temel alıyor aslında. Şüphesiz bundan çok fazlası da var. Bilgisayar oyunları, rol yapma oyunları vs. teknolojiyle fanteziyi çok farklı şekillerde birleştiriyor. Yakın gelecekte fantezinin az-çok hayatımıza girmesi kaçınılmaz görünüyor, bu bir ölçüde de gerekli ve faydalı da olabilir. Ancak arayış içindeki bir nesilden, gerçeklikten eğlenceli şekilde bir süre uzaklaşmak yerine, onunla bağlarını süresiz koparma gibi bir eğilim taşıyan bireyler çıkıyor. Bu bir sebep değil, bir sonuç tabii ki.

Bir de şu önemli nokta var, fantezi temaları, şimdiye kadar hemen her zaman batılı yazarlar tarafından kullanıldı ve dolayısıyla doğu folklorüne ve mitoslarına ait pek bir şeye rastlanmıyor. Hat-

ta emperyalistler, iyi ve kötünün kavgasının işlendiği birçok fantezi yapıtında, "iyi" tarafa batılı toplumlara ait özellikleri, "kötü" tarafa ise doğu mitoslarına ait olanları koyuyor. Buna en çarpıcı ve güncel örnek, İngiliz bir filoloji profesörü olan J.R.R. Tolkien tarafından yazılan ve ilk olarak 1954 yılında yayımlanmış olan "Yüzüklerin Efendisi" kitabının sinemaya uyarlanmış üçlemesinden verilebilir.

Dünya genelinde elli milyon kişinin okuduğu bu fantezi-roman hakkında eleştirmenlerden akademik otoritelere kadar birçok çevre incelemeler yapmıştır. Tolkien reddetmiş olsa da kitaptaki "düşmanların" Hitler Almanya'sını temsil ettiği de söylenmiştir. I. Dünya Savaşı'nda İngilizlere karşı savaşan devletleri de; iyilerle kötüler arasındaki savaşın teknoloji-doğa çatışmasını yansıttığı bile iddia edilmiştir. Kesin olan, Tolkien'in, kitabını yazarken temel olarak İskandinav ve Batı mitolojilerini aldığı, Kuzey Avrupa'nın üstünlüğüne inandığı ve kitapta yönetici sınıfa reverans yaptığıdır. Filmlerde ise, kitabın bu özellikleri iyice şişirilmiştir. Üç film boyunca, Batıyı korumaya çalışan sarı saçlı-mavi gözlü "kahramanlar", Doğudan saldıran yeşil derili-iğrenç görünümülü "anti-kahramanlar" ile karşı karşıya geliyor. Hatta bir sahnede, kahramanların lideri vecd ile bağırıyor: "Batının insanları, tüm kutsal değerleriniz adına savaşın!" Ayrıca sarışınların savaştıkları insanlar Güneyli, fillere binip peçe takıyorlar ve Araplar gibi gözlerine sürme çekiyorlar. Filmin sonuna yakın kahramanların yardımına gökten süzülen kartallar da gelince, insan elinde olmadan kartalların üstünde kırmızı-mavi bayrakla gelen G. Bush'u arıyor. Bizler, Anadolu topraklarının

zengin mitolojisine, söylencelerine karşı çok ilgisiziz. Dünyanın dört bir tarafındaki coğrafyalardan gelen ve bu topraklarda birbirleriyle karışan medeniyetlerin tecrübesinden, bu enginlikten yaratılan kültürü bilmiyoruz. Dolayısıyla, böyle bir dağarcığın içinde bu dağarcıktan bihaber yaşayan bizlere, "bizim kültürümüz sizinkini yener" anlayışıyla üretilen kitapları/filmeleri -üstelik bir de bizi buna hayran bırakarak- pazarlamak, emperyalistler için hiç de zor olmuyor.

Anadolu'da doğan çocuklar bu toprakların masallarıyla büyümelidirler. Anadolu insanları, bu toprakların tarihini bilmeli ve tahli etmelidir. Bir Kültür Devrimi'ni halka ulaştırmakta olmazsa olmaz parçalardan biri de, halkın kadim söylencelerini, müziğini, halk edebiyatını inceleyip, bunları halka giden bir köprü olarak kullanmak olmalıdır. Kültür geçmişi özümsemeden bu alanda yeniyi yaratmak imkansızdır. Bu yapılmadıkça tanrıçalarımızı birer birer öldürürler, biz de kendi düşlerini kuramayan, sarışın-mavi gözlü beyaz pelerinli kahramanları idolleştiren yeşil derili yaratıklardan başka bir şey olamayız. □

MAKSİM GORKİ

“İyi bir insan için yaşam zor, ölüm kolay”

M. Gorki

19. yüzyıl bilimde, siyasal yaşamda olduğu gibi edebiyatta da büyük bir yükselişin yaşandığı çağdı. Ünlü yazarların eserlerinin çeşitli dillere çevrildiği değişik kültürlerle kaynaştığı ve birbirlerine katkı yaptığı bu dönemde değişik toplumsal katmanların temsilcileri roman kahramanları oluyordu. Fakat bu edebiyatçıların çoğunun unuttuğu bir insan tipi vardı ki o da yükselen, anamaleci sistem içinde konumu iyice belirginleşen işçi sınıfıydı. Bu yükselen ve dünyanın gelişmiş ülkelerinde kendisini hissettiren sınıfı birileri anlatmalıydı. Hatta anlatmakla kalmamalı, o sınıfın sanat görüşünü oluşturmalı bunu o sınıfa aşılmalıydı. İşte bu çetin görevi takma adı “acı” (Gorki) olan Aleksey Maksimoviç Peşkov üstlenecekti.

Gorki 1868 yılında Nijni Novgorod'da (bugünkü ismi Gorki) marangoz bir babanın ve köylü kökenli bir annenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Henüz çocukken annesini ve babasını kaybetmesi onun, zorlu hayat koşullarıyla çok küçük yaşta karşılaşmasına sebep oldu. Öksüz kaldıktan sonra büyük-

babası ve büyükannesinin yanına bırakıldı. Büyükbabasının despot tutumlarına ve okula gitmesini engellemesine rağmen büyükannesinin edebiyata düşkünlüğü, genç yaşlarda birçok klasiği okumasını sağlamıştır. Sekiz yaşından itibaren çalışma hayatının içine giren Gorki dalgıçlık, fırın işçiliği ve yazıcılık gibi pek çok değişik işte çalışmıştır. Değişik mesleklerle uğraşması ve bu mesleklerde tanıştığı çeşitli toplumsal katmanlara mensup kişiler ileride eserlerinde gerçekçiliğin temelini oluşturacaktı. On iki yaşında evden ayrılarak Rusya'nın birçok yerinin kapsayan bir geziye çıktı. Gittiği yerlerde onu derinden etkileyen kesim, birçok insanın toplumun tortusu olarak gördüğü çingenele ve serserilerdi. Bu mağdur ve özgür ruhlu kişiler ilk eserlerinde kahraman olarak karşımıza çıkıyor. Gençlik yıllarında gezmeyi bırakarak kendini okumaya verdi. İlk öyküleri Tiflis'te bulunduğu soralarda yerel gazetelerde yayımlandı. Bu öykülerinde serserilerin, hayalcilerin ve zanaatkarların hayatını işliyordu. Olgunluk yıllarında geliştirdiği toplumcu gerçekçilikten uzak yapıtlar vermesine rağmen burjuva-

zimin iki yüzlü, sahte ve çıkarıcı yönünü gençlik yılları eserlerinde görebiliriz. Gorki'nin edebiyata ilk adımları Lenin'in öncülüğünü yaptığı partinin tarih sahnesine çıktığı ve Rusya'da devrimci durumun geliştiği bir döneme rastlar. 1884'te Kazan Üniversitesi'ne girmek istemesine rağmen bunu başaramayan Gorki için kendi kendini yetiştirmek ve geliştirmekten başka çare kalmamıştır. Adının duyulması bir dergide yayımlanan Çalkaş adlı öyküyle olmuştur. Gorki'nin “serseri dönemi” diye adlandırılan bu dönemde ünü hızla yayıldı ve neredeyse Tolstoy ve Çehov'la bir tutuldu. Daha sonra ilk romanı ve ilk başyapıtı olan “İsyancı” (1899), 1902 yılında yazdığı “Ayaktakımı Arasında” ve “Küçük Burjuvalar” adlı öyküleriyle dünya çapında ün kavuştu. Bu dönemlerde Petersburg'da yaşayan Gorki Marksizmi benimseyerek Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'ni (RSDİP) destekledi. 1903'deki RSDİP'de ortaya çıkan bölünmede Bolşeviklerin yanında yer aldı. Fakat Lenin'le arasında görüş ayrılıkları sebebiyle partiye resmen üye olmasa da maddi birikiminin çoğunu Bolşeviklere

verdi. 1901'de "Yaşam" adlı bir Marksist dergide yayınlanan bir şiiri yüzünden tutuklandı. Bu mahkumiyeti kısa sürmüştü fakat bu, çarlığın Gorki'ye olan baskıcı tutumunun bir başlangıcı olacaktı. 1902'de Petersburg Bilim ve Sanat Akademisi'ne üye seçildi. Bir süre sonra buna tahammül edemeyen hükümetin kararıyla üyelikten çıkarıldı. Bunun üzerine bu haksız tutuma tepki gösteren yakın arkadaşları Çehov ve Korolenko akademiden ayrıldı. Akademiden ayrıldıktan sonra yayınevi kuran Gorki burasını toplumsal gerçekçi yazarlar yetiştiren bir okul haline getirdi. Gorki bu arada Lenin'le tanışmıştı. Bu karşılaşmadan sonra politik olarak sürekli tartışmalarına ve görüş ayrılığına düşmelerine rağmen yıpranması zor ve sağlam temellere dayanan iki yakın dost oldular. Bu tanışma Gorki'ye büyük bir dost kazanmasının yanında çarlığın düşmanlığını da kazandırmıştı. 1905

Devrimci aydınlar ya da adayları bu çağda yaşadıkları düş kırıklıklarını, karamsarlıklarını ve umutsuzluklarını yenmek ve devrim öncesi-sonrası devrimci partiyle ilişkilerinin ne şekilde olacağını belirlemek istiyorlarsa, Maksim Gorki'nin hayatını incelemeleri, onun hata ve doğrularını görmeleri onlara yollarını bulmalarında bir fener olacaktır.

yılında tutuklandı fakat Rusya'da ve dış ülkelerde yapılan protestolar sayesinde serbest bırakıldı. 1906'da hem sağlık sorunları hem de çarlığın baskısı sebebiyle Capri Adası'na yerleşti. 1907'de Amerika'ya giden Gorki burada devrimci edebiyatın baş yapıtları arasında yer alan Ana adlı eserini yazdı. Burada bir yandan öyküler yazıyor, çeşitli yazarlarla mektuplaşıyor bir yandan da Bolşevik parti için para topluyordu. 1913'te Rusya'ya döndü. 1. Paylaşım Savaşı'nda Rusya'nın yer almasına karşı çıktı. Bu yıllarda kendi hayat hikayesinden

kesitler sunan "Çocukluğum" (1913-1914) ve "Ekmeğimi Kazanırken" (1915-1916) adlı eserlerini yazdı. Kerenski Hükümeti'nin de bir süre Güzel Sanatlar Bakanı oldu. 1917 Ekim Devrimi'nden sonra Bolşeviklerin bazı tutumlarını sertçe eleştirdi. 1919'da bu olumsuz tavırını değiştirerek Lenin hükümeti ile işbirliğine gitti ve "Dünya Edebiyatı" adlı bir kültür kurumu oluşturdu. Bu kurum 1921'e kadar birçok yabancı yazarın eserlerini Rusça'ya çevirdi. Rusça'dan başka hiçbir dil bilmemesine rağmen yurtdışındaki edebiyatçı dostlarıyla

mektuplaşarak onlardan bu konuda destek istedi. Romain Rolland'dan Stefan Zweig'a birçok edebiyatçı bu konuda ona yardımcı oldu. Sık sık yaşadığı güvensizlik ve umutsuzluk tekrar baş gösterdi ve 1921'de Rusya'dan ayrılıp İtalya'ya yerleşti. Burada "Benim Üniversitelerim" adlı romanı yazdı. 1928'de Sovyet Hükümeti'nin çağrısına uyarak ülkesine geri döndü. Anavatana geri dönen Gorki eskisi gibi değildi. Artık ne olursa olsun Sovyetler'in gelişmesi için kendini adanmak da ısrarlıydı. Bu olgunluk döneminde umutsuz ve güvensiz yapısından kendisini arındırarak hayatını tamamen Sovyet Edebiyatı ve toplumcu gerçekçi anlayışın gerçekleşmesine adanmıştı. 1934'te kurulan Sovyet Yazarlar Birliği'nin başkanlığına seçildi. Burada birçok yazarın yetişmesinde rol oynadı. 1930'lar yönetiminin 1929'lara nazaran daha katı tutumlara sahip olmasına rağmen uygulanan politikaların destekleyicisi oldu. Bu dönemlerde dünyada yükselen faşizme karşı net bir tavır alarak makaleleriyle başta Rus halkı olmak üzere dünya halklarını bilgilendirdi. 1936'da kronik rahatsızlıkları iyice ağırlaştı ve hastanede tedavisi sırasında yaşamını yitirdi.

Politik hayatındaki inişli çıkışlı dönemlerini, sosyalizme olan derin inancından dolayı eserlerine yansıtmayan Gorki proletaryanın sanatı olur mu diyenlere inat bu sanat anlayışını yani toplumcu gerçekçiliği yansıtmak için bir insanın yapabileceği her şeyi yaptı. Roman, öykü, tiyatro oyunu, edebiyat tarihi ve eleştiri alanında toplam 1250 eseri vardır. Aynı zamanda dünya edebiyatını daha iyi tanımak ve genç yazarları eğitmek için yazdığı, sekiz bini aşan mektubu vardır.

Kendisi de bir edebiyatçı olan Zelinski "Sovyet Edebiyatı" adlı

eserini hazırlamak için 1928'de Gorki'yle röportaj yapmak için Gorki'nin evine gittiğinde izlenimlerini şöyle aktarır: "*Uluslar arası ününün büyüklüğü beni biraz huzursuz ediyor. Bir sıkılganlık duygusu veriyordu. Büyük yazarın bizi beklediği oturma salonuna doğru, çiçeklerle dolu ve küçük taşlarla döşeli bahçede yürürken, içimde belli belirsiz bir kuşku vardı. Çeşitli deneyimlerden, ünlü kişilerin (sanatçı yazar veya politika adamlarının) bazen, sizinle konuşurken, sürekli olarak size kendi üstünlüklerini göstermekten başka bir şey düşünmediklerini bilirdim. Sonuç: insan bu kişilerin yanından ayrıldığında, kolay kolay dağılmayan bir huzursuzluk dıyar. Bütün hayatım boyunca bu huzursuzluğu dağıtmayı başarma yeteneğine sahip ve çevrelerine demokratik bir alçakgönüllük saçan iki büyük insan tanıdım: Lenin ve Gorki.*" (*1 Sovyet edebiyatı)

Eserlerinde karakterlerinin zenginliği ve gerçekçiliği gezgin hayatının sonucuydu. Yaptığı uzun yolculuklar Rusya, halk, Rusya halkı, halkın yaşayışı ve mutluluk hakkında kendisine sorular sormasını sağlamış ve bunların cevabını eserlerine yansıtmaya çalışmıştır. Dönemin birçok yazarı gibi insanın acılarını anlatmakla yetinmemiş, bu acıların nasıl sona ereceğini ve bunu yaratacak gücün halkın kendisi olduğunu anlatmıştır. Tekil kahramanlar yerine bütün olarak halkı kahraman olarak görmüştür. Aynı zamanda kahramanları doğuştan bu özelliğe sahip insanlar değil belli süreçler sonunda bu özelliğe ulaşan insanlardır. Bunun en güzel örneği "Ana" adlı eseridir. "Eserleri arasında 1906'da basılan Ana romanı Rusya'nın iki büyük edebiyat dönemi arasındaki köprü rolünü en iyi gösteren romandır. Roman, sa-

dece Rusya'da değil, romanın milyonlarca basıldığı diğer ülkelerde de işçi okurlar arasında en fazla yankı bulmuş eserlerdendir... 1907 Mayıs'ında, Lenin ve Gorki Londra'da RSDİP'in 5. Kongresi sırasında karşılaştıkları zaman, Lenin el yazmalarından okuduğu romanı çok övmüştür. Gorki, daha sonra Lenin'le ilgili anılarında: "*Ona bu kitabı biraz aceleyle getirmiş olduğumu itiraf ettim, ama daha nedenini anlatmama fırsat bırakmadan, Lenin kafasını olumlayan bir şekilde sallayıp acele etmekle iyi yaptığını, bu romanın acil bir ihtiyaç olduğunu, devrimci harekete kendiliğinden katılan pek çok işçi bulunduğunu ve "Ana"yı okumanın onlar için çok yararlı olacağını söyledi. "Bu kitap tam zamanında yetişti" dedi. Tek övgüsü bu oldu, ama benim için en değerli övgü buydu zaten.*" (*2 Sovyet edebiyatı)

Gorki'nin eserlerinde sıkça değindiği bir konu da aydınlar sorudur. Küçük burjuva aydınlarına cepheden tavır alan Gorki onların mülk sahibi sınıflarına eklenene asalak yapılarını ve buna bağlı olarak oluşturdukları öznel görüşlerini eleştirir. Onları "kendilerini zevklerin fırtınalarına kaptırmış insanlar" olarak görür. "*Gorki, mülk sahibinin enerjisinin, kendisi için bile yararlı sonuçlar taşıdığını gösterir. Bu enerji onun ruhunu çirkinleştirir, onu tamahlar, yalancı, zalim yapar, düşünce gücünü kurutur, sıkıntı kusar. Gorki bu temayı işleyen pek çok oyun (Vasa Jeleznova, Egor Budıçev ve diğerleri) ve örneğin Üçler, Thomas Gordeyev, Mathias Kojemiakin'in Hayatı, Artaamonov'lar gibi hikayeler ve romanlar yazmıştır.*" (*3 Sovyet edebiyatı)

Gorki son yirmi yılında Klım Samgin'in Hayatı adlı eserine yoğunlaşmıştır. Bu romanda küçük

burjuva dünya görüşü ve bireyciliğin insan ruhu üzerindeki etkilerini incelemiştir. "Eserin başlıca kahramanı, hayatı Rus tarihinin 1880'lerden 1917'e kadar giden kırk yıllık bir dönemini kapsayan ve küçük burjuva bireyciliğinin tipik bir örneği olan avukat Klim Samgin'dir. Samgin, çocukluğundan beri her türlü kişisel görüşten yoksun olmaya alıştırmıştır. Yoksulların ve halkın koruyucusu olarak geçinir ama gerçekte zenginlerin etkilerinde yaşar. İkiyüzlü ve ihanete açıktır. Her işte, sevinçte ve kederde, devletle veya partilerle ilişkilerinde tedbirlidir. Herkesin dostudur ama gerçekte kimsenin dostu değildir. Hem devrimcilerin, hem kapitalistlerin, hem polislerin, hem fahişelerin, hem öğrencilerin, hem tüccarların "arkadaşı"dır. Bu adam, her duruma uyabilme yeteneğine sahip bir sürüngendir. Toplumda, belli bir ağırlığı vardır. Ama o, insanlıktan uzak bir yaratıktır; ikiyüzlülüğün ve kaypaklığın ilke haline geldiği bir çağın çocuğudur..." (*4 Sovyet edebiyatı)

Oyun yazarı olarak Gorki'yi şöyle özetleyebiliriz. İlk oyunlarında Çehov'un etkileri ağır basmaktadır fakat farkı Çehov'un aksine ilk kez halk kökenli "ölümlü tip"i sahneye getirmiş olmasıdır. Bu oyunlarında burjuva ideolojisi köklü bir biçimde eleştirilmiştir. "Ayaktakımı Arasında" adlı oyununda kapitalist düzen tarafından toplumun dibine fırlatılmış insanları anlatmıştır. Aynı zamanda bu oyunda toplumsal çelişkileri uzlaştırmak isteyen Hıristiyan hümanizminin gerçek hümanizm olmadığı gösterilir. 1904-1905 yıllarındaki oyunlarında Marksizmin etkileri artar. Bu oyunlarında Narodniklerin sınıflar üstü bir güç olarak gördüğü aydınları sınıfsallıklarıyla birlikte inceler. Bu dönemdeki önemli

oyunları "Yazlıkçılar" ve Güneşin Çocukları"dır. 1906'da yazdığı Düşmanlar" adlı oyununda işçi sınıfını sahneye çıkarır. 1930 yıllarında ise devrim öncesi Rusya'nın çeşitli tipleri ve onların hayatı, oyunlarının konusu olmuştur. Kısacası klasik bir Gorki yapıtı diyebileceğimiz oyunu, kullanılan yöntem olarak şöyle özetleyebiliriz. Halkın arasından seçilen insanlar sistemi eleştirmek için kullanılırlar ve bu insanların çoğu sistemin bir günahı olarak resmedilirler.

Siyasete karşı çoğu zaman olumsuz görüş bildirir de bizzat siyasetin içinde yaşamış ve zaman

zaman da aktif olarak katılmıştır. Siyasal bakış açısının gelişmişliğine güvenir fakat kendini pratik siyasetin zorluklarına dayanacak güçte bulmaz. Bu konuda Lenin'le kendini karşılaştırarak şöyle der: "O (Lenin) bir siyaset adamıdır. Rus köylülüğü gibi muazzam ve ağır bir geminin kaptanı için zorunlu olan, uzak görüşlü ve keskin sezgiye mükemmel bir şekilde sahiptir. Bana gelince ben siyasete karşı adeta yapısal bir nefret duyuyorum. Genel olarak kitlelerin, özel olarak da köylü kitlelerin görüşlerine ve haklılığına fazla önem vermem. Düşünceyle beslenmeyen

doğru görüş ve haklılık, henüz, yaratıcı bir rol oynayabilecek bir güç değildir. Kışide, tüm bireyler arasında bir çıkar ortaklığı olduğu bilinci doğmadıkça, külelerin görüşleri ve haklılıkları düşünceden yoksun demektir."

Gorki'yle Lenin'in ilişkileri her iki insan için de çok özel olmuştur. Gorki'nin diyalektik düşünceden her yalpalayışında yada umutsuzluğa kapıldığında yardımı dostu Lenin koşmuştur. Lenin ona yazdığı mektuplarda daima samimi ve düşüncelerini detaylı bir biçimde açıklayıcı bir tavır takınmıştır. "Bir parti adamının belirli bir propagandanın yanıtı ve zararlı olduğu kanısına varınca, o propagandaya karşı dikilmek zorunda olduğunu anlamalısınız, tabii anlarsınız da. Ben bu insanların kitaplarının baştan sona, kökten daha aptalca, ikiyüzlü ve zararlı olduğuna kesinlikle inanmasaydım (ve Mach'tan Avenarius'a kadar Bazarov, Bogdanov ve Kumpanyasını bilgelik kaynaklarını tanıdıktan bu manevra bir parça daha artıyor.) şu yaygarayı kopartı mıydım? Plehanov meselesinin özünde onlara karşı sonuna kadar haklıdır. Ne var ki, ya beceremediğinden yada tembellikten, düşüncesini basit ve somut biçimde, yersiz felsefe incelikleriyle okurları ürktirmeden söyleyemiyor. Bense bunu kendi tarzında ve her ne pahasına olursa olsun söyleyeceğim.

Ne gibi bir uzlaşma olabilir ki onlarla aramda, sevgili A.M. (Gorki) ? Bunu düşünmek bile gülünç. Mutlak bir çatışma kaçınılmaz hale gelmiştir. Ve bu durumda parti üyelerine düzen de, fikir ayrılıklarını gizlemeğe çabalamak ya da meseleyi erteleyip unutturmağa çalışmak değil, çalışmalarından, pratik parti çalışmalarının zarar görmemesini sağlamaktır.....

Bunu nasıl başarmalı? "Nöt", tarafsız kalarak mı? Hayır. Böyle bir meselede tarafsızlık söz konusu olamaz, olmayacaktır da." (*5 24 Mart 1908'de Lenin'in Cenevre'den Capri'deki Gorki'ye Mektubundan)

Gorki'nin Lenin'le ilgili duygu ve görüşlerini birçok makalesinde belirtmiştir ama şu cümleler bize Lenin'e verdiği değeri berrak bir biçimde göstermektedir: "Politika adamı Lenin'den bahsetmek bana düşmez. Bana yakın ve sevimli olan insan Lenin'dir.

Ondaki müthiş iradeye ve dünyadaki haksızlıklara, çirkinliklere karşı duyduğu müthiş kinle hayrandım. İnsanüstü çalışmalarına çalışmamak ise mümkün değildi.

İhtiras, tabiatın özelliğinden biri idi. Fakat bu, kumarçının hasis ihtirası değildi. İhtiras, Lenin'de dünyaya bağlılık ve sonsuz bir cesaretti. Bilim ve kültüre karşı bir susamışlık dünyadaki her türlü merceğe karşı bir kindi.

Satranç nasıl şiddetle sever ve oynarsa, tarihi bir kostüme de aynı alaka ile bakar, bir arkadaşla saatlerce tartışır, ota ile balık tutar, cennet güneş ile yanan Capri'nin (*6 Lenin'in Gorki'yi ziyarete geldiği ada...) taşlı patikalarında dolaşır; katır trnaklarının altın çiçeklerini ve balıkların pasaklı çocuklarını seyrederek ve akşam olup da sular karardığı zaman Rusya'dan ve köylülerinden bahsedenleri dinleyerek içini çekendi>(*7 M. Gorki Anlatıyor, Lenin 1924, İstanbul, 1965, Gün Yayınları)

Devrimci aydınlar ya da adayların bu çağda yaşadıkları düş kırıklıklarını, karamsarlıklarını ve umutsuzluklarını yenmek ve devrim öncesi-sonrası devrimci partiyle ilişkilerinin ne şekilde olacağını belirlemek istiyorlarsa, Maksim Gorki'ye Mektubundan) ☐

ki'nin hayatını incelemeleri, onun hata ve doğrularını görmeleri onlara yollarını bulmalarında bir fener olacaktır.

Gorki Üzerine

"Hiçbir Rus yazarı Maksim Gorki kadar Rus değildir. Ve hiçbir Rus yazarı da onun kadar evrensel çapta sözünü dinletememiştir."

ANDRE GIDE

"Bir çoğumuzun yetişmesine doğrudan doğruya katkıda bulundu Gorki. Bütün hepimizin hocasıydı o."

STALİN

"Sonuna dek devrimin zaferine adanmış kendini. Ve o devrim için en çok çalışarlardan biri olduğu halde, bizimle konuşurken, henüz hiçbir şey yapmamış gibi eşsiz bir ulguk gönüllük içinde olurdu da."

EHRENBURG

Kaynakça

- Sovyet Edebiyatı K. Zelinski Konuk Yayınları
- Lenin'den Andar - M. Gorki Diyalektik Yayınları
- Anı M. Gorki Sosyal Yayınları
- Halk Kültürü M. Gorki
- Tiyatro Dergisi 1977 Tarihli 423. Sayısı
- Sosyalist Kültür Ansiklopedisi May Yayınları
- Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi İletişim Yayınları
- Büyük Larousse

Dipnotlar

- *1 sovyet ed. sf 70
- *2 sovyet ed. sf 73-74
- *3 sovyet ed. sf 74
- *4 sovyet ed. sf 75
- *5 mektup (24 Mart 1908'de Lenin'in Cenevre'den Capri'deki Gorki'ye Mektubundan) ☐

28 KANUNİSANI

- Ta ata aa ta ta Ha ta tta ta Burjuvazi
Tarih -ne zaman aldatsa bizi
sınıfların böyle haykırır:
mücadelesidir - Hav...hav...hak...tü
1921 - Gördün mü ikinci motörü?
Kanunisanı 28 - içinde kim var?
Karadeniz - Arkalarından gidiyorlar.
Burjuvazi - İkinci motor birinciye yetiştii
Biz - Bordoları bitişti
On beş kassap çengelinde sallanan - Motörler sarsılıyor
On beş kesik bas - Dalgalar sallıyor Sallıyor dalgalar.
Yoldaş - Hayır
Bunların sen İki motörde iki sınıf çarpışıyor
isimlerini aklında tutma - Biz Onlar!
fakat - Biz silahsız Onlar kamalı
28 kanunisanıyı unutma! - turnaklarımız
"Siyah gece - Kavgaya son nefese kadar
"Beyaz kar - Kavgaya
"Rüzgar - Dişlerimiz ellerini kemiriyor
"Rüzgar" - Kamunun ucu giriyor
Trabzon'dan bir motor açılıyor - girdi...
Sa-hil-de-ka-la-ba-lık! - Yoldaşlar, ey!
Motoru taşıyorlar artık lüzum yok fazla söze:
Son perdeye başlıyorlar! Bakın göz göze
Burjuva Kemal'in omuzuna binmiş - Karadeniz
Kemal kumandanın kordonuna On beş kere açtı göğsünü,
Kumandan kahyanın cebine inmiş On beş kere örtüldü.
Kahya adamlarının donuna Onbeşlerin hepsi
Uluyorlar Bir komünist gibi öldü
Hav... hav... hak... tü
Yoldaş unutma bunu NAZİM HİKMET/MOSKOVA 1923

ÇİZ-DÜŞÜN?

seyit saatçi

